

2012•2013

FACULTEIT RECHTEN

master in de rechten: rechtsbedeling

Masterproef

Heeft België nood aan een wijziging van art. 1385 BW?
Een rechtsvergelijkend onderzoek met Duitsland,
Frankrijk en Nederland

Promotor :
Prof. dr. Ilse SAMOY

Tine Kolbaba

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de rechten,
afstudeerrichting rechtsbedeling*

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten
in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

Maastricht University

2012•2013

FACULTEIT RECHTEN

master in de rechten: rechtsbedeling

Masterproef

Heeft België nood aan een wijziging van art. 1385 BW?
Een rechtsvergelijkend onderzoek met Duitsland,
Frankrijk en Nederland

Promotor :
Prof. dr. Ilse SAMOY

Tine Kolbaba

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de rechten ,
afstudeerrichting rechtsbedeling*

Samenvatting

Tijdens het onderzoek naar de aansprakelijkheid voor dieren bleek dat het Belgische art. 1385 BW in zeer algemene bewoordingen is opgesteld, wat leidt tot veel discussies en rechtsonzekerheid.

Zo is er ten eerste discussie over de grondslag van de aansprakelijkheid voor dieren. Ten tweede is het wel duidelijk dat ofwel de eigenaar, ofwel de bewaarder aansprakelijk is, maar is het niet steeds duidelijk wie de bewaarder van een dier is. Ondanks het feit dat het Hof van Cassatie de bewaarder van een dier reeds definieerde als diegene die het volledige meesterschap heeft over een dier, blijft een afweging in concreto door de feitenrechter noodzakelijk. Dit leidt tot willekeur aangezien er geen duidelijke criteria voorhanden zijn, waarmee de feitenrechters rekening moeten houden. Ten derde is men het er wel over eens dat alle dieren die voor bewaring vatbaar zijn onder art. 1385 BW vallen. Toch rijst er in dit kader discussie omtrent de microben en het vereiste van actieve daad van het dier. Tenslotte heerst er ondanks de cassatiearresten discussie omtrent de bevrijdingsgronden waarop de eigenaar/bewaarder zich kan beroepen om zich van zijn aansprakelijkheid op basis van art. 1385 BW te bevrijden.

Omwille van deze onduidelijkheden wordt in deze masterproef onderzocht of de aansprakelijkheid voor dieren in Duitsland, Frankrijk en Nederland beter of anders geregeld is en of er in deze landen meer duidelijkheid is.

De conclusie die getrokken kan worden uit het onderzoek is dat België de aansprakelijkheid voor dieren moet zien als een risico-aansprakelijkheid, zoals reeds het geval is in Duitsland voor 'Luxustieren', en in Nederland. Bovendien moet België aan deze risico-aansprakelijkheid een verplichte verzekering koppelen en moet ze de aansprakelijkheid plafonneren. Dit alles moet in de wettekst worden opgenomen.

Hiernaast moet België, zoals in Frankrijk, de bewaarder als aansprakelijke persoon in het kader van art. 1385 BW, aanduiden en bepalen dat de eigenaar wordt vermoed de bewaarder te zijn. Ook zou het goed zijn indien België de Duitse criteria hanteert om te bepalen wie in een concreet geval de bewaarder van het dier was en deze criteria in de wet opneemt. De Nederlandse regeling omtrent dieren die in het kader van een onderneming gebruikt worden, zou in België veel discussies uit de weg ruimen.

Wat de dieren zelf betreft is het wenselijk dat België, zoals in alle besproken landen wel vereist dat het dier een actieve daad gesteld moet hebben opdat art. 1385 BW van toepassing is en dit begrip interpreteert zoals in Duitsland of Nederland.

Wat de bevrijdingsgronden betreft is het correct dat de bewaarder van het dier zich enkel kan bevrijden door aan te tonen dat niet aan de toepassingsvoorwaarden is voldaan. De regelingen uit de cassatiearresten die een volledige bevrijding mogelijk maken wanneer een daad van een dier gecombineerd wordt met een fout van het slachtoffer of een derde kunnen behouden blijven, wanneer ze op een andere wijze gemotiveerd worden.

Dankwoord

Bij deze bedank ik mijn promotor Prof. dr. I. Samoy en begeleider Drs. W. Vandenbussche omdat zij door het geven van goede tips en gepaste bijsturing hebben bijgedragen deze masterproef tot een goed einde te brengen.

Ook wil ik graag mijn ouders bedanken voor de kansen die ze mij gegeven hebben en wil ik hen, mijn vriend en mijn studiegenoten bedanken voor de steun die ze mij op de soms moeilijke momenten tijdens mijn rechtenopleiding hebben gegeven.

INHOUDSTABEL

<u>INLEIDING</u>	1
1. Algemeen: aansprakelijkheidsvormen	5
2. Grondslag van de aansprakelijkheid voor dieren	7
2.1. Foutvermoeden	7
2.1.1. Weerlegbaar foutvermoeden	7
2.1.2. Onweerlegbaar foutvermoeden	10
2.2. Aansprakelijkheidsvermoeden	12
2.3. Foutloze aansprakelijkheid of risico-aansprakelijkheid	13
TUSSENBESLUIT	20
3. Wie is aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door een dier?	23
3.1. Algemeen	23
3.1.1. De begrippen bewaring, houderschap en bezit	25
3.1.2. Meerdere bewaarders	29
3.1.3. Ontsnapt of verdwaald dier	30
3.2. Bijzondere categorieën	30
3.2.1. Professionelen: pensionhouders, dierenartsen en vervoerders	30
3.2.2. Huurders/Bruikleners	33
3.2.3. Kopers	35
3.2.4. Aangestelden	36
TUSSENBESLUIT	40
4. Wat dient begrepen te worden onder het begrip 'gedraging van een dier'?	43
4.1. Welke dieren vallen onder het toepassingsgebied?	43
4.1.1. Algemeen	43
4.1.2. Bijzonder: microben	45
4.2. Wordt vereist dat het dier een actieve handeling stelde?	47
TUSSENBESLUIT	50
5. Bevrijdingsmogelijkheden	51
5.1. Weerleggen van de fout	51
5.2. Niet voldaan aan de toepassingsvoorwaarden	53
5.2.1. Men is niet de eigenaar, bewaarder, houder of bezitter van het dier	54
5.2.2. Geen gedraging van een dier	55
5.2.3. Geen schade aan een derde	57
5.2.4. Geen oorzakelijk verband	58
5.2.4.1. Vreemde oorzaak	61
5.2.4.1.1. Fout van het slachtoffer	61
5.2.4.1.1.1. Risico-aanvaarding	66
5.2.4.1.2. Fout van een derde	68

5.2.4.1.3. Overmacht.....	70
5.3. Tenzij-clausule (Nederland).....	71
TUSSENBESLUIT	74
6.BESLUIT: regels buurlanden inspiratiebron voor wijziging art. 1385 BW?	77

BIBLIOGRAFIE

Lijst van afkortingen

BGB: Bundesgesetzbuch.

BW: Burgerlijk Wetboek.

CC: Code Civil.

NBW: Nieuw Burgerlijk Wetboek.

WAO: Arbeidsovereenkomstenwet.

Lijst van bijlagen

Bijlage 1: wetsartikelen.

1. België.
2. Duitsland.
3. Frankrijk.
4. Nederland.

INLEIDING

Probleemstelling

Het doel van deze masterproef is onderzoeken of België nood heeft aan een gedetailleerdere wetgeving omtrent de aansprakelijkheid voor dieren. Momenteel handelt slechts één artikel uit het burgerlijk wetboek over de aansprakelijkheid voor dieren, namelijk art. 1385 BW. Dit artikel is in zeer algemene bewoordingen opgesteld waardoor er in de praktijk vaak onduidelijkheden optreden, welke de rechtszekerheid niet ten goede komen. Wel werd artikel 1385 BW reeds verduidelijkt door de rechtspraak. Niettemin laten de principe-arresten van het Hof van Cassatie nog een grote vrijheid aan de lagere rechters die vaak verschillende visies hebben. Zo heeft het Hof van Cassatie met betrekking tot het begrip bewaarder wel gesteld dat de bewaarder diegene is die het volledige meesterschap heeft over dier, wat inhoudt dat die persoon een niet ondergeschikte macht van leiding en toezicht moet uitoefenen over het dier.¹ Toch zijn het de feitenrechters die in concreto moeten bepalen wie de niet ondergeschikte macht van leiding en toezicht over het dier had op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis, wat tot uiteenlopende uitspraken leidt, aangezien er geen duidelijke criteria voorhanden zijn waarmee de feitenrechters rekening houden of zij de bestaande criteria op verschillende wijze toepassen. Zo beslissen sommige rechters bijvoorbeeld dat een dierenarts wel de bewaarder van het dier is omdat de eigenaar enkel kan tussenkomen en zijn anderen van mening dat de dierenarts niet de bewaarder van het dier kan zijn omdat de eigenaar steeds de mogelijkheid heeft om tussen te komen. Hoewel ze dus allebei het criterium van tussenkomst van de eigenaar gebruiken komen ze toch tot een verschillende uitspraak.² Een ander voorbeeld is dit van de aangestelden. Sinds de beslissing van het Hof van Cassatie dat ook aangestelden als bewaarder kunnen worden beschouwd, is steeds een afweging in concreto nodig. In het kader van een paardrijles zou de ene rechter zoals in het Cassatiearrest kunnen zeggen dat de lesgever (aangestelde) de bewaarder is van het dier wanneer de aansteller niet aanwezig is in de manege terwijl een andere rechter zou kunnen beslissen dat de lesgever (aangestelde) niet de bewaarder is van het dier omdat de aansteller wel in de manege aanwezig is. Ook hier ziet men dat een verschillende uitspraak mogelijk is, terwijl in beide gevallen de lesgever (aangestelde) de paardrijles geeft.³

Ook besliste het Hof van Cassatie reeds dat de eigenaar/bewaarder van het dier volledig van zijn aansprakelijk bevrijd is wanneer het dier normaal en voorzienbaar reageerde op een fout van het

¹ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 43; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 190; J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995* in *Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 84; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 132.

² Cass. 19 april 1963, *RW* 1963-64, 911; Brussel 21 februari 1979, *De Verz.* 1981, 220; Brussel 2 november 1987, *RW* 1989 - 90, 437; Bergen 2 december 1996, *RGAR* 1998, nr. 12.934; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 585-586.

³ Cass. 5 november 1981, *RGAR* 1982, nr. 10.526, concl. F. DUMON; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 190; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 141 - 142; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1766, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 589.

slachtoffer.⁴ Aangezien het Hof van Cassatie niet weergeeft wat gezien moet worden als een normale en voorzienbare gedraging, zal men opnieuw moeten kijken naar de lagere rechtspraak en de rechtsleer, waar er opnieuw geen eensgezindheid bestaat. Zo zijn sommigen van mening dat men het normaal en voorzienbaar gedrag moet beoordelen vanuit het oogpunt van de eigenaar/bewaarder terwijl anderen de mening zijn toegedaan dat men rekening moet houden met wat het slachtoffer als een normale en voorzienbare gedraging van het dier ziet.⁵ Ook heerst er discussie omtrent de positie van het normaal en voorzienbaar gedrag van het dier. Enerzijds wordt gesteld dat het een autonoom criterium in het kader van art. 1385 BW is, terwijl anderzijds wordt beargumenteerd dat men enkel rekening moet houden met het normaal en voorzienbaar gedrag van het dier wanneer het slachtoffer een fout beging.⁶ Bepaalde auteurs zijn zelfs de mening toegedaan dat het arrest van het Hof van Cassatie niet correct is en dat het strijdig is met de equivalentieleer en het onweerlegbaar foutvermoeden.⁷

Men ziet dus dat ondanks de tussenkomst van het Hof van Cassatie er zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer nog veel discussie heerst omtrent bepaalde aspecten van de aansprakelijkheid voor dieren. Naast de hierboven aangehaalde punten heerst er ook nog discussie omtrent de grondslag van de aansprakelijkheid voor dieren omdat deze niet vermeld wordt in art. 1385 BW. Hoewel het Hof van Cassatie de aansprakelijkheid voor dieren steunt op een onweerlegbaar foutvermoeden, is de rechtsleer om diverse redenen van mening dat het gezien moet worden als een risico-aansprakelijkheid.⁸

Daarenboven is men het niet eens over de toepassing van art. 1385 BW op microben. Hoewel de meerderheid van mening is dat dierlijke microben onder het toepassingsgebied van art. 1385 BW vallen, is niet iedereen het met deze visie eens. In dit kader rijst dan eveneens de vraag of een persoon wel eigenaar of bewaarder van een microbe kan zijn en of het dus mogelijk is om meesterschap uit te oefenen op microben.⁹

⁴ Cass. 12 oktober 1984, *RW* 1984-85, 2278, noot; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 52; K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. Taelman, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOU BROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 397; J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995* in *Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 85; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 566; S. VEREECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 438.

⁵ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 572.

⁶ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 569 – 571.

⁷ H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 191-192; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 567 – 569.

⁸ Cass. 23 juni 1932, *Pas.* 1932, 200; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 46 - 47; H. BOCKEN, "Van fout naar risico. Een overzicht van de objectieve aansprakelijkheidsregelingen naar Belgisch recht.", *TPR* 1984, 373 – 376; L. CORNELIS, *Beginnelsen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Maklu, 1989, 618 – 619; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2192 en 2196; S. VEREECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 435 – 436; B. WEYTS, *De fout van het slachtoffer in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 278.

⁹ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 55; L. CORNELIS, *Principes du droit belge de la responsabilité extra-*

Ten slotte is er discussie omtrent het vereiste van de actieve handeling van het dier. Sommigen zijn van mening dat art. 1385 BW enkel van toepassing is indien het dier een actieve daad stelde, anderen zien het toepassingsgebied van art. 1385 BW heel ruim en stellen dat art. 1385 BW van toepassing is zodra een dier betrokken is bij de schadeverwekkende gebeurtenis. Ook de invulling van het begrip actieve daad is niet duidelijk.¹⁰

Dit alles heeft tot gevolg dat de burger vaak niet weet wat hem te wachten staat wanneer een dier schade heeft veroorzaakt omdat er altijd een beoordeling in concreto zal moeten worden gemaakt, waarbij de uitkomst vaak afhankelijk is van de visie van de rechter.

Omwille van deze onduidelijkheden zal ik in deze masterthesis onderzoeken of de aansprakelijkheid voor dieren in de buurlanden van België duidelijker/anders is geregeld (zowel wetgeving, rechtspraak en rechtsleer) en of in die landen minder onzekerheid heerst omtrent de aansprakelijkheid voor dieren. Op basis van deze vergelijking zal ik bestuderen of België daadwerkelijk nood heeft aan een gedetailleerdere/andere wetgeving omtrent de aansprakelijkheid voor dieren en of de regels uit onze buurlanden, een oplossing kunnen bieden. De landen die hierbij aan bod zullen komen zijn Duitsland, Frankrijk en Nederland. Wat betreft Frankrijk, zal er ook een blik geworpen worden op het voorstel tot hervorming van een aantal artikelen uit het burgerlijk wetboek, ook wel *Projet Catala* genoemd.¹¹

Beperkingen

Aangezien deze masterproef handelt over de buitencontractuele aansprakelijkheid voor dieren gebaseerd op artikel 1385 BW, zal niet worden uitgeweid over de eventuele contractuele aansprakelijkheid die men kan oplopen wanneer een dier schade veroorzaakt, over de aansprakelijkheid voor zaken, behalve wat Frankrijk betreft en niet over de aansprakelijkheid voor eigen daad. Terloops zal hier en daar wel een verwijzing naar deze materies gemaakt worden, maar er zal niet diep op worden ingegaan.

contractuelle, Brussel, Bruylant, 1991, 621; J.-L. FAGNART, "La responsabilité du fait des microbes", *RGAR* 1969, nr. 8302; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 129; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 559.

¹⁰ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 41; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 560-561.

¹¹ Art. 1385 BW; § 833 BGB; art. 1385 CC; http://www.justice.gouv.fr/art_pix/RAPPORTCATALASEPTEMBRE2005.pdf; art. 6:179 NBW.

Centrale onderzoeksvraag

Is er in België nood aan een gedetailleerdere wetgeving omtrent de aansprakelijkheid voor dieren? Zo ja, hoe zou de aansprakelijkheid voor dieren dan best geregeld worden wanneer we de situatie in België vergelijken met deze in Duitsland, Frankrijk en Nederland?

Subonderzoeksvragen

Hoe is de aansprakelijkheid voor dieren geregeld in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland en op welke punten heerst er discussie?

- Wat is de grondslag van de aansprakelijkheid voor dieren?
- Wie is aansprakelijk voor schade aangericht door dieren?
- Wat dient begrepen te worden onder het begrip 'gedraging van een dier'?
- Op welke gronden kan men zich van zijn aansprakelijkheid voor dieren bevrijden?

Kunnen Duitsland, Frankrijk en Nederland een inspiratiebron zijn voor een wijziging van het Belgische art. 1385 BW?

Onderzoeksmethode

De methode zal bestaan uit een klassieke bronnenstudie. Dit houdt in dat er een beroep gedaan zal worden op zowel wetgeving, rechtspraak als rechtsleer om tot een duidelijk beeld te komen wat de aansprakelijkheid voor dieren in de verschillende landen inhoudt (functionele methode). Wat betreft de rechtsleer zal er zowel op de algemene als op de meer specifieke handboeken beroep gedaan worden. Ook zullen verschillende tijdschriften met artikels van gezaghebbende auteurs gebruikt worden. Wat betreft de rechtspraak zal voornamelijk gekeken worden naar de Cassatierechtspraak van de verschillende landen: voor België, Het Hof van Cassatie – voor Nederland, de Hoge Raad – voor Duitsland, het Bundesgerichtshof en voor Frankrijk, la Cour de Cassation. Niettemin zal ook lagere rechtspraak vermeld worden voor zover relevant voor de invulling van de principe-arresten van het Hof van Cassatie. De reden waarom het rechtsvergelijkend onderzoek zal gebeuren met Duitsland, Frankrijk en Nederland, is omdat deze landen, elk een speciale regeling hebben omtrent de aansprakelijkheid voor dieren die men in België niet terugvindt. Het leek mij dan ook interessant om te kijken of deze speciale regelingen misschien een oplossing kunnen bieden voor het Belgische probleem van onzekerheid met betrekking tot art. 1385 BW. De speciale regelingen houden in dat Duitsland in § 833 BGB een onderscheid maakt tussen de aansprakelijkheid voor 'Luxustieren' en 'Nutztieren'. Frankrijk wil op haar beurt de aansprakelijkheid voor dieren onderbrengen onder het algemeen aansprakelijkheidsregime voor zaken. Nederland tenslotte maakt gebruik van een zeer speciale bevrijdingsgrond, namelijk, de tenzij-clausule.

1. Algemeen: aansprakelijkheidsvormen

1. SOORTEN AANSPRAKELIJKHEID. In België maakt men een onderscheid tussen foutaansprakelijkheid en foutloze (objectieve) aansprakelijkheid. Deze twee aansprakelijkheidsvormen leiden ertoe dat het slachtoffer, dat van oudsher geacht wordt zijn schade zelf te dragen, nu andere personen kan aanspreken tot vergoeding van zijn schade. In geval van foutaansprakelijkheid wordt van het slachtoffer verwacht dat hij in hoofde van de aangesprokene, een fout, schade en oorzakelijk verband aantoonst. Bij de foutloze aansprakelijkheid kan het slachtoffer een persoon aanspreken zonder dat hij een fout moet bewijzen.¹²

2. FOUTAANSPRAKELIJKHEID. Binnen de foutaansprakelijkheid wordt vervolgens een opsplitsing gemaakt tussen de persoonlijke en de kwalitatieve aansprakelijkheid. Bij de persoonlijke aansprakelijkheid is een persoon gehouden de schade te vergoeden omdat hij zelf een fout heeft begaan. Bij de kwalitatieve aansprakelijkheid is een persoon gehouden tot schadevergoeding omdat hij instaat voor bepaalde personen, zaken of dieren. Men is in dit geval aansprakelijk omdat men een bepaalde hoedanigheid bezit. Indien men kwalitatief aansprakelijk wordt gesteld, wordt er vermoed dat men een fout heeft begaan. Soms is dit vermoeden weerlegbaar, soms niet. Bepaalde auteurs zien de aansprakelijkheid gebaseerd op een onweerlegbaar foutvermoeden eerder als een foutloze (objectieve) aansprakelijkheid en niet als een vorm van foutaansprakelijkheid aangezien het niet relevant is of de aangesprokene zelf, een fout heeft begaan.¹³

3. FOUTLOZE AANSPRAKELIJKHEID. Wat betreft de foutloze (objectieve) aansprakelijkheid dient gewezen te worden op de risico-aansprakelijkheid, welke een bijzondere vorm is van de foutloze (objectieve) aansprakelijkheid. Indien het slachtoffer zich baseert op de risico-aansprakelijkheid, dan houdt dit in, dat het slachtoffer een persoon gaat aanspreken tot vergoeding van de schade enkel en alleen omdat hij een bepaalde band heeft met het feit waaruit de schade is ontstaan. Hierbij is het gedrag van de aangesprokene totaal irrelevant. De gedachte hierachter is dat indien men uit een risicovolle activiteit, een economisch voordeel wil halen, men ook de schade dient te vergoeden die uit het risico ontstaan is.¹⁴

4. AANSPRAKELIJKHEIDSVORMEN BUURLANDEN. Deze aansprakelijkheidsvormen kent men niet alleen in België maar ook in de andere landen (Duitsland, Frankrijk en Nederland) die in deze masterproef met België vergeleken worden.¹⁵

¹² H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 12 en 94; S. STIJNS, *Leerboek verbintenissenrecht, Boek 1bis*, Brugge, die Keure, 2008, 3.

¹³ H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 12; S. STIJNS, *Leerboek verbintenissenrecht, Boek 1bis*, Brugge, die Keure, 2008, 7 – 8.

¹⁴ H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 177; S. STIJNS, *Leerboek verbintenissenrecht, Boek 1bis*, Brugge, die Keure, 2008, 3 – 5; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations. Tome 2*, Brussel, Bruylant, 2010, 1138-1139; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 12-13.

¹⁵ W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3424; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1655-1656; M. BACACHE-

GIBELLI, *Traité de droit civile. Tome 5: Les obligations la responsabilité civile extracontractuelle*, Parijs, Economica, 2012, 5-15; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 62-64; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 139-141; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 5-7.

2. Grondslag van de aansprakelijkheid voor dieren

5. NIET IN WETTEKST. Uit de tekst van het Belgische artikel 1385 BW kan men de grondslag van de aansprakelijkheid voor dieren niet afleiden. Het is noodzakelijk om te kijken wat rechtspraak en rechtsleer hieromtrent aanvoeren. Ditzelfde geldt voor Nederland, Frankrijk en deels voor Duitsland. Bovendien is er in Frankrijk een voorstel tot wijziging van bepaalde artikelen van de Code Civil hangende. Het "avant-projet de réforme du droit des obligations (articles 1101 à 1386 du Code Civil) et du droit de la prescription (articles 2234 à 2281 du Code Civil)". Dit voorstel bevat met betrekking tot de aansprakelijkheid voor dieren, art. 1354-4, welk bepaalt dat de schade veroorzaakt door dieren geregeld wordt door de artt. 1354 tot 1354 – 3 die handelen over de algemene aansprakelijkheid voor zaken. Om deze reden wordt hieronder ook de grondslag van de Franse regeling omtrent de algemene aansprakelijkheid voor zaken besproken.¹⁶

Wat betreft de grondslag van de aansprakelijkheid voor dieren in Duitsland dient allereerst opgemerkt dat er in Duitsland op basis van § 833 BGB, twee mogelijkheden zijn. Enerzijds kent men een risico-aansprakelijkheid voor dieren die niet in het kader van een beroep gebruikt worden of die niet dienen tot levensonderhoud van de houder, de zogenaamde 'Luxustieren'. Anderzijds kent men voor dieren die in het kader van een beroep (met of zonder winstbejag)¹⁷ gebruikt worden of die dienen tot onderhoud van de houder, ook wel 'Nutztiere' genoemd, een schuldansprakelijkheid.¹⁸ Dit onderscheid is het gevolg van een jarenlange discussie, die hieronder uiteengezet wordt.

2.1. Foutvermoeden

2.1.1. Weerlegbaar foutvermoeden

6. BELGIË - OORSPRONKELIJK. Oorspronkelijk werd de aansprakelijkheid voor dieren in België gebaseerd op een weerlegbaar foutvermoeden. Dit houdt in dat het slachtoffer geen fout in hoofde van de eigenaar/bewaarder hoeft te bewijzen om de eigenaar/bewaarder aan te spreken tot vergoeding van de schade. De eigenaar/bewaarder van het dier kon zich wel van zijn aansprakelijkheid bevrijden door te bewijzen dat hij geen fout in de bewaring van het dier had begaan. De bewijslast werd dus omgekeerd in het voordeel van het slachtoffer.¹⁹

¹⁶ Art. 1385 BW; § 833 BGB; art. 1385 CC; http://www.justice.gouv.fr/art_pix/RAPPORTCATALASEPTEMBRE2005.pdf; art. 6:179 NBW.

¹⁷ Met of zonder winstbejag wordt hier vermeld omdat men in Duitsland spreekt over Beruf (beroepsactiviteit met winstbejag), Erwerbstätigkeit (beroepsactiviteit waarbij winstbejag niet het hoofddoel is) en Unterhalt (waarbij het dier voorziet in het levensonderhoud van zijn houder op een andere wijze dan in het kader van een beroep.); W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3509; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 247-248 en 286 - 289.

¹⁸ W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3509; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 247; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 568; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1061.

¹⁹ H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, en L. WYNANT, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1759, nrs. 73-88.

7. BELGIË - RECHTSLEER. Later besliste het Belgische Hof van Cassatie dat het foutvermoeden onweerlegbaar is (infra 10, nr. 12).²⁰ Toch is de meerderheid van de rechtsleer het niet eens met deze zienswijze. Zo zijn sommige auteurs van mening dat het niet juist is dat Het Hof van Cassatie de aansprakelijkheid voor dieren steunt op een foutvermoeden aangezien men de fout niet mag weerleggen. De weerlegbaarheid is net een kenmerk van een vermoeden.²¹ Bovendien strookt dit wettelijk onweerlegbaar vermoeden volgens hen niet met art. 1352 BW, welk bepaalt dat, geen bewijs tegen het wettelijk vermoeden is toegelaten wanneer de wet op grond van dit vermoeden, bepaalde handelingen nietig verklaart of de rechtsvordering ontzegt tenzij de wet het tegenbewijs toelaat. Aangezien het bij de aansprakelijkheid voor dieren niet gaat om de nietigverklaring van een handeling of de ontzegging van een rechtsvordering, kan men aannemen dat het tegenbewijs mogelijk moet zijn en dat het foutvermoeden dus wel weerlegbaar moet zijn.²² SAMYN is het met deze visie niet eens en stelt dat een onweerlegbaar vermoeden in eerste instantie ook mogelijk is wanneer de wet dit bepaalt.²³ Toch kan men niet zeggen dat het onweerlegbaar foutvermoeden in België is ingeschreven in art. 1385 BW aangezien er omtrent de grondslag van dit artikel zeer veel discussie heerst en er niets expliciet bepaald is in het artikel zelf. Het feit dat het Hof van Cassatie meermaals heeft beslist dat in art. 1385 BW een onweerlegbaar foutvermoeden schuilt doet hieraan geen afbreuk aangezien het Hof van Cassatie oorspronkelijk zelf een andere mening was toegedaan. Dit toont aan dat het toch niet zo duidelijk is dat de wetgever de aansprakelijkheid voor dieren wilde baseren op een onweerlegbaar foutvermoeden.

Toch zijn er anderzijds auteurs, waaronder DE PAGE en DALCQ die dit uitgangspunt weerleggen. Zij zien in art. 1385 BW niet enkel een foutvermoeden, maar eveneens een vermoeden van aansprakelijkheid, wat inhoudt dat naast de fout, ook het causaal verband tussen de fout en de schade vermoed wordt. Dit laatste is dan wel een weerlegbaar vermoeden waardoor er naar hun mening geen schending is van art. 1352 BW.²⁴ Toch kunnen VANSWEEVELT en WEYTS zich niet in deze argumentatie vinden. Volgens hen moet de eigenaar/bewaarder ook in de mogelijkheid zijn de vermoede fout te weerleggen op basis van art. 1352 BW. Bovendien zijn zij van mening dat een vermoeden van aansprakelijkheid niet mogelijk is, aansprakelijkheid bestaat of bestaat niet, maar kan niet vermoed worden.²⁵

²⁰ Cass. 23 juni 1932, *Pas.* 1932, 200; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2192; S. VERECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 435.

²¹ K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. TAELEMAN, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOUBROECK, S. VOET, en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 380; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2195.

²² L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 45-46; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2190 – 2192.

²³ B. SAMYN, *Privaatrechtelijk bewijs: een diepgaand en praktisch overzicht*, Gent, Story Publishers, 2012, 172 -175.

²⁴ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 46; R.O. DALCQ, *Traité de la responsabilité civile I. Les causes de responsabilité*, Brussel, Larcier, 1967, 108 -109, nr. 15; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, II, Brussel, Bruylant, 1964, 917, 984 en 1054 – 1055, nr. 932 en nr. 969, nr. 1016; S. VERECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 436.

²⁵ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 46; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2193 – 2195; B. WEYTS, *De fout van het slachtoffer in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 275.

8. DUITSLAND – NUTZTIEREN. Ook in de eerste versie van het Duitse Bundesgesetzbuch werd de aansprakelijkheid voor dieren gebaseerd op een schuldaansprakelijkheid, die gold voor alle dieren, ongeacht of deze in het kader van een beroep (met of zonder winstbejag) gebruikt werden, dienden tot levensonderhoud van de houder of dat ze om andere redenen gehouden werden. Toch ging deze schuldaansprakelijkheid in tegen de traditie in het Romeinse recht, waarin werd aangenomen dat de aansprakelijkheid voor dieren niet afhankelijk was van enige schuld in hoofde van de houder. Later kwam er een hervorming (*infra* 14, nr. 19).²⁶ Door de grote lobby van de agrarische wereld, stapte men in Duitsland op 30 mei 1908 terug over op een schuldaansprakelijkheid. Deze keer gold de schuldaansprakelijkheid enkel als grondslag voor schade aangericht door dieren die in het kader van een beroepsactiviteit (met of zonder winstbejag) gebruikt werden, of dieren die dienden tot onderhoud van de houder, de zogenaamde 'Nutztieren'. De houder die zijn dier niet voor deze doelen gebruikte, bleef belast met een risico-aansprakelijkheid. Hoewel de rechtspraak en rechtsleer voorstander waren van een risico-aansprakelijkheid voor alle dieren, kon de wetgever zich niet in dit standpunt vinden, waardoor deze tweedeling, heden ten dage nog steeds bestaat.²⁷ Wat betreft de schuldaansprakelijkheid voor 'Nutztieren' gelden er twee vermoedens. Enerzijds wordt vermoed dat de houder van het dier is tekortgekomen in zijn toezichtsplicht ten opzichte van het dier. Anderzijds wordt het causaal verband tussen de tekortkoming en de schade vermoed. De houder van het schadeveroorzakende 'Nutztier' zal dus enkel aan zijn aansprakelijkheid ontkomen, door deze twee vermoedens te weerleggen.²⁸

9. DUITSLAND – TOEZICHTHOUDER. Naast deze tweevoudige aansprakelijkheid van de houder van het dier, is het in Duitsland op basis van § 834 BGB ook mogelijk dat de toezichthouder van een dier aansprakelijk wordt gesteld. Ook hier kan de schuldaansprakelijkheid aangemerkt worden als grondslag waardoor opnieuw de weerlegbare vermoedens van tekortkoming in de toezichtsplicht en het oorzakelijk verband tussen de tekortkoming en de schade gelden.²⁹ Wel belangrijk is dat hier de schuldaansprakelijkheid zowel voor de 'Nutz'- als voor de 'Luxustieren' geldt. Hier wordt geen onderscheid gemaakt op basis van het doel van het dier.³⁰

²⁶ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 244 – 245.; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2331 – 2333.

²⁷ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 244 – 245.; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2331 – 2333.

²⁸ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 247 – 248; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 575; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1061.

²⁹ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2333; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1064.

³⁰ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 311; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2333; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1064.

10. FRANKRIJK – OORSPRONKELIJK. Net zoals in België en Duitsland ging de Franse rechtspraak in eerste instantie uit van een foutvermoeden in hoofde van de bewaarder van het dier. De fout bestond in het onvoldoende toezicht. Dit was tot 1885 een weerlegbaar foutvermoeden.³¹

11. NEDERLAND – HOGE RAAD 1915. Nederland is hier de uitzondering aangezien men daar startte met de risico-aansprakelijkheid als grondslag voor de aansprakelijkheid voor dieren (infra 15, nr. 20). Pas in een arrest van 15 oktober 1915 nam de Hoge Raad een ander standpunt in. In dat arrest stelde de Hoge Raad dat de aansprakelijkheid voor dieren zijn grondslag vond in een weerlegbaar schuldvermoeden.³² De schuld bestond in de onzorgvuldigheid en het laakbaar gedrag. De eigenaar/bediener van het dier kon zich van zijn aansprakelijkheid bevrijden door aan te tonen dat hij zijn toezichtsplicht over het dier, zorgvuldig had uitgeoefend.³³

2.1.2. Onweerlegbaar foutvermoeden

12. BELGIË – HOF VAN CASSATIE. In 1932 baseerde het Belgische Hof van Cassatie de aansprakelijkheid voor dieren voor het eerst op een onweerlegbaar foutvermoeden.³⁴ Dit principe werd later bevestigd door zowel het Hof van Cassatie als de lagere rechtspraak.³⁵ Dit onweerlegbaar foutvermoeden houdt in dat de eigenaar/bewaarder van een dier aansprakelijk is vanaf de vervulling van de toepassingsvoorwaarden van art. 1385 BW. Het slachtoffer hoeft geen fout in hoofde van de aangesprokene te bewijzen. Bovendien houdt dit onweerlegbaar foutvermoeden in dat de eigenaar/bewaarder zich niet meer van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door aan te tonen dat hij geen fout heeft begaan.³⁶ Sindsdien kan de eigenaar/bewaarder zich enkel van zijn aansprakelijkheid bevrijden door te bewijzen dat niet aan de toepassingsvoorwaarden van art. 1385 BW is voldaan.³⁷ Dit is onder meer het geval wanneer de eigenaar/bewaarder een vreemde oorzaak voor het ontstaan van de schade kan aantonen.³⁸ Deze vreemde oorzaak kan drie vormen aannemen: overmacht, fout van

³¹ Cass. 27 octobre 1885, <http://www.legifrance.gouv.fr>; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1915.

³² HR 15 oktober 1915, *NJ* 1915, 1071; E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 63; J.M. DUNNÉ, *Verbindenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbindenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 565 – 566; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 141.

³³ C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 141 – 142.

³⁴ Cass. 23 juni 1932, *Pas.* 1932, 200; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2192; S. VEREECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 435.

³⁵ Cass. 20 mei 1983, *Arr. Cass.* 1982-83, 1165; Cass. 12 oktober 1984, *RW* 1984-85, 2278; Rb. Brussel 31 mei 1978, *RGAR* 1979, nr. 10.022; Brussel 15 februari 1980, *RW* 1980-81, 734; Dinant 2 februari 1982, *RRD* 1982, 121; L. CORNELIS, *Principes du droit belge de la responsabilité extra-contractuelle*, Brussel, Bruylant, 1991, 647.

³⁶ Rb. Bergen 16 februari 1982, *RGAR* 1983, nr. 10684; Vred. Tienen, 20 december 1982, *T. Vred.* 1983, 197; Luik 14 juni 1984, *Jur. Liège* 1984, 593; Gent 15 februari 1994, *RW* 1996 – 97, 887; Luik 6 juni 1994, *Verkeersrecht* 1994, 287; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 44 – 45; L. CORNELIS, *Principes du droit belge de la responsabilité extra-contractuelle*, Brussel, Bruylant, 1991, 648; J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995* in *Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 84; H. VANDENBERGHE, "Aansprakelijkheid voor dieren", *TPR* 2011, afl. 2, 493.

³⁷ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 45; S. VEREECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 437.

³⁸ Vred. Kontich 4 mei 1993, *RW* 1994-95, 1132; Gent 15 februari 1994, *RW* 1996 – 97, 887; Luik 20 april 1994, *De Verz.* 1995, 177; Gent 21 maart 1995, *RW* 1996-97, 1232; Luik 6 juni 1994, *Verkeersrecht* 1994, 287; Bergen 13 maart 1996, *RGAR* 1998, nr. 13012; Vred. Wolvertem 21 maart 1996, *AJT* 1995-96, 427; Bergen 4 april 1997,

het slachtoffer of fout van een derde.³⁹ Indien de eigenaar/bewaarder van het dier erin slaagt een vreemde oorzaak aan te tonen voor het ontstaan van de schade, kan dit twee gevolgen hebben.⁴⁰

Eenzijds is het mogelijk dat de vreemde oorzaak de enige oorzaak van de schade is, waardoor er geen sprake meer is van een oorzakelijk verband tussen de gedraging van het dier en de schade. Dit heeft tot gevolg dat de eigenaar/bewaarder bevrijd is van zijn aansprakelijkheid.⁴¹

Anderzijds is het mogelijk dat zowel de vreemde oorzaak, als de gedraging van het dier, de schade hebben teweeggebracht. In dit geval zal men toepassing moeten maken van de equivalentieleeër op basis waarvan men zal komen tot een gedeelde aansprakelijkheid. Dit geldt niet voor overmacht. Wanneer naast overmacht, ook sprake is van een gedraging van een dier die in causaal verband staat met de schade, zal er geen verdeling zijn van aansprakelijkheid, maar zal de eigenaar/bewaarder van het dier de volledige aansprakelijkheid dragen. Een verdeling van aansprakelijkheid is dus enkel mogelijk indien de daad van een dier samen met een fout van het slachtoffer of een derde tot de schade heeft geleid. De verdeling, zal in gelijke delen gebeuren aangezien het niet mogelijk is een vergelijking te maken op basis van de zwaarwichtigheid van de fouten, daar men geen vergelijking kan maken tussen een vermoede (aansprakelijkheid voor dieren) en een werkelijke fout.⁴²

Wel maakt het Hof van Cassatie twee uitzonderingen op dit principe van gedeelde aansprakelijkheid. Een eerste wanneer de fout van het slachtoffer leidt tot een normale en voorzienbare reactie van het dier. Volgens het Hof is de eigenaar/bewaarder van het dier in dergelijk geval niet aansprakelijk omdat de niet abnormale noch onvoorzienbare reactie van het dier elke mogelijke fout van de eigenaar/bewaarder uitsluit als oorzaak van de schade.⁴³ Dit is een vreemde redenering (*infra* 62-63, nr. 112). Een tweede uitzondering wordt gemaakt wanneer de reactie van het dier op de fout van een derde onvoorzienbaar en onvermijdbaar was voor de eigenaar/bewaarder van het dier.⁴⁴ Het leerstuk van de vreemde oorzaak, zal later in deze thesis nog uitgebreider aan bod komen, meer bepaald bij het onderzoek naar de bevrijdingsgronden.

RGAR 1998, nr. 12967; Luik 20 mei 1998, *TBBR* 1999, 342; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, en L. WYNANT, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1774, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2189; S. VEREECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 435 - 436.

³⁹ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 155.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 155 - 157.

⁴² B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 155 - 159; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 575 - 577.

⁴³ Cass. 12 oktober 1984, *RW* 1984-85, 2278, noot; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 52; K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. TAELEMAN, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOUBROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 397; J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995 in Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 85; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 566; S. VEREECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 438.

⁴⁴ Cass. 19 januari 1996, *RW* 1998-99, 1430, noot; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1770 - 1773, nrs. 73-88.

Ondanks de kritiek die de rechtsleer heeft op deze visie (*supra* 8, nr. 7), blijft het Hof van Cassatie vandaag de dag nog steeds bij haar standpunt omtrent het onweerlegbaar foutvermoeden als basis voor de aansprakelijkheid voor dieren.⁴⁵ De lagere rechtspraak sluit zich hier over het algemeen bij aan, met die nuance dat men meestal wel benadrukt dat het gedrag van de eigenaar/bewaarder niet in rekening gebracht wordt, bij de beoordeling van de aansprakelijkheid voor dieren.⁴⁶ Niettemin zou het Hof van Cassatie hier best de visie BOCKEN, VANSWEEVELT en WEYTS volgen omdat het inderdaad geen zin heeft om de aansprakelijkheid voor dieren te baseren op een foutvermoeden wanneer dit onweerlegbaar is, en het houden van dieren inderdaad een risico met zich meebrengt voor anderen.

13. FRANKRIJK – LA COUR DE CASSATION. Ook in Frankrijk was een onweerlegbaar foutvermoeden de tweede stap. In 1885 besliste het Hof van Cassatie dat de eigenaar/bewaarder van het dier zich enkel nog van zijn aansprakelijkheid kon bevrijden door overmacht of fout van het slachtoffer aan te tonen en dus niet meer door aan te tonen dat hij geen fout had begaan.⁴⁷ Toch ontstond in de Franse rechtspraak stilaan het idee dat de aansprakelijkheid voor dieren beter gebaseerd zou worden op een foutloze aansprakelijkheid. Uiteindelijk heeft la Cour de Cassation beslist dat art. 1385 CC niet enkel gebaseerd is op een onweerlegbaar foutvermoeden, maar op een aansprakelijkheidsvermoeden ('*présomption de responsabilité*' of '*responsabilité de plein droit*') in hoofde van de bewaarder van het dier (*infra* 13, nr. 15).⁴⁸

2.2. aansprakelijkheidsvermoeden

14. BELGIË - RECHTSLEER. Een aantal Belgische auteurs, waaronder DE PAGE en DALCQ zijn van mening dat in art. 1385 BW niet enkel een foutvermoeden, maar ook een vermoeden van oorzakelijk verband tussen de fout en schade schuilt, waardoor men zou kunnen spreken van een aansprakelijkheidsvermoeden (*supra* 8, nr. 7).⁴⁹ VANSWEEVELT en WEYTS zijn van hun zijde de mening toegedaan dat een vermoeden van aansprakelijkheid niet mogelijk is. Volgens hen bestaat een aansprakelijkheid of bestaat ze niet, maar kan ze niet vermoed worden.⁵⁰

⁴⁵ Cass. 20 mei 1983, *Arr. Cass.* 1982-83, 1165; Cass. 12 oktober 1984, *RW* 1984-85, 2278; Cass. 26 februari 1987, *Arr. Cass.* 1986-87, 852; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 47 – 48.

⁴⁶ Luik 14 februari 1986, *JLMB* 1986, 217; Brussel 20 november 1991, *Verkeersrecht* 1992, 147; Gent 8 maart 1994, *RW* 1996-97, 93; Rb. Brussel 2 juni 1994, *RGAR* 1995, nr. 12.467; Vred. Westerlo 19 januari 1996, *RW* 1997-98, 1052; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 47 – 48.

⁴⁷ Cass. 27 octobre 1885, <http://www.legifrance.gouv.fr>; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1915.

⁴⁸ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1915; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 272.

⁴⁹ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 46; R.O. DALCQ, *Traité de la responsabilité civile I. Les causes de responsabilité*, Brussel, Larcier, 1967, 108 -109, nr. 15; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, II, Brussel, Bruylant, 1964, 917, 984 en 1054 – 1055, nr. 932 en nr. 969, nr. 1016; S. VERECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 436.

⁵⁰ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 46; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2193 – 2195; B. WEYTS, *De fout van het slachtoffer in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 275.

15. FRANKRIJK – LA COUR DE CASSATION. In Frankrijk heeft la Cour de Cassation⁵¹ uiteindelijk beslist dat art. 1385 CC niet enkel gebaseerd is op een onweerlegbaar foutvermoeden, maar op een aansprakelijkheidsvermoeden ('*présomption de responsabilité*' of ook wel '*responsabilité de plein droit*' genoemd) in hoofde van de bewaarder van het dier. Dit betekent in Frankrijk dat men zich niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door aan te tonen dat men geen fout heeft begaan aangezien naast het onweerlegbaar vermoeden van fout, ook het oorzakelijk verband tussen de fout en de schade vermoed wordt.⁵² De eigenaar/bewaarder van het dier zal zich enkel nog van zijn aansprakelijkheid kunnen bevrijden door een beroep te doen op vreemde oorzaak. Deze kan op haar beurt bestaan in overmacht, fout van het slachtoffer of fout van een derde.⁵³

16. FRANKRIJK - PROJET CATALA. Aangezien het Projet Catala bepaalt dat de aansprakelijkheid voor dieren onder de algemene aansprakelijkheid voor zaken valt, is het belangrijk te vermelden dat de aansprakelijkheid voor zaken zoals opgenomen in art. 1384 lid 1 CC oorspronkelijk rustte op een vermoeden van aansprakelijkheid (*présomption de responsabilité*).⁵⁴ Tegenwoordig spreekt men eerder van een aansprakelijkheid van rechtswege (*responsabilité de plein droit*). Op zich is er geen verschil met een aansprakelijkheidsvermoeden, want ook bij een aansprakelijkheid van rechtswege wordt onweerlegbaar vermoed dat de bewaarder een fout heeft begaan en dat er een oorzakelijk verband is tussen de fout en de schade. Dit betekent dat de bewaarder zich niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door te bewijzen dat hij geen fout heeft begaan en dat hij enkel aan zijn aansprakelijkheid kan ontkomen door aan te tonen dat de schade is ontstaan door een vreemde oorzaak.⁵⁵ Wanneer het projet Catala wordt aangenomen zal in de wet komen te staan dat de aansprakelijkheid voor zaken, een aansprakelijkheid van rechtswege ('*responsabilité de plein droit*') is (art. 1354 Projet Catala).

2.3. Foutloze aansprakelijkheid of risico-aansprakelijkheid

17. BELGIË - RECHTSLEER. Hoewel het Belgische Hof van Cassatie in 1932 heeft beslist dat een onweerlegbaar foutvermoeden aan de basis ligt van art. 1385 BW⁵⁶, is de meerderheid van de rechtsleer een andere mening toegedaan. Zoals bovenstaand reeds vermeld zijn sommigen van mening dat indien men art. 1385 BW baseert op een foutvermoeden, dit vermoeden weerlegbaar moet zijn. Anderen zoals hieronder weergegeven zijn dan weer van mening dat men van art. 1385 BW best een foutloze- of risico-aansprakelijkheid maakt. Zo beweren BOCKEN, VANSWEEVELT en WEYTS dat de aansprakelijkheid voor dieren gebaseerd op een onweerlegbaar foutvermoeden, moet gezien worden

⁵¹ Cass. 8 novembre 1984, nr. 83-12.643, www.legifrance.gouv.fr; Cass. 18 octobre 1995, nr. 93-17.277, www.legifrance.gouv.fr; M. BACACHE-GIBEILI, *Traité de droit civile. Tome 5: Les obligations la responsabilité civile extracontractuelle*, Parijs, Economica, 2012, 289.

⁵² Cass. 27 octobre 1885, <http://www.legifrance.gouv.fr>; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 260-261.

⁵³ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1915; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013; 272.

⁵⁴ Cass. 13 février 1930, <http://www.legifrance.gouv.fr>; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 260-261.

⁵⁵ M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 260-261.

⁵⁶ Cass. 23 juni 1932, *Pas.* 1932, 200; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2192; S. VERECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 435.

als een risico-aansprakelijkheid welke een vorm is van de foutloze (objectieve) aansprakelijkheid.⁵⁷ Zij gaan ervan uit dat art. 1385 BW een regel van materieel recht is, die uitwerking krijgt zodra aan de toepassingsvoorwaarden is voldaan.⁵⁸ Van hieruit maken zij de overgang naar de risico-aansprakelijkheid. Een dier is een risicofactor, aangezien er een grote kans bestaat dat een dier schade veroorzaakt.⁵⁹ Naar hun mening wordt de eigenaar/bewaarder aansprakelijk gesteld vanwege zijn band met het dier. De eventuele fout van de aansprakelijke is in dit opzicht volledig irrelevant. Een aantal lagere rechtbanken delen dit standpunt.⁶⁰

18. BELGIË – RECHTSLEER. CORNELIS hanteert hetzelfde uitgangspunt als BOCKEN, VANSWEEVELT en WEYTS, nl., dat art. 1385 BW een regel van materieel recht is, die uitwerking krijgt zodra de toepassingsvoorwaarden vervuld zijn. Indien het slachtoffer bewijst dat de toepassingsvoorwaarden van art. 1385 BW vervuld zijn, is de aangesprokene aansprakelijk zonder dat zijn gedrag daarbij relevant is. Een fout- of aansprakelijkheidsvermoeden hebben in dit kader dan ook geen belang. Opgemerkt dient te worden dat hij hierbij niet verwijst naar de foutloze (objectieve) aansprakelijkheid of de risico-aansprakelijkheid, wat BOCKEN, VANSWEEVELT en WEYTS wel doen. Volgens hem is de aansprakelijkheid enkel afhankelijk van de vervulling van de toepassingsvoorwaarden en niet van het schaderisico.⁶¹

19. DUITSLAND - LUXUSTIEREN. Hoewel men in Duitsland begon met een schuldaansprakelijkheid ging men later over op een risico-aansprakelijkheid voor alle dieren. Opnieuw maakte men hier geen onderscheid tussen dieren die gebruikt werden in het kader van een beroep (met of zonder winstbejag), dienden tot onderhoud van de houder of andere dieren. Het uitgangspunt was in deze tijd dat de houder van een dier, die puur uit eigen belang, anderen blootstelde aan een bijzonder gevaar, dat hij bovendien niet volledig zelf kon controleren, ook maar de schade moest vergoeden die door het gevaar, het dier, veroorzaakt werd. De houder werd ook gezien als de persoon die ervoor kon/moest zorgen dat zijn dier geen schade veroorzaakte. Men was van mening dat indien men de aansprakelijkheid voor dieren zou steunen op de risico-aansprakelijkheid, de houder alles in het werk zou stellen om te vermijden dat zijn dier schade veroorzaakt. Toch hield ook dit standpunt slechts acht jaar stand en ontstond er op 30 mei 1908 een bijzondere regeling met betrekking tot de aansprakelijkheid voor dieren.⁶²

⁵⁷ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 46; H. BOCKEN, "Van fout naar risico. Een overzicht van de objectieve aansprakelijkheidsregelingen naar Belgisch recht.", *TPR* 1984, 373 – 376; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2196; S. VERECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 436; B. WEYTS, *De fout van het slachtoffer in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 278.

⁵⁸ T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2196.

⁵⁹ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 46.

⁶⁰ Gent 21 maart 1995, *RW* 1996-97, 1232, noot; Vred. Wolvertem 13 februari 1997, *RW* 1998-99, 928, noot B. WEYTS.

⁶¹ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 47; L. CORNELIS, *Beginnelen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Maklu, 1989, 618 – 619.

⁶² M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2331 – 2333.

Deze bijzondere regeling houdt in dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen 'Nutztieren' en 'Luxustieren', waarbij men de aansprakelijkheidsgrondslag voor 'Nutztieren' baseert op een weerlegbaar schuldvermoeden (*supra* 9, nr. 8) en de aansprakelijkheidsgrondslag voor 'Luxustieren' baseert op een risico-aansprakelijkheid.⁶³ De risico-aansprakelijkheid voor 'Luxustieren' houdt vandaag de dag in dat de houder van het dier aansprakelijk is zodra het slachtoffer aantoonbaar dat zijn schade is ontstaan door de gedraging van het dier waarvan de aangesprokene de houder was op het moment van de feiten. Deze risico-aansprakelijkheid is er nog steeds omdat men van mening is dat diegene die anderen blootstelt aan het gevaar van een dier, waarover hij zelf geen volledige controle heeft, ook moet instaan voor de schade die het dier veroorzaakt.⁶⁴

20. NEDERLAND - OVERGANG. In Nederland waren de rechtspraak en rechtsleer in tegenstelling tot België, Duitsland en Frankrijk in eerste instantie (vóór 1915) van mening dat de risico-aansprakelijkheid de basis was voor de aansprakelijkheid voor dieren.⁶⁵ Vanaf 1915 baseerde de Hoge Raad art. 1404 BW op een weerlegbaar schuldvermoeden (*supra* 10, nr. 11).⁶⁶

21. NEDERLAND - RECHTSLEER. Toch kon de toen heersende rechtsleer zich niet vinden in dit standpunt van de Hoge Raad. Volgens hen was de enige juiste grondslag voor de aansprakelijkheid voor dieren, de risico-aansprakelijkheid. Ook de lagere rechtspraak deelde meestal deze visie, waardoor men zich in de praktijk slechts van zijn aansprakelijkheid voor dieren kon bevrijden door aan te tonen dat de schade het gevolg was van een overmachtssituatie.⁶⁷ Bovendien bevatte de tekst van art. 1404 BW geen aanwijzingen naar de weerlegbaarheid van schuld in hoofde van de eigenaar/bediener van het dier.⁶⁸

22. NEDERLAND - HOGE RAAD. Uiteindelijk is ook de Hoge Raad teruggekomen op haar standpunt van 1915. Deze ommekeer gebeurde in twee stappen. Eerst kwam er in 1963 een arrest, 'het ingeschaarde vaarsarrest' genoemd⁶⁹, waarin de Hoge Raad stelde dat, de eigenaar of bediener van een dier, die de zorg over het dier toevertrouwt aan een ander, zich volgens de *redelijke wetstoepassing* niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door aan te tonen dat hem geen schuld treft. De eigenaar zal wanneer hij de zorg van het dier toevertrouwd aan iemand anders ook moeten aantonen dat die ander geen schuld heeft aan het ontstaan van de schade. Hieruit kan men afleiden dat de Hoge Raad het risico van

⁶³ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 244 - 245; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2331 - 2333.

⁶⁴ BGH, NJW 74, 235; OLG Saarbrücken, NJW-RR 88, 1492; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 247; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2353 - 2354; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1061.

⁶⁵ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 565; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 141.

⁶⁶ HR 15 oktober 1915, NJ 1915, 1071; E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 63; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 565 - 566; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 141.

⁶⁷ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 566; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 142.

⁶⁸ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 568.

⁶⁹ HR 31 mei 1963, NJ 1966, 338.

fouten door de persoon aan wie de eigenaar of bediener de zorg van het dier toevertrouwd, bij die eigenaar of bediener legde.⁷⁰

Later, in 1980, kwam er een uitdrukkelijke terugkeer naar de risico-aansprakelijkheid met het zogenaamde 'Stierkalf-arrest' van de Hoge Raad.⁷¹ De feiten waren als volgt: Van de Witte liep, aangezien hij en andere omwonenden een recht van overpad hadden over het weiland, over een weide welke door Bosch gebruikt werd om een twaalftal stierkalveren op te laten grazen. Plots werd Van de Witte aangevallen door één van de stierkalveren waardoor hij blijvend invalide werd. Het ziekenfonds vorderde de kosten die zij aan Van de Witte had vergoed, terug van Bosch. Toch oordeelde het Hof dat Bosch geen verwijt kon gemaakt worden en wees de vordering af. Hierop werd dan beroep bij de Hoge Raad ingesteld. De overweging van de Hoge Raad luidde als volgt: het Hof is er bij zijn beslissing van uitgegaan dat op de eigenaar/bediener van een dier een weerlegbaar schuldvermoeden rust. Deze visie is niet correct aangezien de tekst van art. 1404 BW geen verwijzing naar een schuldaansprakelijkheid bevat, en de heersende rechtsleer ervan uitgaat dat de aansprakelijkheid voor dieren een risico-aansprakelijkheid is.⁷² Dit houdt in dat de eigenaar/bediener aansprakelijk is voor de door het dier veroorzaakte schade, zelfs indien men die eigenaar/bediener niets kan verwijten. Dit betekent dus ook dat de eigenaar/bediener van een dier niet aan zijn aansprakelijkheid kan ontkomen door aan te tonen dat hij geen fout heeft begaan in zorg en bewaking van het dier.⁷³ Het element waarin het risico vervat ligt, namelijk: de eigen energie van het dier en het onberekenbare element van deze energie, werd hier nog niet aangehaald, maar werd pas weergegeven in het 'besmette zeug arrest'.⁷⁴ Indien het Hof zich had laten leiden door deze opvatting, had dit geleid tot een bevestiging van de aansprakelijkheid van Bosch en zou de vordering van het ziekenfonds toegekend zijn.⁷⁵

23. NEDERLAND - TENZIJ-CLAUSULE EN EIGEN ENERGIE. Toch werd de situatie opnieuw onduidelijk naar aanleiding van de invoering van een nieuw burgerlijk wetboek in 1992, meer bepaald artikel 6:179 NBW welk de tenzij-clausule bevat. Deze tenzij-clausule luidt als volgt: "De bezitter van een dier is aansprakelijk voor de door het dier aangerichte schade, tenzij aansprakelijkheid op grond van de vorige afdeling zou hebben ontbroken indien hij de gedraging van het dier waardoor de schade werd toegebracht, in zijn macht zou hebben gehad".⁷⁶

De Hoge Raad maakte vooraf al toepassing van deze tenzij-clausule in een arrest van 24 februari 1984, 'het besmette zeug arrest'.⁷⁷ De feiten kunnen als volgt omschreven worden: de varkens op de boerderij van boer Swinkels leden aan een besmettelijke ziekte. Op een dag ontsnapten een aantal varkens. Een andere boer, Bardoel, merkte één van de varkens op achter zijn erf. Nietsvermoedend

⁷⁰ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 566 – 567; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 143.

⁷¹ HR 7 maart 1980, NJ 1980, 353, noot GJS.

⁷² E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 63 – 64; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 567 – 569; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 144.

⁷³ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 567 – 569; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 143 – 145.

⁷⁴ C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 144.

⁷⁵ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 567 – 568.

⁷⁶ Art. 6:179 NBW

⁷⁷ HR 24 februari 1984, NJ 415, noot G.

zette hij het varken in zijn eigen weide, bij zijn andere varkens, met als gevolg dat ook de varkens van Bardoel besmet raakten met de ziekte. Bardoel stelde in zijn woede, Swinkels aansprakelijk voor de schade aan zijn varkens. De ziekte had geleid tot verwerping van biggen. Zowel de rechtbank (omdat er geen eigen beweging van het dier was) als het Hof (omdat er geen causaal verband bestond) wezen Bardoels vordering af.⁷⁸ Uiteindelijk kwam de zaak bij de Hoge Raad terecht wiens oordeel als volgt luidde: de grondslag van art. 1404 BW is de risico-aansprakelijkheid. Dit risico is gebaseerd op het gevaar dat gelegen is in de eigen energie van het dier en het onberekenbare element van die energie.⁷⁹ Men vereist dus een gedraging van een dier welke een gevaar verwezenlijkt. Hieruit kan men concluderen dat de eigenaar/bediener van een dier niet aansprakelijk is wanneer zijn dier enkel een besmettelijke ziekte overbrengt op een ander dier, omdat er in dit geval geen eigen energie van het dier voorhanden is. Dit zou wel het geval kunnen zijn als het overbrengen van de ziekte het gevolg was van een letsel dat door het ene dier toegebracht werd aan het andere dier. Het feit dat het varken van Swinkels, zoals Bardoel beweerde uit eigen beweging op het erf van Bardoel is gelopen leidt ook niet tot de aansprakelijkheid van Swinkels op basis van art. 1404 BW. Dit komt omdat "de aansprakelijkheid voor de gedraging van het dier niet bestaat indien de eigenaar naar de gewone regels van onrechtmatige daad niet aansprakelijk zou zijn voor schade veroorzaakt door het dier, wanneer hij het gedrag van zijn dier bewust zou hebben aangestuurd."⁸⁰

In casu zou de tenzij-clausule als volgt geluid hebben: Swinkels is aansprakelijk voor de besmettingsschade aangericht door zijn varken tenzij, hij voor deze schade niet aansprakelijk is op basis van de gewone regels van de onrechtmatige daad, wanneer hij de gedraging van het dier in zijn macht had (wanneer het varken dus niet zelf in de weide was gelopen, maar Swinkels zijn varken erin had gezet). Concreet toegepast betekent dit, dat zelfs indien het varken niet uit eigen beweging in de weide van Bardoel was gelopen, maar Swinkels bewust zijn varken in de weide van Bardoel had gezet (en hij dus de macht over de gedraging van het dier had), hij voor de besmettingsschade niet aansprakelijk was aangezien hij zelf slechts aansprakelijk zou zijn geweest indien hij het besmettingsgevaar kende of had moeten kennen en hij op basis daarvan had moeten vermijden dat zijn varken in de weide van de andere boer liep. Op basis hiervan kan hij dus ook niet op grond van art. 1404 BW worden aangesproken louter omdat zijn varken zelf op het erf van Bardoel zou zijn gelopen.⁸¹ Later werd deze tenzij-clausule, opgenomen in het nieuwe art. 6:179 BW.

24. NEDERLAND – KRITIEK OP TENZIJ-CLAUSULE. Op dit arrest kwam vanuit de rechtsleer opnieuw veel kritiek. Het belangrijkste argument tegen de visie van de Hoge Raad is dat het hier opnieuw lijkt af te dwalen van de risico-aansprakelijkheid, door een beroep te doen op de schuldaansprakelijkheid

⁷⁸ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 570; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 132 – 133.

⁷⁹ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 571 – 572; E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68 – 69; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 144 – 145; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 133; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 126.

⁸⁰ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68 – 70; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 569 – 573; E.F.D. ENGELHARD en G.E. VAN MAANEN, *Monografieën BW. A15 Aansprakelijkheid voor schade: contractueel en buitencontractueel*, Deventer, Kluwer, 2008, 66; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 150 – 154; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 134 – 135.

⁸¹ *Ibid.*

als bevrijdingsgrond. Duidelijker zou de situatie zijn indien de Hoge Raad afstand zou doen van het eigen energie criterium en de tenzij-formule. Dit eigen energie criterium staat immers niet in de wet maar werd door de Hoge Raad ontleend aan de Toelichting Meijers (1961) welke gedateerd is en op een verkeerde interpretatie van de visie van WOLFSBERGEN berust. WOLFSBERGEN stelt namelijk dat art. 1404 BW wel van toepassing kan zijn op een dier dat handelt in opdracht van zijn eigenaar/ bediener, maar dat men zich ook soms van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door een beroep op overmacht, wanneer het dier afwijkt van de opdracht van zijn eigenaar/bediener. Hij heeft het dus niet over de eigen energie en het onberekenbare element daarvan. Volgens DUNNÉ heeft de Toelichting Meijers dit criterium dan ook gehaald uit oude Duitse rechtsleer.⁸² Ook hij is van mening dat de tenzij-clausule niet strookt met de risico-aansprakelijkheid aangezien deze terugverwijst naar de schuldaansprakelijkheid. Volgens DUNNÉ kan men beter een beroep doen op de bevrijdingsgrond van de risico-aansprakelijkheid, namelijk overmacht.⁸³

25. NEDERLAND - TUSSENARREST. In 1988 velde de Hoge Raad dan weer een arrest waarin er niet gesproken werd over de eigen energie van het dier en het onberekenbare element van die energie. In het zogenaamde 'circusezel-arrest' was de eigenaar/bediener van het dier van zijn aansprakelijkheid bevrijd en moest het slachtoffer zijn schade zelf dragen omdat het slachtoffer volgens de Hoge Raad, het risico aanvaard had.⁸⁴ De feiten waren als volgt: tijdens een circusvoorstelling werd gevraagd of iemand van de toeschouwers op een ongezadelde ezel wilde rijden. De heer Spekman stelde zich kandidaat. Op een bepaald moment viel hij van de ezel met een gebroken heup tot gevolg. Hij eiste schadevergoeding van de circsuitbaters. Toch werd deze vordering zowel door de rechtbank als door het hof afgewezen omdat er sprake was van risico-aanvaarding in hoofde van heer Spekman. Wie op een ongezadelde ezel gaat zitten weet en aanvaardt dat hij er vanaf kan vallen. Toch is de Hoge Raad het met deze argumentatie niet eens. Volgens de Hoge Raad kon de risico-aanvaarding in hoofde van Spekman, niet leiden tot een volledige bevrijding van de circsuitbater, maar kon er hooguit sprake zijn van een gedeelde aansprakelijkheid. Ook de circsuitbater wist dat het berijden van een ongezadelde ezel risico's met zich meebracht. Niettemin stelde hij één van zijn toeschouwers bloot aan dit gevaar. De circsuitbater lokte zo een gevaarlijke situatie uit. Dit is één van de criteria waarmee men bij de beoordeling van wie het risico draagt, rekening moet houden. Andere relevante criteria kunnen zijn: wie haalt voordeel uit de situatie, wie kan de schade voorkomen, wie kan economisch gezien het best de schade dragen? Op basis van deze criteria kan men stellen dat de circsuitbater aansprakelijk moet zijn voor de schade die de heer Spekman heeft geleden.⁸⁵ Dit zou ook de conclusie zijn indien men het criterium van eigen energie en het onberekenbare element daarvan als uitgangspunt had genomen. De ezel, die eigendom was van de circsuitbater, wierp Spekman er uit eigen beweging af, zonder dat de circsuitbater hem hiertoe opdracht gaf.

⁸² J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 573 en 576.

⁸³ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 573; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 151.

⁸⁴ HR 21 oktober 1988, NJ 1989, 729, noot CJHB.

⁸⁵ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 577-579.

26. NEDERLAND - EIGEN ENERGIE. Later bevestigde de Hoge Raad opnieuw haar overwegingen uit het 'besmette zeugarrest' in het 'dansende koe-arrest' in 1990.⁸⁶ De feiten waren als volgt: een auto botste tegen een koe die uit een stal de weg op kwam gelopen. Toch bleek dat deze koe uit de stallen geleid werd door de boer waardoor er volgens de rechtbank geen sprake was van een eigen gedraging van de koe, welke volgens de Hoge Raad vereist is om de eigenaar/bediener van de koe aansprakelijk te stellen op basis van art. 1404 BW. Eiser beweerde dat er wel sprake was van een eigen gedraging van de koe aangezien de koe 'uit de rij gedanst is'. Toch kon eiser dit niet bewijzen. Bovendien vindt eiser het ook vreemd dat ze moet bewijzen dat er sprake is van een eigen gedraging van de koe. Eiser was van mening dat de eigenaar/bediener van de koe aansprakelijk is tenzij hij zich op overmacht kan beroepen. Eiser vond dat de bewijslast bij de eigenaar/bediener van de koe moet liggen en niet bij haar.⁸⁷ Evenwel was de Hoge Raad een andere mening toegedaan en stelde dat art. 1404 BW een risico-aansprakelijkheid omvat. Ook stelde de Hoge Raad dat dit risico vervat zit in de eigen energie van het dier en het onberekenbare element van die energie. Volgens de Hoge Raad is de eigenaar/bediener van een dier niet aansprakelijk voor de schadelijke gedraging van zijn dier indien het dier "handelt als instrument van de persoon die het berijdt of leidt" aangezien er in dergelijk geval geen sprake is van een eigen gedraging van een dier.⁸⁸ Ook hier baseerde de Hoge Raad zich op de Toelichting Meijers welke gedateerd is.⁸⁹ Wel is hierbij van belang te weten dat er ook van een eigen gedraging van een dier sprake kan zijn wanneer het dier onder bewaring van zijn bezitter staat. Het onder bewaring staan van zijn bezitter houdt dus niet automatisch in dat het dier handelt als een instrument van die bezitter. Elke onberekenbare eigen gedraging van een dier, ongeacht of deze op het moment van het gedrag onder bewaring staat van zijn bezitter, doet art. 6: 179 NBW in werking treden.⁹⁰

27. NEDERLAND - DISCUSSIE. Hieruit kan men dus concluderen dat de rechtsleer duidelijk van mening is dat de aansprakelijkheid voor dieren zijn grondslag moet vinden in een zuivere risico-aansprakelijkheid zonder verwijzing naar de schuldaansprakelijkheid. Het standpunt van de Hoge Raad is minder uitgesproken. Enerzijds stelt de Hoge Raad dat art. 1404 BW en art. 6: 179 NBW hun grondslag vinden in de risico-aansprakelijkheid, anderzijds verwijst de Hoge Raad bij de toepassing van de tenzij-clausule terug naar de schuldaansprakelijkheid. Ook de wetgever lijkt niet volledig overtuigd van de zuivere risico-aansprakelijkheid aangezien de tenzij-clausule werd opgenomen in de tekst van het nieuwe burgerlijk wetboek in 1992, terwijl de rechtsleer afwijzend stond en staat tegenover deze clausule.

⁸⁶ HR 23 februari 1990 NJ 365.

⁸⁷ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 575 - 577.

⁸⁸ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68 - 69; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 576; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 145; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 133 - 134.

⁸⁹ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 576.

⁹⁰ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68 - 69.

TUSSENBSLUIT

28. Uit bovenstaande kan men concluderen dat er zowel in België als in de buurlanden discussie heerst omtrent de grondslag van de aansprakelijkheid voor dieren. Opvallend hierbij is dat hoewel de rechtsleer overal pleit voor een risico-aansprakelijkheid, dit nergens in zuivere vorm wordt aangenomen voor de volledige aansprakelijkheid voor dieren door het hoogste gerechtshof of de wetgever. Bovendien kende men overal een evolutie in de grondslag van de aansprakelijkheid voor dieren. In België steunde men de aansprakelijkheid voor dieren oorspronkelijk op een weerlegbaar foutvermoeden. Later besliste het Hof van Cassatie dat een onweerlegbaar foutvermoeden aan de basis lag van art. 1385 BW. Momenteel is het Hof van Cassatie, ondanks de grote kritiek vanuit de rechtsleer nog steeds van mening dat de aansprakelijkheid voor dieren gesteund moet worden op een onweerlegbaar foutvermoeden. In Duitsland staat men wel al een stap dichterbij het aannemen van de risico-aansprakelijkheid als grondslag voor de aansprakelijkheid voor dieren. Hoewel men vroeger reeds overging van een schuldansprakelijkheid naar een risico-aansprakelijkheid voor alle dieren, bleek dit toch een stap te ver en kwam men terug op de risico-aansprakelijkheid met betrekking tot 'Nutztieren'. De aansprakelijkheid voor 'Nutztieren' is momenteel gebaseerd op twee weerlegbare vermoedens. Ook in Frankrijk aanvaardt men de risico-aansprakelijkheid nog steeds niet als grondslag voor de aansprakelijkheid voor dieren. Daar ging men vroeger uit van een onweerlegbaar foutvermoeden, later sprak men dan van een aansprakelijkheidsvermoeden dat niet weerlegd kon worden door te bewijzen dat men geen fout had begaan. Momenteel spreekt men eerder van een aansprakelijkheid van rechtswege wat hetzelfde inhoudt als het aansprakelijkheidsvermoeden. Ten slotte heerst er ook in Nederland nog steeds onduidelijkheid over de aansprakelijkheid voor dieren. Hier begon het weliswaar met een risico-aansprakelijkheid, maar ging men in 1915 over op een weerlegbaar schuldvermoeden als basis voor de aansprakelijkheid voor dieren. Aangezien de rechtspraak en rechtsleer hierop felle kritiek uitten besliste de Hoge Raad in 1980 opnieuw dat de aansprakelijkheid voor dieren een risico-aansprakelijkheid is. Toch is het vandaag de dag geen zuivere vorm van risico-aansprakelijkheid omdat men in 1992 de tenzij-clausule opnam in het burgerlijk wetboek, krachtens welk het mogelijk is zich van de aansprakelijkheid voor dieren te bevrijden door een beroep op de bevrijdingsgronden van de aansprakelijkheid voor eigen daad.

29. Niettemin is het voor alle landen van belang dat men duidelijk in de wet zet of de aansprakelijkheid voor dieren nu een foutaansprakelijkheid of een foutloze aansprakelijkheid is. Toch is geen enkele van de besproken buitenlandse regelingen ideaal, om in zijn geheel toe te passen in België. De Duitse oplossing is niet optimaal aangezien men daar opnieuw een discussie krijgt over het doel van het dier, wat de rechtszekerheid niet ten goede komt. De aansprakelijkheid van rechtswege zoals in Frankrijk kan wel geschikt zijn, maar dan kan men evengoed overgaan op een risico-aansprakelijkheid, aangezien men momenteel in Frankrijk ook slechts aan zijn aansprakelijkheid kan ontsnappen door te bewijzen dat de schade het gevolg is van een vreemde oorzaak. De Nederlandse situatie is ook geen goede oplossing voor België omdat een combinatie van een risico-aansprakelijkheid met de bevrijdingsgronden van de foutaansprakelijkheid, de situatie onnodig moeilijk maakt.

30. Best kan de aansprakelijkheid voor dieren in België naar analogie met de wet productaansprakelijkheid⁹¹ en de wet betreffende de preventie van brand en ontploffingen⁹² gezien worden als een risico-aansprakelijkheid aangezien dit voor de meeste rechtszekerheid zorgt. Dit omdat het inderdaad geen zin heeft de aansprakelijkheid voor dieren te steunen op een foutvermoeden wanneer men dit niet kan weerleggen. Bovendien klopt het dat indien men kiest voor een dier, men anderen blootstelt aan het gevaar van dit dier. Het is dan ook juist dat men moet instaan voor de schade die het dier veroorzaakt. Ook moet men in art. 1385 BW opnemen dat de eigenaar/bewaarder van het dier zich enkel van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door zich op vreemde oorzaak te beroepen welke kan bestaan uit overmacht, fout van het slachtoffer of fout van een derde.

Bovendien zou het een goed idee zijn om aan deze risico-aansprakelijkheid een verplichte verzekering te koppelen en de aansprakelijkheid te plafonneren zoals men bijvoorbeeld ook gedaan heeft in de wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffingen.⁹³ Momenteel vallen de meeste dieren wel onder de BA verzekering privéleven maar dit is slechts een facultatieve verzekering.⁹⁴

⁹¹ H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 208 – 216; Art. 1 en 7 wet van 25 februari 1991 betreffende de aansprakelijkheid voor produkten met gebreken, *BS* 22 maart 1991, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>.

⁹² Art. 8 wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen, *BS* 20 september 1979, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 194 – 196.

⁹³ Art. 8 wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen, *BS* 20 september 1979, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>; Art. 1 koninklijk besluit van 5 augustus 1991 tot uitvoering van de artikelen 8, 8bis en 9 van de wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen, *BS* 30 augustus 1991, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 194 – 196.

⁹⁴ H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 236.

3. Wie is aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door een dier?

3.1. Algemeen

31. BELGIË - ALTERNATIEVE AANSPRAKELIJKHEID. Uit de tekst van het Belgische artikel 1385 BW, meer bepaald uit het woord *of*, kan men afleiden dat ofwel de eigenaar, ofwel de bewaarder van een dier aansprakelijk is voor de schade die het dier veroorzaakt. Het gaat dus niet om een cumulatieve aansprakelijkheid maar om een alternatieve aansprakelijkheid.⁹⁵ Hoewel de eigenaar en de bewaarder in principe niet gelijktijdig aansprakelijk kunnen zijn, is het wel mogelijk dat ze voor de zekerheid allebei worden aangesproken door het slachtoffer, waarbij de rechter dan zal uitmaken wie uiteindelijk aansprakelijk is.⁹⁶ Een hoofdelijke aansprakelijkheid van de eigenaar en bewaarder is wel mogelijk, op voorwaarde dat men de aansprakelijkheid van beide personen steunt op een verschillende grondslag. Bijvoorbeeld, de bewaarder op basis van art. 1385 BW en de eigenaar op basis van art. 1382 BW wanneer hij zelf een fout heeft begaan, of andersom.⁹⁷

In principe is het aan het slachtoffer om te bewijzen dat diegene die hij aanspreekt tot vergoeding van de schade, ook daadwerkelijk de bewaring over het dier had op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis. Toch lijken de rechtspraak en rechtsleer de bewijslast om te keren. Enerzijds stellen sommigen dat de eigenaar vermoed wordt de bewaarder te zijn, anderzijds gaat de visie op, dat de eigenaar aansprakelijk is in zijn hoedanigheid van eigenaar. Het komt er dus op neer dat de eigenaar van het dier zal moeten bewijzen dat hij de bewaring van het dier op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis had overgedragen op een derde.⁹⁸

32. DUITSLAND - HOUDER OF TOEZICHTHOUDER. In Duitsland daarentegen bestaat er geen alternatieve aansprakelijkheid tussen de eigenaar en de bewaarder maar stelt men de 'houder' van een dier aansprakelijk voor de schade die het dier veroorzaakt. Hiernaast is het wel mogelijk dat de houder van een dier, een derde belast met het toezicht over het dier. Deze derde 'toezichthouder' zal op basis van § 834 BGB in bepaalde gevallen kunnen worden aangesproken voor de schade veroorzaakt, door een dier onder zijn toezicht.⁹⁹

⁹⁵ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 43; L. CORNELIS, *Principes du droit belge de la responsabilité extra-contractuelle*, Brussel, Bruylant, 1991, 632; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 130; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1758, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT, en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 578.

⁹⁶ K. DUERINCKX, *Aansprakelijkheidsrecht - een overzicht*, Antwerpen, Maklu, 2012, 51; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 130.

⁹⁷ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 130-131; H. VANDENBERGHE, "Aansprakelijkheid voor dieren", *TPR* 2011, afl. 2, 475; T. VANSWEEVELT, en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 578.

⁹⁸ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 43; K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. TAELEMAN, A. VAN OEVLEN, C. VAN SCHOU BROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 382; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 131; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1759, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 578.

⁹⁹ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 311 - 315; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2354 - 2356; O. PALANDT, *Bürgerliches*

33. FRANKRIJK - ALTERNATIEVE AANSPRAKELIJKHEID. Het Franse artikel 1385 CC, stelt net zoals het Belgische art. 1385 BW, de eigenaar of de bewaarder van een dier aansprakelijk voor de schade aangericht door een dier. Ook hier gaat het om een alternatieve en niet om een cumulatieve aansprakelijkheid.¹⁰⁰ Wel wordt hier de eigenaar vermoed de bewaarder te zijn. Dit is slechts een feitelijk vermoeden. De eigenaar kan dit weerleggen door te bewijzen dat hij de bewaring van het dier had overgedragen op een derde.¹⁰¹ Met betrekking tot de aansprakelijkheid voor zaken, waar de aansprakelijkheid voor dieren onder zal vallen wanneer het projet Catala wordt aangenomen, bepaalt art. 1384, 1° CC dat de bewaarder aansprakelijk is voor zaken die hij onder zijn bewaring heeft. Niettemin geldt ook hier het vermoeden dat de eigenaar tevens de bewaarder van de zaak is.¹⁰² Bij aanneming van het Projet Catala zal in de wet komen te staan (art. 1354-2 Projet Catala) dat de bewaarder van de zaak aansprakelijk is voor de schade veroorzaakt door die zaak en dat de eigenaar wordt vermoed de bewaarder te zijn.

34. NEDERLAND - BEZITTER. Ook Nederland hanteerde in eerste instantie dezelfde methode als België en Frankrijk. Het Oorspronkelijke art. 1404 BW bepaalde namelijk dat "de eigenaar van het dier of degene die zich van hetzelfde bedient" aansprakelijk is. Ook hier moest het slachtoffer dus kiezen of hij de eigenaar of de bediener van het dier aansprak. Een cumulatieve aansprakelijkheid van de eigenaar en de bediener was niet mogelijk.¹⁰³ Toen men in 1992 het nieuw burgerlijk wetboek heeft ingevoerd, heeft men in art. 6: 179 NBW opgenomen dat de bezitter van een dier, de aansprakelijkheid draagt wanneer een dier schade veroorzaakt. In de meeste gevallen zal het zo zijn, dat de eigenaar van het dier ook de bezitter is. Een niet eigenaar zal als bezitter worden beschouwd wanneer hij op duurzame wijze voor het dier zorgt.¹⁰⁴ Op het principe dat de bezitter aansprakelijk is, wordt een uitzondering gemaakt voor dieren die in het kader van een onderneming gebruikt worden. In dergelijk geval zal het de ondernemer zijn die aansprakelijk is, ongeacht wie de bezitter van het dier was op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis (art. 6: 181 lid 1 NBW). Indien het dier door een onderneming ter beschikking wordt gesteld van een andere onderneming dan zal het de tweede onderneming zijn die aansprakelijk is voor de schade aangebracht door het dier (art. 6: 181 lid 2 NBW).¹⁰⁵

Gesetzbuch, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1370 en 1372 – 1373; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1739 en 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578 – 579.

¹⁰⁰ B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 285.

¹⁰¹ Cass. 22 mai 1964, *D.* 1965, 705, note AZARD; Cass. 2 avril 1997, nr. 95-20.735, www.legifrance.gouv.fr; Cass. 18 juin 1997, nr. 95-17.981, www.legifrance.gouv.fr; Cass. 15 février 2007, nr. 05-21.287, www.legifrance.gouv.fr; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 272; STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 285 – 286.

¹⁰² Cass. 12 mai 1966, *D.* 1966, 700; Cass. 5 mars 1980, nr. 78-13.982, www.legifrance.gouv.fr; Cass. 6 janvier 1993, nr. 91-13.434, www.legifrance.gouv.fr; Cass. 23 janvier 2003, nr. 01-11.043, www.legifrance.gouv.fr; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1895 – 1896.

¹⁰³ C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 146.

¹⁰⁴ Amsterdam 11 april 1995, *VR* 1995, 192; E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 66-67; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 147; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127; A.C. VAN SCHAICK, T. HARTLIEF en C.E. DU PERRON (eds.), *Wet en rechtspraak. Burgerlijk wetboek, boeken 3, 5 en 6*, Deventer, Kluwer, 2007, 780.

¹⁰⁵ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 147; J.H. NIEUWENHUIS, C.J.J.M. STOLKER en W.L. VALK, *Burgerlijk Wetboek: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2011, 2716 – 2717; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 134; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 131 – 133.

3.1.1. De begrippen bewaring, houderschap en bezit

35. BELGIË - JURIDISCHE BEWARING. Allereerst is het zo dat de meerderheid in de Belgische rechtspraak en rechtsleer er vanuit gaat dat materiële bewaring (het bij zich houden van een dier) over een dier niet voldoende is om te spreken van bewaring. Men vereist dat diegene die als bewaarder van het dier wordt beschouwd, de juridische bewaring heeft over het dier. Dit houdt in dat hij dezelfde macht als de eigenaar heeft over het dier.¹⁰⁶

36. BELGIË - NUT OF PROFIJT. Ten tweede is het zo dat waar de Belgische rechtsleer oorspronkelijk van mening was dat de bewaarder het nut of profijt van het dier moest hebben, het Hof van Cassatie deze zienswijze heeft verlaten.¹⁰⁷ De rechtbanken kunnen dit criterium wel nog als feitelijk element in overweging nemen, hetgeen in de praktijk ook gebeurt.¹⁰⁸

37. BELGIË - DESKUNDIGHEID. Ten derde zijn het Hof van Cassatie en bepaalde auteurs van mening dat men enige deskundigheid moet bezitten om toezicht uit te oefenen op het dier vooraleer men als bewaarder van een dier kan worden aangeduid.¹⁰⁹ Toch is men het meestal met deze stelling oneens omdat dit vereiste ook niet wordt gesteld bij de aansprakelijkheid voor gebrekkige zaken, welke eveneens gebaseerd is op een onweerlegbaar foutvermoeden of eventueel een foutloze aansprakelijkheid. Indien men zou vereisen dat de bewaarder de nodige capaciteiten moet bezitten om toezicht op het dier uit te oefenen, dan gaat men eigenlijk het gedrag van de bewaarder toetsen, terwijl het gedrag van de bewaarder van het dier niet ter zake doet wanneer men uitgaat van een onweerlegbaar foutvermoeden of een foutloze aansprakelijkheid. Een ander argument om het deskundigheidsvereiste af te wijzen is, dat de eigenaar/bewaarder ook aansprakelijk is voor schade aangericht door een ontsnapt dier. In dit geval doet de deskundigheid om toezicht uit te oefenen op het dier al helemaal niet ter zake.¹¹⁰

¹⁰⁶ Cass. 30 april 1975, *RW* 1975-76, 1184; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 134; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1759, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 579.

¹⁰⁷ Cass. 30 april 1975, *RW* 1975-76, 1184; Cass. 18 november 1993, *TBBR* 1995, 91, noot A. NUYTS.; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 43; K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. Taelman, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOUBROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 383; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1763, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT, en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 579.

¹⁰⁸ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 135; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1763, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT, en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 579.

¹⁰⁹ Cass. 18 november 1983, *Arr. Cass.* 1984, 327; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 43; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT, en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1761.

¹¹⁰ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 138; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 580.

38. CASSATIE BELGIË – VOLLEDIGE MEESTERSCHAP. Naar aanleiding van deze onenigheid kwam het Hof van Cassatie in 1975 voor het eerst met een definitie van het begrip bewaring.¹¹¹ Het Hof van Cassatie stelde dat men slechts als bewaarder van een dier kan worden beschouwd indien men het volledige meesterschap heeft over het dier. In het bijzonder houdt dit in dat men een niet-ondergeschikte macht van leiding, toezicht en controle moet hebben over het dier, zonder tussenkomst van de eigenaar.¹¹² Men kan hier dus uit afleiden dat bewaring meer omvat dan het louter bij zich houden van een dier (detentie).¹¹³

Toch is het ook met deze definitie niet steeds eenvoudig om te bepalen wie de eigenaar of bewaarder is van een dier en zal de rechter hierin vaak een grote beoordelingsvrijheid hebben. Zo kan men zich de vraag stellen of iemand die zich ontfermt over een verdwaald- of zwerfdier, kan beschouwd worden als bewaarder van dat dier, en dus aansprakelijk zal zijn wanneer dat dier schade toebrengt aan derden. Om deze vraag te beantwoorden zal men in concreto moeten nagaan of de persoon leiding, toezicht en controle uitoefent op het dier en of dit op duurzame wijze gebeurt.¹¹⁴ Zo zal men niet als bewaarder van een dier worden beschouwd indien men het dier enkel voedt door voedsel in de tuin te leggen¹¹⁵, of men een verdwaald dier ergens vastbindt om te vermijden dat het schade kan veroorzaken. Bij dit laatste zal het wel belangrijk zijn dat men zorgvuldig optreedt, aangezien de eigenaar/bewaarder van het dier zich anders zal beroepen op een fout van een derde, waardoor hij volledig van zijn aansprakelijkheid bevrijd kan zijn (*infra* 68, nr. 119).¹¹⁶ Wel zal men als bewaarder van het dier worden aangewezen indien men een verdwaald dier mee naar huis neemt en verzorgt alsof het een eigen dier is.¹¹⁷

Een andere veelvoorkomende vraag is, of iemand die een dier tijdelijk verzorgt wegens afwezigheid van de eigenaar, kan beschouwd worden als bewaarder van dat dier. Om deze vraag te beantwoorden moet men opnieuw kijken naar de mate waarin de tijdelijke verzorger leiding, toezicht en controle op het dier uitoefent. Dit dient beoordeeld te worden aan de hand van de tijd, de ruimte en de finaliteit van het toezicht. Belangrijk hierbij is dat men moet kijken naar de omstandigheden in zijn geheel. Dus indien de tijdelijke verzorger een uitgebreide bevoegdheid heeft (lange duur, plaats waar hij wil, naar

¹¹¹ Cass. 30 april 1975, *RW* 1975-76, 1184.

¹¹² L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 43; K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. Taelman, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOUBROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 382; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 190; J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995* in *Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 84; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 132; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE en L. WYNANT, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1759-60; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 580-581.

¹¹³ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 134.

¹¹⁴ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 139; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 581.

¹¹⁵ Rb. Dinant 16 maart 1983, *RGAR* 1984, nr. 10.844; Rb. Namen 21 oktober 1963, *JL* 1963-64, 109; Gent 2 oktober 1961, *RW* 1961-62, 1760; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 133.

¹¹⁶ Vred. Wolvertem 13 februari 1997, *RW* 1998-99, 928, noot B. WEYTS; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 139-140.

¹¹⁷ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 581-582.

eigen goeddunken) zal deze beschouwd worden als bewaarder van het dier en dus aansprakelijk zijn voor de schade die het dier veroorzaakt. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de eigenaar van het dier lange tijd in de gevangenis doorbrengt en een derde voor onbepaalde duur en zonder verdere instructies voor zijn dier zorgt.¹¹⁸ Indien de bevoegdheid van de tijdelijke verzorger beperkt (korte duur, op een door de eigenaar aangewezen plaats, volgens instructies van de eigenaar) is, zal hij niet als bewaarder beschouwd worden en dus niet aansprakelijk zijn voor de schade die het dier veroorzaakt. In het laatste geval zal het de eigenaar zijn die door het slachtoffer moet worden aangesproken tot vergoeding van de schade. Hiervan is bijvoorbeeld sprake wanneer iemand, andermans hond voor twee weken bij zich houdt en hem op aanwijzing van de eigenaar verzorgt (voeden en uitlaten).¹¹⁹

39. DUITSLAND - HOUDER. Het Duitse begrip houder van een dier kan op twee wijzen omschreven worden. Ten eerste als de persoon die de bestemmingsmacht over het dier bezit, die de kosten van het dier in zijn eigen belang draagt, die het dier gebruikt en die het economische risico van verlies van het dier draagt. Hoewel het niet noodzakelijk zo moet zijn, zal deze persoon vaak de eigenaar van het dier zijn. Deze definitie werd door het Bundesgerichtshof aan het begrip houder gegeven, omdat dit de criteria waren, die de rechtspraak en rechtsleer reeds jaren hanteerden om te bepalen wie de houder van een dier in een bepaalde situatie was.¹²⁰ Ten tweede als de persoon die het dier in zijn bedrijf of in zijn huishouden inpast om het er gedurende lange termijn dienstbaar te laten zijn.¹²¹

40. DUITSLAND - TOEZICHTHOUDER. Een derde kan in Duitsland slechts als toezichthouder van een dier beschouwd worden als men hiertoe een contract heeft op basis waarvan men zelfstandig en op eigen verantwoordelijkheid het gevaar dat schuilt in het dier, in toom moet houden. Hiervan kan sprake zijn bij huurcontracten, bewaringscontracten, contracten met dierenartsen, vervoerders, manegehouders,... Van de bewaker of toezichthouder wordt verwacht dat hij zijn toezichtsplicht zorgvuldig uitoefent. Wanneer hij dit niet doet zal hij aansprakelijk zijn tenzij hij kan aantonen dat er geen oorzakelijk verband is tussen zijn onzorgvuldig gedrag en de schade. De aanstelling van een bewaker/toezichthouder voor een dier, houdt niet automatisch in dat de houder van zijn aansprakelijkheid bevrijd is. Van hem wordt verwacht dat hij de bewaker/toezichthouder, met de nodige zorgvuldigheid uitkiest en hem controleert/de nodige bevelen geeft. Wanneer de houder niet

¹¹⁸ Rb. Charleroi 26 februari 1988, *JT* 1989, 10; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 190; B. TILLEMANS en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 133; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 582 – 583.

¹¹⁹ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 582 – 583.

¹²⁰ BGH, *NJW-RR* 88, 655, 656, RGZ, 52, 117, 118; RGZ, 55, 163, 166; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlin, Sellier - de Gruyter, 2008, 267- 277; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2342 – 2345; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1370; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1739; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 568.

¹²¹ RGZ, 62, 79, 81; RGZ, 66, 1, 3; BGH, *VersR* 1956, 574; BGH, *NJW* 1971, 509; BGH, *NJW-RR* 88, 656; BGH, *NJW-RR* 1990, 789 – 790; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2342 – 2345; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlin, Sellier - de Gruyter, 2008, 267 – 268.

aan deze verplichtingen voldoet, kan het zijn dat hij hoofdelijk aansprakelijk wordt gesteld met de bewaker/ toezichthouder.¹²²

41. FRANKRIJK – FRANCK-ARREST. In Frankrijk wordt iemand sinds het Franck-arrest als bewaarder van een dier aangeduid, wanneer die persoon op een duurzame wijze beschikt over de leiding, de controle en het gebruik van het dier.¹²³ Gebruik houdt in dat men zich van het dier kan bedienen. Controle betekent dat men toezicht kan uitoefenen op het dier en de schadeverwekkende gebeurtenis kan voorkomen. Leiding houdt in dat men het dier kan sturen, gebruiken hoe men wil. Kortweg kan men stellen dat men de onafhankelijke macht over het dier moet hebben. Wie de bewaring over een dier bezit op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis, zal steeds in concreto moeten worden beoordeeld.¹²⁴ Zo zal iemand die een tijdje op andermans hond let tijdens de vakantie van die persoon, als bewaarder van die hond kunnen worden beschouwd.¹²⁵ Hoewel de definitie van het begrip bewaarder hier iets afwijkt van de Belgische definitie, komt het in de praktijk vaak op hetzelfde neer.

42. FRANKRIJK - PROJET CATALA. Aangezien het Projet Catala de aansprakelijkheid voor dieren onder de algemene aansprakelijkheid voor zaken wil laten vallen, moet hier ook worden besproken wie als bewaarder van een zaak wordt beschouwd. Besloten kan worden dat hier dezelfde regeling als bij de bewaarder van een dier geldt, aangezien ook hier het Franck-arrest van toepassing is. Bovendien zal het begrip bewaarder in de wet komen te staan, wanneer het projet-Catala (art. 1354-2 Projet Catala) wordt aangenomen.¹²⁶

43. NEDERLAND - BEDIENER. Het oude Nederlandse art. 1404 BW had het over degene die zich van hetzelfde bedient. Volgens de Hoge Raad was dit de persoon die het dier duurzaam en te eigen nutte gebruikte en die zeggenschap had over het gebruik van, en de zorg over het dier.¹²⁷

44. NEDERLAND - BEZITTER. Het nieuwe art. 6:179 van het Nederlandse Burgerlijk Wetboek spreekt over de bezitter als aansprakelijke persoon, wanneer een dier schade veroorzaakt. Een samenlezing van art. 6:179 NBW en artt. 3:107 en 3:108 NBW leiden tot de conclusie dat een bezitter, houdt voor zichzelf. Ook de Hoge Raad is deze mening toegedaan en stelde in het 'ingeschaarde vaarsarrest'¹²⁸ dat de bezitter diegene is die het dier "in feite en te eigen nutte gebruikt terwijl het dier tot zijn beschikking blijft". In een later arrest¹²⁹ verving de Hoge Raad het begrip 'tot zijn beschikking' door 'zeggenschap hebben over', waardoor de bezitter momenteel diegene is die het dier duurzaam en ten

¹²² J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 311 – 315; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2354 – 2356; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578 – 579.

¹²³ Cass. 2 décembre 1941, <http://www.legifrance.gouv.fr>; Cass. 17 mars 1965, nr. 62-11.860, www.legifrance.gouv.fr; X. HENRY, G. VENANDET, G. WIEDERKEHR, F. JACOB en A. TISSERAND-MARTIN, *Code civil*, Parijs, Dalloz, 2010, 1696 en 1791.

¹²⁴ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1893 – 1894.

¹²⁵ Versailles 13 février 1998, *D.* 1998, 125.

¹²⁶ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1893 – 1894.

¹²⁷ HR 29 november 1985, *NJ* 1987, 291; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 562 – 564; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 146.

¹²⁸ HR 31 mei 1963, *NJ* 1966, 338.

¹²⁹ HR 29 november 1985, *NJ* 1987, 291.

eigen nutte gebruikt en tevens zeggenschap heeft over het gebruik van en de zorg over het dier. Men kan bezitter worden indien men een dier krijgt, indien men een dier koopt of indien men een wild dier onder zijn hoede neemt.¹³⁰ Daarentegen zal men niet meer als bezitter van een dier worden beschouwd indien men het bezit prijsgeeft. In welke omstandigheden dit het geval is kan men terugvinden in art. 5:19 NBW. Wel is het zo dat men het bezit niet verliest wanneer men een ander tijdelijk belast met de zorg over het dier. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer men zijn hond naar een hondenpension brengt omdat men op vakantie gaat.¹³¹

45. NEDERLAND - ONDERNEMER. Aangezien art. 6:181 lid NBW een uitzondering maakt op het principe dat de bezitter aansprakelijk is voor schade veroorzaakt door een dier, is het belangrijk te weten wanneer er sprake is van een onderneming. Belangrijk hierbij is dat het niet vereist is dat men een winstgevende activiteit uitoefent. Een aantal voorbeelden van ondernemingen zijn: boerderijen, circussen, dierentuinen en proefdierhouderijen. Belangrijk is dat dierenwinkels niet onder deze bepaling vallen.¹³²

3.1.2. Meerdere bewaarders

46. HOOFDELIJK AANSPRAKELIJK. Het feit dat de aansprakelijkheid voor dieren in België een alternatieve aansprakelijkheid is, doet geen afbreuk aan het feit dat een aantal personen gezamenlijk de bewaring over een dier kunnen uitoefenen, in welk geval ze hoofdelijk aansprakelijk zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval bij mede-eigendom van een paard.¹³³ In Duitsland (§ 840 BGB)¹³⁴, Frankrijk¹³⁵ en Nederland (art. 6:180, 1° NBW)¹³⁶ geldt hetzelfde.

¹³⁰ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 67; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 562-564; A.C. VAN SCHAICK, T. HARTLIEF en C.E. DU PERRON (eds.), *Wet en rechtspraak. Burgerlijk wetboek, boeken 3, 5 en 6*, Deventer, Kluwer, 2007, 779-780.

¹³¹ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 67; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 148; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESEENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127-128.

¹³² E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 147; J.H. NIEUWENHUIS, C.J.J.M. STOLKER en W.L. VALK, *Burgerlijk Wetboek: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2011, 2716 - 2717; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 134; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESEENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 131 - 133.

¹³³ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 43; B. TILLEMANN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 132; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 581.

¹³⁴ OLG Saarbrücken, *NJW-RR* 98, 1492; OLG Oldenburg, *VersR* 2002, 1166; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlin, Sellier - de Gruyter, 2008, 273 - 274; E. DEUTSCH en H.-J. AHRENS, *Deliktsrecht. Unerlaubte Handlungen - Schadenersatz - Schmerzensgeld*, Köln, Carl Heymanns Verlag KG, 2001, 169; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2344; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1740; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578.

¹³⁵ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1911.

¹³⁶ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 67; A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht. Deel IV: de verbintenis uit de wet*, Deventer, Kluwer, 2011, 229; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 147; J.H. NIEUWENHUIS, C.J.J.M. STOLKER en W.L. VALK, *Burgerlijk Wetboek: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2011, 2716 - 2717.

3.1.3. Ontsnapt of verdwaald dier

47. AANSPRAKELIJKHEID BLIJFT BEHOUDEN. Het Belgische art. 1385 BW vereist niet dat men zich daadwerkelijk bij het dier bevond op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis. Men blijft aansprakelijk wanneer men een korte periode elders verblijft, of wanneer het dier ontsnapt of verdwaald is.¹³⁷ Hetzelfde geldt in Duitsland¹³⁸, Frankrijk¹³⁹, en Nederland.¹⁴⁰

3.2. Bijzondere categorieën

3.2.1. *Professionelen: pensionhouders, dierenartsen en vervoerders*

48. BELGIË - PENSIONUITBATERS - IN CONCRETO. Een eerste categorie personen die worden beschouwd als professionele dierenverzorgers zijn de pensionuitbaters (vb. uitbaters van honden- en kattenpension of manegehouders). Of zij als bewaarder van een dier kunnen worden beschouwd is, in België opnieuw een feitenkwestie. Om te bepalen of de professionele dierenverzorgers, het volledige meesterschap over het dier heeft, moet gekeken worden naar de mate waarin de professionele dierenverzorgers van het dier gebruik kan maken.¹⁴¹ Indien het gebruik beperkt is (gebruik dat niet gelijk is aan dat van de eigenaar), zal de professionele dierenverzorgers niet als bewaarder kunnen worden aangemerkt. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer iemand enkel stalgeld betaalt voor zijn paard, maar voor de overige verzorging zelf instaat.¹⁴² Indien het gebruik uitgebreid is, zal de professionele verzorgers wel als bewaarder kunnen worden beschouwd, en zal hij aansprakelijk zijn voor de schade die het dier veroorzaakt. Dit is bijvoorbeeld het geval indien een manegehouder niet alleen een stal ter beschikking stelt tegen betaling, maar ook instaat voor de overige verzorging van het dier, en hij het eventueel mag berijden.¹⁴³ Bovendien is het van belang hierbij te vermelden, dat hoewel het een feitenkwestie is, de rechter ook veel belang zal hechten aan de pensionovereenkomst, waaruit men eventueel kan afleiden of de bewaring over het dier werd overgedragen aan de pensionhouder of net niet. Wanneer deze overeenkomst bijvoorbeeld bepaalt dat de eigenaar zich moet verzekeren voor schade die het dier kan veroorzaken, dan zal de rechter besluiten dat de professionele verzorgers niet de bewaarder is van het dier, maar dat de eigenaar aansprakelijk is.¹⁴⁴

¹³⁷ H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE en L. WYNANT, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1764; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 579-580.

¹³⁸ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlin, Sellier - de Gruyter, 2008, 280 - 281; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1739 - 1740; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 569.

¹³⁹ M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 - responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 272; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 283 - 284.

¹⁴⁰ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 67; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 148; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbindenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127-128.

¹⁴¹ B. TILLEMANN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 149-150; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 583 - 584.

¹⁴² Gent 16 april 1985, *RW* 1987-88, 786.

¹⁴³ Antwerpen 5 februari 1980, *RW* 1980-81, 1785; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 584.

¹⁴⁴ Cass. 30 april 1975, *RW* 1975-76, 1184; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 584.

49. BELGIË - DIERENARTSEN – IN CONCRETO. Naast deze categorie van pensionuitbaters, zijn ook dierenartsen te beschouwen als professionele dierenverzorgers. Hoewel het ook hier een feitenkwestie zal zijn of de dierenarts, de bewaarder is van het dier, reikt COVEMAEKER¹⁴⁵ twee criteria aan om te bepalen of de bewaring van het dier door de eigenaar werd overgedragen op de dierenarts. Enerzijds is vereist dat de dierenarts over de nodige capaciteiten beschikt om leiding en toezicht over een dier uit te oefenen. Anderzijds vereist COVEMAEKER dat de dierenarts de leiding en toezicht over het dier uitoefent zonder dat de eigenaar hierin tussenkomt. Dit laatste is ook de visie van het Hof van Cassatie.¹⁴⁶ Met dit eerste criterium is niet iedereen het eens aangezien men volgens de meerderheid van de rechtsleer geen rekening dient te houden met iemands capaciteiten om controle en leiding over een dier uit te oefenen.¹⁴⁷ Het criterium van tussenkomst van de eigenaar kan wel als zeer relevant worden aangeduid. Meestal is het niet eenvoudig om te bepalen of de eigenaar al dan niet is tussengekomen, aangezien de eigenaar meestal aanwezig is bij een dierenartsbezoek. Op basis hiervan zou men kunnen zeggen dat de eigenaar ten minste op elk moment kan tussenkomen, waardoor men kan zeggen dat de dierenarts, de leiding en controle over het dier niet uitoefent zoals de eigenaar.¹⁴⁸

Bovendien zijn een aantal rechtsgeleerden van mening dat een dierenarts nooit als bewaarder van een dier kan worden aangewezen aangezien zijn macht over het dier zeer beperkt is. Hij heeft met andere woorden nooit dezelfde macht over het dier als de eigenaar, aangezien op de dierenarts enkel die bevoegdheden worden overgedragen die het hem mogelijk maken het dier te behandelen. De macht van de eigenaar van het dier gaat natuurlijk veel verder dan de loutere medische behandeling van een dier.¹⁴⁹ Op basis hiervan zou men kunnen concluderen dat de eigenaar van het dier de bewaring over zijn dier behoudt tijdens een behandeling van het dier door een dierenarts, aangezien de macht van de dierenarts slechts beperkt is. Toch neemt dit niet weg dat er schade kan ontstaan doordat de dierenarts onvoorzichtig tewerk ging. Hiervoor zal hij zelf verantwoordelijk zijn, aangezien van hem wordt verwacht dat hij de nodige maatregelen treft om schade te voorkomen.¹⁵⁰

50. BELGIË – DIERENARTSEN – IN CONCRETO. Niettemin zijn er toch rechters geweest die de dierenarts wel als bewaarder van het dier beschouwden. Zij waren van mening dat het feit dat de eigenaar enkel kan ingrijpen erop, wijst dat de dierenarts wel degelijk het volledige meesterschap over

¹⁴⁵ S. COVEMAEKER, "Wie is bewaarder van een dier bij medische behandeling", *TBBR* 1999, 646-651.

¹⁴⁶ Cass. 19 april 1963, *RW* 1963-64, 911; Rb. Brussel 11 april 1997, *TBBR* 1999, 648 – 649, noot. S. COVEMAEKER; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 147; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 584.

¹⁴⁷ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 580 en 584.

¹⁴⁸ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 584 – 585.

¹⁴⁹ H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, K. GEELLEN en S. DECOSTER, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1979-1984)", *TPR* 1987, 1420, nr. 87; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1762, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 585.

¹⁵⁰ Cass. 26 januari 1968, *Arr.Cass.* 1968, 1184; J.-L. FAGNART, *Examen de la jurisprudence concernant la responsabilité civile 1968-1975 in Journal des Tribunaux*, Brussel, Larcier, 1976, 93; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 149; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 585-586.

het dier uitoefende.¹⁵¹ Ook wanneer de eigenaar louter handelt op aanwijzing van de dierenarts ging men er soms vanuit dat de dierenarts de bewaarder van het dier was.¹⁵² Andere elementen die erop kunnen wijzen dat de bewaring toch op de dierenarts is overgegaan, zijn het feit dat de dierenarts de behandeling al was begonnen¹⁵³ of het feit dat het dier behandeld werd in de accommodatie van de dierenarts.¹⁵⁴ Enkel wanneer de eigenaar van het dier actief aanwezig is tijdens het dierenartsbezoek zal hij, en niet de dierenarts aansprakelijk zijn voor schade die door het dier veroorzaakt wordt tijdens een behandeling door een dierenarts.¹⁵⁵

51. BELGIË VERVOERDERS – IN CONCRETO. Ook bij het vervoer van dieren moet in België in concreto worden nagaan wie het volledige meesterschap heeft over het dier. Hierbij is eveneens van belang of de eigenaar bij het vervoer aanwezig is of instructies geeft voor het vervoer.¹⁵⁶ Wanneer de eigenaar bij het vervoer aanwezig is of hiervoor duidelijke instructies heeft gegeven zal er geen sprake zijn van overdracht van bewaring en is de eigenaar aansprakelijk voor de schade die tijdens het vervoer van het dier ontstaat.¹⁵⁷ Dit is eveneens het geval wanneer de eigenaar helpt bij het in-of uitladen van het dier.¹⁵⁸ Indien de eigenaar daarentegen niet aanwezig is bij het vervoer en hiervoor geen instructies heeft gegeven, zal de vervoerder wel als bewaarder van het dier beschouwd worden aangezien hij dan beschikt over het volledige meesterschap over het dier.¹⁵⁹ De bewaring van de vervoerder komt ten einde wanneer hij de dieren na vervoer afgeeft aan de eigenaar of een derde.¹⁶⁰

52. DUITSLAND - GEEN HOUDER. In Duitsland is de situatie heel wat eenvoudiger. Aangezien de houder in Duitsland, het dier in zijn eigen belang moet houden is hier geen afweging in concreto noodzakelijk wanneer derden louter gebruik maken van een dier of handelingen verrichten met een dier. Zij worden niet beschouwd als houder van het dier. Zo wordt een pensionhouder, een dierenarts of een vervoerder in principe (zeer beperkt uitzonderingen mogelijk) niet beschouwd als houder van

¹⁵¹ Gent 26 april 1995, *RW* 1996-97, 1406; Bergen 2 december 1996, *RGAR* 1998, nr. 12.934; Brussel 11 april 1997, *TBBR* 1999, 643; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 43- 44; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 148; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1763, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 585.

¹⁵² Brussel 2 november 1987, *RW* 1989-90, 437, noot; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 586.

¹⁵³ Rb. Brussel 11 april 1997, *TBBR* 1999, 643, noot S. COVEMAEKER.

¹⁵⁴ Gent 26 april 1995, *RW* 1996-97, 1406; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 148; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 586.

¹⁵⁵ Rb. Nijvel 5 december 1997, *TBBR* 1999, 644, noot S. COVEMAEKER; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1763, nrs. 73-88,.

¹⁵⁶ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 146; H. VANDENBERGHE, "Aansprakelijkheid voor dieren", *TPR* 2011, afl. 2, 483; R. ULRIX, "Aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1984-85, 2314; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 586-587.

¹⁵⁷ Cass. 16 oktober 1986, *RW* 1987-88, 126.

¹⁵⁸ Vred. Sint-Kwintens-Lennik 22 oktober 1984, *RW* 1987-88, 1068.

¹⁵⁹ Cass. 8 november 1956, *Pas.* 1957, I, 251; Cass. 26 juni 1981, *RW* 1981-82, 2628; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 146.

¹⁶⁰ Vred. Sint-Kwintens-Lennik 22 oktober 1984, *RW* 1987-88, 1068; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 587.

een dier.¹⁶¹ Wel dient hierbij opgemerkt te worden dat de houder het toezicht via een contract kan overdragen op de pensionhouder, de dierenarts of de vervoerder, waardoor deze wel aansprakelijk kan zijn op basis van § 834 BGB.¹⁶² Eventueel kan de toezichthouder dan samen met de houder van het dier worden aangesproken.¹⁶³

53. FRANKRIJK - WEL BEWAARDER. Ook in Frankrijk is de situatie in tegenstelling tot België duidelijk, maar omgekeerd als in Duitsland. Wat betreft professionelen, zoals een pensionhouder, een dierenarts, of een vervoerder, bepaalde la Cour de Cassation dat zij wel degelijk de bewaarder van het dier zijn gedurende de periode dat ze het dier in pension houden, het dier behandelen of vervoeren.¹⁶⁴ Aangezien de bewaarder van een zaak op dezelfde wijze wordt gedefinieerd als de bewaarder van een dier, zal deze regeling eveneens gelding vinden na aanneming van het projet Catala, welk de aansprakelijkheid voor dieren, onder de aansprakelijkheid voor zaken doet vallen.¹⁶⁵

54. NEDERLAND - GEEN BEZITTER. Nederland hanteert op haar beurt weer hetzelfde principe als Duitsland, met dit verschil, dat een overdracht van toezicht via contract op een toezichthouder niet mogelijk is. Aangezien de bezitter gedefinieerd wordt als diegene die het dier duurzaam en ten eigen nutte gebruikt en de zeggenschap heeft over het gebruik en de zorg van het dier, is het niet mogelijk dat een pensionuitbater, een dierenarts of een vervoerder als bezitter van een dier wordt aangewezen.¹⁶⁶

3.2.2. Huurders/bruikleners

55. BELGIË – VERHUURDER. Een volgende bijzondere categorie van personen die met andermans dieren omgaan, zijn zij die het dier van een ander huren of in bruikleen hebben. In België is het zo dat de verhuurder/bruikleengever van het dier, vaak de bewaring over het dier behoudt. Dit komt omdat de huurder/bruikleners slechts een beperkte macht over het dier kan uitoefenen of omdat hij het dier

¹⁶¹ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2343 – 2344; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1062.

¹⁶² J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 311 – 315; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2354 – 2356; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1372 - 1373; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578 – 579.

¹⁶³ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 311 – 315; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2354 – 2356; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1373; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578 – 579.

¹⁶⁴ Cass. 4 octobre 1972, nr. 70-12.954, <http://www.legifrance.gouv.fr> (dierenarts); Cass. 30 octobre 2007, nr. 06-19.390, www.legifrance.gouv.fr (pensionhouder); Cass. 18 octobre 1995, nr. 93-17.277, www.legifrance.gouv.fr (trainer); Cass. 13 juin 1985, nr. 84-10.664, www.legifrance.gouv.fr (hoefsmid).

¹⁶⁵ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1893 – 1894.

¹⁶⁶ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 67; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 562-564; A.C. VAN SCHAICK, T. HARTLIEF en C.E. DU PERRON (eds.), *Wet en rechtspraak. Burgerlijk wetboek, boeken 3, 5 en 6*, Deventer, Kluwer, 2007, 779-780.

gebruikt in het bijzijn van de verhuurder/bruikleengever.¹⁶⁷ Dit is onder meer het geval bij paardrijlessen. Hierbij zal de huurder van het paard vaak les krijgen van de verhuurder van het paard of een aangestelde van de verhuurder, in de manege van de verhuurder. Bovendien kan men stellen dat een leerling-ruiter niet over voldoende bekwaamheid beschikt om het volledig meesterschap over het dier uit te oefenen. Toch is dit een vreemd argument aangezien men eigenlijk geen rekening mag houden met de deskundigheid van de bewaarder.¹⁶⁸ Zelfs indien men met paarden uit wandelen gaat met de instructeur van de manege erbij kan men zeggen dat de huurder niet het volledige meesterschap over het dier heeft zoals de verhuurder, waardoor de huurder niet als bewaarder van het dier kan worden beschouwd. Bijgevolg zal de huurder dus ook niet aansprakelijk zijn voor de schade die het dier veroorzaakt. Zelfs wanneer de huurder een paard huurt en er zonder instructeur mee uit wandelen gaat, zal hij niet als bewaarder worden aangewezen wanneer hij een door de verhuurder bepaalde route dient te volgen.¹⁶⁹ Indien de huurder wel met het paard mag heengaan waar hij wil, zal hij wel als bewaarder van het dier worden gezien.¹⁷⁰ Wel belangrijk is dat het verhuren van een gebrekkig dier een fout kan uitmaken in de zin van art. 1382 BW. Dit is bijvoorbeeld het geval indien men een ruiter een paard verhuurt terwijl men weet dat de ruiter niet ervaren genoeg is om het paard te berijden. Niettemin blijkt uit de rechtspraak dat men een dergelijke fout in hoofde van de verhuurder niet snel aanvaardt.¹⁷¹

56. DUITSLAND – VERHUURDER. Ook in Duitsland blijft, in principe de houder van het dier aansprakelijk wanneer hij het dier tijdelijk overgeeft aan iemand anders. Dit is het geval bij het verhuren of het in bruiklening geven van een dier.¹⁷² Zo wordt diegene die een paard huurt voor een paardrijles in principe (uitzonderingen mogelijk) niet beschouwd als houder van het dier.¹⁷³ Ook hier dient opnieuw opgemerkt te worden dat de houder (verhuurder) het toezicht via een contract kan overdragen op de huurder, waardoor deze eventueel aansprakelijk kan zijn op basis van § 834 BGB.¹⁷⁴

¹⁶⁷ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 151; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 586-587.

¹⁶⁸ Luik 1 december 1977, *De Verz.* 1977, 845; Gent 30 januari 1979, *De Verz.* 1979, 241; Brussel 15 februari 1980, *RW* 1980-81, 734; Cass. 18 november 1983, *Arr. Cass.* 1983-84, 327; Brussel 11 december 1984, *RGAR* 1986, nr. 11.057; Brussel 27 januari 1992, *RGAR* 1993, nr. 12.233; Vred. Ieper 28 oktober 1994, *De Verz.* 1996, 349; Brussel 23 november 2000, *JLMB* 2003, 820; Gent 16 maart 2001, *T. Verz.* 2002, 256; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 151 en 153-154; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 585.

¹⁶⁹ Rb. Tongeren 25 september 1996, *RW* 1997-98, 1052.

¹⁷⁰ Brussel 19 januari 1982, *RGAR* 1983, nr. 10.635; Luik 27 september 1996, *RGAR* 2007, nr. 14.300; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 586-587.

¹⁷¹ Brussel 11 juni 1970, *Pas.* 1971, III, 31; Brussel 5 mei 1971, *De Verz.* 1971, 978, noot R.B.; Antwerpen 23 november 1994, *RW* 1995-96, 1267; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 152.

¹⁷² KG, *VersR* 1981, 1035; W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3511; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2333-2334; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 280 - 281; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1370; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1739; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 569.

¹⁷³ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2343 - 2344; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1062.

¹⁷⁴ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 311 - 315; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2354 - 2356; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1372 - 1373; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB*

In voorkomend geval kan de toezichhouder dan samen met de houder van het dier worden aangesproken.¹⁷⁵

57. FRANKRIJK – IN CONCRETO. Aangezien de bewaarder van een dier in Frankrijk wordt omschreven als diegene die de leiding, de controle en het gebruik over het dier heeft, is het mogelijk dat een huurder/buiklener als bewaarder van het dier wordt beschouwd wanneer in concreto blijkt dat de huurder/buiklener gedurende de periode dat hij het dier huurt of in bruikleen heeft, de leiding en controle heeft over het dier en het dier gebruikt.¹⁷⁶ Wanneer het projet Catala wordt aangenomen en de aansprakelijkheid voor dieren onder de aansprakelijkheid voor zaken zal vallen, blijft dit gelden omdat de bewaarder van een zaak op dezelfde wijze wordt omschreven als de bewaarder van een dier.¹⁷⁷

58. NEDERLAND – ONDERNEMER OF VERHUURDER. In Nederland is in het kader van verhuring de regeling omtrent het gebruik van een dier in een onderneming van belang aangezien een dier vaak verhuurd zal worden door een onderneming. Dit is bijvoorbeeld het geval bij maneges, die paarden verhuren aan hun leerling-ruiters. Overeenkomstig art. 6:181, 1° NBW zal niet de huurder maar de verhuurder/ondernemer aansprakelijk zijn voor de schade die het dier toebracht tijdens de huurperiode. Wanneer een onderneming de dieren verhuurt aan een andere onderneming zal het deze laatste zijn die de aansprakelijkheid draagt, overeenkomstig art. 6:181, 2° NBW. Indien een dier niet in het kader van een onderneming verhuurd wordt, zal eveneens de verhuurder in de meeste gevallen aansprakelijk blijven. Anders zal het zijn wanneer in concreto blijkt dat de huurder het dier ten eigen nutte gebruikt en de zeggenschap heeft over het gebruik van, en de zorg over het dier.¹⁷⁸

3.2.3. Kopers

59. BELGIË – LEVERING. Ook de verkoop van een dier is een bijzondere situatie. Normaal gezien geldt in België de volgende regeling: de koper is na de koopovereenkomst aansprakelijk voor de schade die zijn dier vanaf dat moment aanricht, aangezien hij vanaf de verkoop, de eigenaar is van het dier.¹⁷⁹ Toch kan het zijn dat de verkoop van een dier niet gepaard gaat met een onmiddellijke eigendomsoverdracht, maar dat deze wordt uitgesteld. Indien dit het geval is, is het vaak zo dat niet de koper, maar de verkoper ook na de verkoop bewaarder van het dier blijft.¹⁸⁰ Over het algemeen is

Kommentar, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578 – 579.

¹⁷⁵ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 311 – 315; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2354 – 2356; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1372 - 1373; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578 – 579.

¹⁷⁶ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1910.

¹⁷⁷ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1893 – 1894.

¹⁷⁸ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 67; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 562-564.

¹⁷⁹ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 588.

¹⁸⁰ Brussel 24 januari 1963, *Pas.* 1964, II, 193; B. TILLEMANS en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 143-144.

het dus zo dat de bewaring over het dier pas overgaat bij de levering.¹⁸¹ Toch kunnen hierop uitzonderingen gemaakt worden. Dit is bijvoorbeeld het geval indien de verkoper het dier bij zich houdt onder instructies van de koper.¹⁸²

60. DUITSLAND EN FRANKRIJK – LEVERING. Ook in Duitsland is het zo dat ingeval van verkoop van een dier, de verkoper houder blijft totdat het dier geleverd is aan de koper.¹⁸³ Dezelfde regeling geldt in Frankrijk, zelfs indien de wilsovereenstemming eerder plaatsvond. Hetzelfde zal gelden wanneer het projet Catala wordt aangenomen aangezien men de bewaarder van een zaak op dezelfde wijze definieert als de bewaarder van een dier.¹⁸⁴

61. NEDERLAND – LEVERING. Uit het Nederlandse art. 6:179 NBW kan men eveneens afleiden dat het bezit over het dier bij een verkoop pas overgaat bij de levering aangezien de koper het dier voor de levering niet ten eigen nutte kan gebruiken. Bovendien is bij een overdracht onder opschortende voorwaarde eveneens de feitelijke overdracht doorslaggevend en niet de juridische.¹⁸⁵

3.2.4. Aangestelden

62. BELGIË – IN CONCRETO. De laatste bijzondere categorie van personen die in aanraking komen met andermans dieren, zijn de aangestelden van de eigenaar. Oorspronkelijk heerste in België de opvatting dat een aangestelde niet als bewaarder van een dier kan worden aangewezen aangezien de aangestelde slechts een ondergeschikte vorm van leiding, toezicht en controle over het dier kon uitoefenen en dus nooit kon beschikken over het volledige meesterschap.¹⁸⁶ Toch waren sommige rechtsg geleerden waaronder DALCQ het hier niet mee eens.¹⁸⁷ In 1981 trad ook het Hof van Cassatie deze laatste zienswijze bij. In dit arrest stelde het Hof van Cassatie dat een aangestelde wel degelijk de bewaring over een dier kan hebben ondanks zijn band van ondergeschiktheid. Volgens Het Hof van Cassatie kan een aangestelde wanneer deze bij de uitoefening van het werk een grote vrijheid geniet en niet onder direct toezicht staat van de aansteller, wel als bewaarder van een dier worden aangeduid. De feiten van het arrest waren als volgt: er gebeurde een ongeval tijdens het paardrijden, terwijl enkel de instructrice (aangestelde) in de manege aanwezig was en les gaf. De manegehouder (aansteller) bevond zich op dat ogenblik elders waardoor hij ook geen instructies kon geven aan zijn

¹⁸¹ Antwerpen 8 februari 1973, *RW* 1973-74, 1171; J.-L. FAGNART, *Examen de la jurisprudence concernant la responsabilité civile 1968-1975* in *Journal des Tribunaux*, Brussel, Larcier, 1976, 93; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1765, nrs. 73-88.

¹⁸² T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 588.

¹⁸³ W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3511.

¹⁸⁴ Cass. 8 juillet 1970, nr. 69-11.747, <http://www.legifrance.gouv.fr>; Cass. 27 septembre 2001, nr. 00-10208, www.legifrance.gouv.fr; X. HENRY, G. VENANDET, G. WIEDERKEHR, F. JACOB en A. TISSERAND-MARTIN, *Code civil*, Parijs, Dalloz, 2010, 1696 en 1791; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1893 - 1894; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 287.

¹⁸⁵ J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 131.

¹⁸⁶ Cass. 16 oktober 1902, *Pas.* 1902, I, 350; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge II*, Brussel, Bruylant, 1964, nr. 1012; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, en P. HAMELINK, "Aansprakelijkheid voor dieren", *TPR* 1980, 1262; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 588-589.

¹⁸⁷ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 588-589.

aangestelde. Hieruit leidde het Hof af dat de instructrice haar lesgevende taak met grote vrijheid uitoefende waardoor ze wel degelijk als bewaarder van het dier kon worden beschouwd.¹⁸⁸ Bovendien kan men uit dit arrest afleiden dat men ook als bewaarder van een dier beschouwd kan worden indien men niet voor eigen rekening handelt, aangezien een aangestelde steeds voor rekening van de aansteller handelt.¹⁸⁹ Deze zienswijze werd later door het Hof bevestigd en door de lagere rechtspraak overgenomen.¹⁹⁰

63. BELGIË – ART. 18 WAO. Een belangrijke vraag die hier gesteld dient te worden is of de aangestelde, in het geval hij ook als werknemer kan worden gezien, zich kan beroepen op art. 18 WAO? Dit artikel stelt namelijk dat een werknemer enkel aansprakelijk is voor zijn zware fout, bedrog of herhaalde lichte fout, en niet voor een eenmalige lichte fout. Dit kan dus een belangrijke bevrijdingsgrond zijn wanneer zou blijken dat de aangestelde-werknemer wel degelijk de bewaarder van het dier was op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis.¹⁹¹ Hieromtrent kan men drie visies onderscheiden.

Ten eerste zijn sommigen van mening dat men art. 18 WAO moet kunnen inroepen in het kader van art. 1385 BW omdat men art. 18 WAO volgens het Hof van Cassatie ook samen met art. 1384 lid 4 BW kan inroepen. Kritiek op deze visie is dat men art. 1385 BW en art. 1384 lid 4 BW niet met elkaar kan vergelijken, daar het ene uitgaat van een onweerlegbaar foutvermoeden/objectieve aansprakelijkheid en het andere van een weerlegbaar foutvermoeden. Aangezien men zich krachtens art. 1385 BW niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door te bewijzen dat men geen fout heeft begaan, zou het vreemd zijn dat men zich wel kan bevrijden door aan te tonen dat men slechts een eenmalige lichte fout heeft begaan.¹⁹²

Ten tweede gaat er de mening op dat men zich in het kader van art. 1385 BW niet kan beroepen op art. 18 WAO aangezien de wetgever dit artikel in het leven zou geroepen hebben voor de persoonlijke fout van de werknemer, terwijl de fout van de bewaarder in het kader van art. 1385 BW niet ter zake doet. Ook op deze zienswijze wordt kritiek geleverd: de wetgever zou namelijk een zo breed mogelijke bescherming hebben willen geven aan de werknemer.¹⁹³

¹⁸⁸ Cass. 5 november 1981, *RGAR* 1982, nr. 10.526, concl. F. DUMON; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 190; B. TILLEMANS en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 141 – 142; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1766, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 589.

¹⁸⁹ Cass. 5 november 1981, *RGAR* 1982, nr. 10.526, concl. F. DUMON; W. VAN GERVEN, en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco, Leuven, 2006, 265; J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995 in Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, nr. 74; H. VANDENBERGHE, "Aansprakelijkheid voor dieren", *TPR* 2011, afl. 2, 485.

¹⁹⁰ Cass. 19 januari 1996, *JLMB* 1996, 496; Luik 7 november 2002, *RGAR* 2003, nr. 13.737; Rb. Brussel 8 april 2008, *RGAR* 2008, nr. 14.339.

¹⁹¹ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 590.

¹⁹² Cass. 25 januari 1993, *Arr.Cass.* 1993, I, 91; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 590 – 591.

¹⁹³ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 591 – 592.

Een laatste visie is dat art. 18 WAO van toepassing is op alle vormen van aansprakelijkheid. Dit wil zeggen zowel de aansprakelijkheid gebaseerd op fout, vermoede fout, als op de objectieve aansprakelijkheid. Dit leidt ertoe dat indien diegene die als bewaarder van het dier wordt aangeduid, ook werknemer is, hij niet op basis van art. 1385 BW kan worden aangesproken voor de schade die het dier teweegbrengt, wanneer deze het gevolg is van zijn eenmalige lichte fout.¹⁹⁴

Hoewel VANSWEEVELT en WEYTS van mening zijn dat deze laatste, de visie is die gevolgd moet worden, kan toch beter de eerste visie worden bijgetreden. Het zou immers vreemd zijn wanneer de eigenaar/bewaarder van een dier zich niet zou kunnen bevrijden door aan te tonen dat hij geen fout heeft begaan, maar wel door aan te tonen dat hij slechts een éénmalige lichte fout heeft begaan in het toezicht op het dier.¹⁹⁵

64. BELGIË – ART. 1384 LID 3 BW. Tenslotte kan men zich de vraag stellen of de aansteller op basis van art. 1384 lid 3 BW aansprakelijk kan worden gesteld voor fouten van zijn aangestelden, indien de aangestelde wordt aangeduid als bewaarder van het dier en aansprakelijkheid oploopt ten gevolge van art. 1385 BW. CORNELIS¹⁹⁶ en DALCQ¹⁹⁷ zijn alleszins van mening dat dit niet kan aangezien voor een beroep op art. 1384 lid 3 BW vereist is dat de aangestelde een fout, of minstens een objectieve onrechtmatigheid beging, en dit is nu net hetgeen waar art. 1385 BW geen rekening mee houdt. Volgens DUMON zou het wel moeten kunnen aangezien het voor art. 1384 lid 3 BW voldoende is wanneer de fout van de aangestelde door de wet wordt vermoed.¹⁹⁸ Toch kan deze laatste visie niet worden bijgetreden aangezien de aansprakelijkheid voor dieren gezien moet worden als een objectieve aansprakelijkheid in plaats van de aansprakelijk voor dieren te baseren op een onweerlegbaar foutvermoeden.

Naar aanleiding van deze discussie heeft het Hof van Cassatie zich over het probleem gebogen en uitspraak gedaan. Volgens het Hof kan art. 1384 lid 3 BW worden toegepast ingeval de aangestelde aansprakelijk wordt gesteld op basis van art. 1385 BW. Dit kan men volgens het Hof afleiden uit een letterlijke interpretatie van art. 1384 lid 3 BW. Dit artikel stelt: "aanstellers zijn aansprakelijk voor schade door hun aangestelden veroorzaakt in de bediening waartoe zij hen gebezigd hebben." Wanneer een aangestelde aansprakelijk is op basis van art. 1385 BW, kan men zeggen dat de schade is ontstaan in de bediening waartoe de aansteller hem gebezigd had en dat de aansteller dus ook aansprakelijk kan worden gesteld op basis van art. 1384 lid 3 BW.¹⁹⁹ Deze redenering van het Hof van Cassatie is wel correct en kan ook worden gevolgd.

¹⁹⁴ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 592.

¹⁹⁵ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 592.

¹⁹⁶ L. CORNELIS, *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Maklu, 1989, 627 – 629.

¹⁹⁷ R.O. DALCQ, *Traité de la responsabilité civile I. Les causes de responsabilité*, Brussel, Larcier, 1967, 516, nr. 1559.

¹⁹⁸ Cass. 5 november 1981, *RGAR* 1982, nr. 10.526, concl. F. DUMON; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 592 – 593.

¹⁹⁹ Cass. 5 november 1981, *Arr. Cass.* 1981-82, 328, concl. F. DUMON; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1767, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 593.

65. DUITSLAND – GEEN HOUDER. Ook hier is de Duitse regeling duidelijker als de Belgische. Omdat de houder van het dier in Duitsland, het dier in het eigen belang moet houden, zal een aangestelde niet als houder van een dier beschouwd kunnen worden. Zo kunnen stalhulpjes en knechten niet beschouwd worden als de houder van het dier van diegene die hun aanstelde.²⁰⁰ Ook hier dient verwezen te worden naar § 834 BGB welk bepaalt dat de houder het toezicht over het dier bij contract kan overdragen op een toezichthouder, welke dan eventueel samen met de houder kan worden aangesproken tot vergoeding van de schade.²⁰¹

66. FRANKRIJK – GEEN BEWAARDER. In Frankrijk besliste la Cour de Cassation met betrekking tot aangestelden in dezelfde zin als de Duitse regeling. Aangestelden kunnen niet gezien worden als bewaarder van het dier van de aansteller omdat een aangestelde niet beschikt over alle elementen (leiding, controle en gebruik) die vereist zijn voor de bewaring. De aangestelde gaat met het dier om, conform de aanwijzingen van de aansteller en beschikt dus niet over de leiding over het dier.²⁰² Niettemin zijn er enkele gevallen geweest waarin de lagere rechtspraak toch heeft beslist dat de aangestelde, de bewaarder van het dier was. Zo werd een herder beschouwd als bewaarder van een kudde die hij leidde, terwijl iemand anders eigenaar was van die kudde. Toch werd in dit geval niet alleen de herder maar ook de eigenaar aangesproken omdat beiden als bewaarder van de kudde werden beschouwd, waardoor ze hoofdelijk aansprakelijk waren.²⁰³

67. PROJET CATALA – GEEN BEWAARDER. Wanneer de aansprakelijkheid voor dieren ingevolge de aanneming van het Projet Catala onder de aansprakelijkheid voor zaken zal vallen, geldt dezelfde regeling met betrekking tot de aangestelden aangezien de bewaarder van een zaak op dezelfde manier gedefinieerd wordt als de bewaarder van een dier.²⁰⁴

68. NEDERLAND – GEEN BEZITTER. Ten slotte sluit ook Nederland zich aan bij de visie, die in Duitsland en Frankrijk gehuldigd wordt. Aangezien de bezitter van een dier in Nederland gedefinieerd wordt als diegene die het dier duurzaam en ten eigen nutte gebruikt en de zeggenschap heeft over het gebruik van, en de zorg over het dier, is het niet mogelijk dat een aangestelde, als bezitter van een dier wordt aangewezen, daar een aangestelde het dier niet ten eigen nutte gebruikt.²⁰⁵

²⁰⁰ W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3511; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2343 – 2344; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1062.

²⁰¹ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 311 – 315; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2354 – 2356; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1372 - 1373; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1739 - 1740; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578 – 579.

²⁰² Cass. 15 décembre 1976, nr. 75-11.258, <http://www.legifrance.gouv.fr>; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 286.

²⁰³ T. civ. Pontoise, 17 décembre 1940, *Gaz. Pal.* 1941, 1, 122; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1911.

²⁰⁴ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1893 – 1894.

²⁰⁵ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 67; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 562-564; A.C. VAN SCHAICK, T. HARTLIEF en C.E. DU PERRON (eds.), *Wet en rechtspraak. Burgerlijk wetboek, boeken 3, 5 en 6*, Deventer, Kluwer, 2007, 779-780.

TUSSENBSLUIT

69. Het Belgische art. 1385 BW en het Franse art. 1385 CC stellen dat de eigenaar of de bewaarder van een dier aansprakelijk is voor de schade die een dier teweegbrengt. Hierbij wordt de eigenaar feitelijk vermoed de bewaarder te zijn. In Duitsland en Nederland worden respectievelijk de houder en de bezitter van het dier aangewezen als aansprakelijke wanneer een dier schade veroorzaakt. Bovendien geldt er geen feitelijk vermoeden dat de eigenaar de bewaarder is. Hoewel men via de omschrijving van respectievelijk de begrippen houder en bezitter vaak uitkomt bij de eigenaar, is een vermoeden dat de eigenaar de bewaarder, houder of bezitter is, wenselijk. Dit omdat men zonder vermoeden steeds zal moeten onderzoeken wie de bewaarder, houder of bezitter van het dier was op het moment van de feiten, terwijl dit niet steeds nodig is wanneer er wel een vermoeden geldt dat de eigenaar de bewaarder, houder of bezitter is. Het slachtoffer kan in dit laatste geval steeds de eigenaar aanspreken, en pas wanneer hij betwist dat hij de bewaarder, houder of bezitter van het dier was op het moment van de feiten, zal er onderzocht en bewezen moeten worden wie dan wel de bewaarder was. Om deze redenen is de Belgische of Franse regeling een goede regeling en dient deze in België behouden te blijven. Wel kan om duidelijkheidsredenen beter in de wet worden opgenomen dat de bewaarder aansprakelijk is en dat de eigenaar vermoed wordt de bewaarder te zijn in plaats van te stellen dat ofwel de eigenaar ofwel de bewaarder aansprakelijk is. Dit zal ook in Frankrijk het geval zijn wanneer het projet Catala wordt aangenomen. De eigenaar kan dan aan zijn aansprakelijkheid ontkomen door aan te tonen dat hij de bewaring heeft overgedragen op een derde, waardoor de discussie omtrent wie nu bewaarder was op het moment van de feiten ontstaat. Van een overdracht van bewaring is momenteel in België sprake wanneer de derde beschikt over het volledige meesterschap over het dier, wat inhoudt dat hij de niet ondergeschikte macht van leiding, toezicht en controle moet hebben over het dier zonder inmenging van de eigenaar. Dit is een nogal vaag begrip op basis waarvan de feitenrechters niet weten met welke criteria of elementen ze rekening moeten houden om te bepalen of de eigenaar de bewaring over het dier daadwerkelijk had overgedragen op een derde op het moment dat het dier de schade veroorzaakte.

Om deze reden kan men best een aantal criteria in art. 1385 BW zetten waarmee de feitenrechter rekening moet houden wanneer hij nagaat of de eigenaar, de bewaring had overgedragen op een derde. Om te bepalen welke criteria dit moeten zijn, kan men bij de buurlanden ten rade gaan. In Frankrijk kijkt men of iemand de leiding en controle over en het gebruik van het dier heeft. In Duitsland kijkt men om te bepalen wie de houder van het dier is, naar wie de bestemmingsmacht over het dier bezit, wie de kosten van het dier in zijn eigen belang draagt, wie het dier gebruikt en wie het economische risico van verlies van het dier draagt. In Nederland beschouwt men diegene die het dier duurzaam en ten eigen nutte gebruikt en het zeggenschap heeft over het gebruik van, en de zorg over het dier als de bezitter. Uit deze begripsomschrijvingen kan men afleiden dat de criteria die Duitsland hanteert, het meest uitgebreid en specifiek zijn. Bovendien komt men volgens deze criteria steeds uit bij de persoon die het nauwst met het dier verbonden is. Om deze redenen zou het goed zijn de Duitse criteria ook in België te gebruiken.

70. De regel welke bepaalt dat indien er meerdere bewaarders zijn, zij allen hoofdelijk aansprakelijk zijn, is een goede regel, waardoor men deze ook in alle betreffende landen terugvindt. Wel zou het positief zijn wanneer men ook dit in de Belgische wet invoegt, zoals men in Duitsland en Nederland

reeds heeft gedaan. De regeling omtrent de ontsnapte en verdwaalde dieren is eveneens gelijk in de vier besproken landen. Aangezien deze regel reeds in art. 1385 BW is opgenomen, dient dit behouden te blijven.

71. Wat de bijzondere categorieën betreft, is het zo dat een pensionhouder, een dierenarts of een vervoerder, in België wel kunnen gezien worden als bewaarder van een dier, wanneer in concreto blijkt dat zij het volledige meesterschap over het dier hadden. Om dit te bepalen, houdt men vooral rekening met de leiding en/of tussenkomst van de eigenaar van het dier, waardoor het opnieuw een feitenkwestie is, welke tot onzekerheid leidt. De regelingen uit Duitsland en Nederland kunnen hier een goede oplossing bieden, aangezien men daar stelt dat een pensionhouder, een dierenarts en een vervoerder niet als houder of bezitter kunnen worden gezien, omdat zij het dier niet in het eigen belang of ten eigen nutte houden. Dit is een goede regeling omdat het inderdaad te ver zou gaan dat een pensionhouder, een dierenarts of een vervoerder aansprakelijk wordt gesteld voor daden van andermans dieren, terwijl zij er geen schuld aan hebben of geen fout begingen. Vandaar dat ook de visie van het Franse Cour de Cassation, dat pensionhouders, dierenartsen en vervoerders wel de bewaarders zijn van het dier voor de periode dat zij ermee omgaan, niet moet worden bijgetreden.

Met betrekking tot huurders, is het in België en Frankrijk mogelijk dat zij als bewaarder worden aangeduid. Toch zal dit niet vaak het geval zijn aangezien een huurder meestal geen volledig meesterschap, zoals een eigenaar heeft over een dier. Men krijgt dus opnieuw een beoordeling in concreto, wat geen optimale situatie is. De Duitse regeling biedt hier geen oplossing aangezien men er ook in Duitsland vanuit gaat dat de verhuurder aansprakelijk blijft wanneer hij zijn dier verhuurt, tenzij dat hij het toezicht over het dier bij contract overdraagt op de huurder. Omdat men in België de figuur van toezichthouder via contract niet kent, kan deze regeling hier geen oplossing bieden. De Nederlandse regeling omtrent verhuurders zou wel voor meer rechtszekerheid kunnen zorgen in België. De bijzondere Nederlandse regeling op basis van welke de ondernemer aansprakelijk is voor schade aangericht door dieren die hij in het kader van zijn onderneming gebruikt, zal in het kader van verhuring van dieren vaak van toepassing zijn, waardoor het slachtoffer weet op wie hij zijn schade kan verhalen. Dit is dus naast het reeds vermelde argument, nog een argument waarom de Nederlandse regeling omtrent ondernemingen in België zou moeten worden ingevoerd.

De regeling bij koop-verkoop, op basis van welke de koper pas als bewaarder, houder of bezitter wordt aangemerkt vanaf de levering van het dier, is eveneens een correcte regeling aangezien de koper voor de levering, in principe niet de volledige macht over het dier kan hebben of het dier niet ten eigen nutte kan houden.

Wat aangestelden betreft ziet men dat de Belgische visie niet strookt met deze van de besproken buurlanden. In Duitsland, Frankrijk en Nederland kunnen aangestelden niet worden aangeduid als houder, bewaarder of bezitter van het dier van hun aansteller, terwijl dit in België sinds het Cassatiearrest van 1981 wel mogelijk is, wanneer de aangestelde over een ruime vrijheid beschikt. Ook dit maakt de regeling omtrent de aansprakelijkheid voor dieren in België onnodig ingewikkeld aangezien ook hier steeds een afweging in concreto vereist is. Beter zou ook het Belgische Hof van Cassatie beslissen dat een aangestelde, niet als bewaarder kan worden aangemerkt omdat deze nooit

dezelfde macht heeft over het dier als de eigenaar. Bovendien zou men ook dit probleem grotendeels verhelpen door de Nederlandse regeling omtrent dieren die in het kader van een onderneming worden gebruikt, in te voeren, aangezien de aansteller meestal een ondernemer zal zijn.

4. Wat dient begrepen te worden onder het begrip 'gedraging van een dier'?

4.1. Welke dieren vallen onder het toepassingsgebied?

4.1.1. Algemeen

72. BELGIË – VOOR BEWARING VATBAAR. In beginsel vallen alle levende dieren onder het toepassingsgebied van het Belgische artikel 1385 BW. Dode dieren worden beschouwd als een zaak, waarop artikel 1384, lid 1 BW van toepassing is.²⁰⁶ Wel is vereist dat het dier voor bewaring vatbaar is, omdat men enkel de eigenaar/bewaarder van het dier kan aanspreken op basis van art. 1385 BW. Wanneer een dier geen eigenaar/bewaarder heeft of kan hebben zal men art. 1385 BW niet kunnen toepassen.²⁰⁷ Als gevolg van dit bewaringsvereiste, zullen in het wild levende dieren niet onder art. 1385 BW vallen. In sommige gevallen kan men hier wel de houder van het jachtrecht of de organisator van een jachtevenement aanspreken. Deze vordering moet men dan baseren op art. 1382 BW. Ook bestaat er een bijzondere jachtwet, maar daar zal niet verder op worden ingegaan in het kader van deze masterproef. Schade veroorzaakt door wilde dieren die wel een eigenaar/bewaarder hebben, valt wel onder het toepassingsgebied van art. 1385 BW. Dit is onder meer het geval wanneer een wild dier, normalerwijze in een dierentuin wordt gehouden, maar daar ontsnapt en schade veroorzaakt.²⁰⁸

73. DUITSLAND – LUXUSTIEREN – VOOR BEWARING VATBAAR. Om te bepalen welke dieren onder het toepassingsgebied van het Duitse § 833 BGB vallen, moet opnieuw rekening worden gehouden met de tweedeling die in deze paragraaf wordt gemaakt. Wat betreft de risico-aansprakelijkheid van 'Luxustieren' (S1) kan men stellen dat hier in principe alle dieren onder vallen. Zowel dieren die geen huisdier zijn, als huisdieren die niet in het kader van een beroep (met of zonder winstbejag) worden gebruikt of die niet dienen tot onderhoud van de houder. Wel kan men uit § 833 BGB afleiden dat het dier vatbaar moet zijn voor bewaring aangezien het de houder van een dier is die aansprakelijk kan zijn.²⁰⁹

74. DUITSLAND – NUTZTIEREN – HUISDIEREN. Met betrekking tot de schuldaansprakelijkheid voor 'Nutztieren' (S2) dient opgemerkt dat deze enkel huisdieren die in het kader van een beroep (met of zonder winstbejag) gebruikt worden of die dienen tot het onderhoud van de houder, omvat. Uit het feit dat het dier voor het beroep of voor onderhoud moet gebruikt worden, kan men afleiden dat ook hier

²⁰⁶ L. CORNELIS, *Principes du droit belge de la responsabilité extra-contractuelle*, Brussel, Bruylant, 1991, 621; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 127; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco, Leuven, 2006, 405 – 406.

²⁰⁷ H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 190; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge II*, Brussel, Bruylant, 1964, nr. 1010; J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995 in Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 85; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 127; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco, Leuven, 2006, 405; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1769; P. VAN OMMESLAGHE, *Droit des obligations. Tome 2*, Brussel, Bruylant, 2010, 1371; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 554.

²⁰⁸ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 40; L. CORNELIS, *Principes du droit belge de la responsabilité extra-contractuelle*, Brussel, Bruylant, 1991, 621; K. DUERINCKX, *Aansprakelijkheidsrecht – een overzicht*, Antwerpen, Maklu, 2012, 52; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 555 – 556.

²⁰⁹ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2333; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1063.

het bezitsvereiste geldt. Een huisdier is een dier dat van nature tam is in het betreffende land (Duitsland).²¹⁰ Voorbeelden van dieren die in het kader van het beroep gebruikt worden zijn: politiehonden, landbouwdieren, manegepaarden,... Voorbeelden van dieren die dienen tot onderhoud van de houder zijn: kippen, runderen, blindegeleidehonden,...²¹¹ Indien het gaat om een dier dat voor meerdere doelen kan dienen, moet men kijken naar de functie die men in het concrete geval aan het dier heeft gegeven. Bijvoorbeeld een paard. Enerzijds kan het dienen ter ontspanning van de houder, anderzijds kan het dienst doen in een bedrijf, zoals vb. een manegepaard. Op basis van dit toegewezen doel kan men dan de toepasselijke regel bepalen. Ook is het mogelijk dat een dier voor een dubbel doel gebruikt wordt. In dergelijk geval moet men kijken naar het hoofddoel van het dier. Deze uitkomst bepaalt opnieuw de toepasselijke regeling.²¹²

75. FRANKRIJK – VOOR BEWARING VATBAAR. In Frankrijk is men omtrent het begrip 'dier', dezelfde mening toegedaan als in België. Ook hier vallen in principe alle levende dieren (zowel huisdieren als wilde dieren) onder het toepassingsgebied van art. 1385 CC voor zover zij voor bewaring vatbaar zijn. Dit laatste kan men afleiden uit het feit dat enkel de eigenaar/bewaarder van het dier aansprakelijk kan worden gesteld voor schade aangericht door een dier. In het wild levende dieren en dieren die geen eigenaar/bewaarder hebben vallen niet onder het toepassingsgebied van art. 1385 CC.²¹³ Wel is het zo dat wat betreft wilde dieren, de houder van het jachtrecht aansprakelijk kan zijn op basis van art. 1382 CC of het slachtoffer een beroep kan doen op l'Office national de chasse. Toch zullen deze twee regelingen verder niet besproken worden.²¹⁴ Wilde dieren die in dierentuinen en dergelijke worden gehouden vallen natuurlijk wel onder het toepassingsgebied van art. 1385 CC omdat in dat geval de dierentuin als eigenaar/bewaarder kan worden aangewezen.²¹⁵ Aangezien de aansprakelijkheid voor dieren, onder de aansprakelijkheid voor zaken zal vallen, wanneer het Projet Catala wordt aangenomen, moet ook hier worden weergegeven wat wordt begrepen onder het begrip 'zaak'. Art. 1384 lid 1 CC is van toepassing op alle zaken die voor bewaring vatbaar zijn.²¹⁶ Zaken die niet vatbaar zijn voor bewaring of geen bewaarder hebben vallen niet onder art. 1384 lid 1 CC aangezien het de bewaarder van de zaak is die aansprakelijk wordt gesteld.²¹⁷ Enkel zaken waarvoor

²¹⁰ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 284 – 285; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2346; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 574 – 575.

²¹¹ O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1372; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1741.

²¹² J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 289 – 290; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2346 – 2347; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 575.

²¹³ P. JOURDAIN en G. VINEY, *Traité de droit civil. Les conditions de la responsabilité*, Parijs, L.G.D.J., 1998, 252 – 253; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1914-1915; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 283.

²¹⁴ B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 284.

²¹⁵ B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 283.

²¹⁶ M. BACACHE-GIBELLI, *Traité de droit civil. Tome 5: Les obligations la responsabilité civile extracontractuelle*, Parijs, Economica, 2012, 240 – 241; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contracts*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 245-246.

²¹⁷ M. BACACHE-GIBELLI, *Traité de droit civil. Tome 5: Les obligations la responsabilité civile extracontractuelle*, Parijs, Economica, 2012, 242; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contracts*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 245-246; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1878.

een bijzondere regeling bestaat zijn uitgesloten. Momenteel zijn dit dieren en gebouwen, maar hier komt door het *Projet Catala* verandering in.²¹⁸

76. NEDERLAND – VOOR BEWARING VATBAAR. Tenslotte sluit ook Nederland zich aan bij de Belgische en Franse visie. Aangezien art. 6: 179 NBW niet verwijst naar een specifieke diersoort kan men concluderen dat alle dieren onder het toepassingsgebied van dit artikel vallen. Wel kan men uit art. 6:179 NBW afleiden dat het dier voor bezit vatbaar moet zijn aangezien de bezitter aansprakelijk is voor schade toegebracht door het dier.²¹⁹ Als gevolg van dit bezitsvereiste kan men in het wild levenden uitsluiten van art. 6:179 BW. Wel kan hierop de Jachtwet van toepassing zijn.²²⁰ Toch zal deze in dit onderzoek niet verder aan bod komen.

4.1.2. Bijzonder: microben

77. BELGIË – DIERLIJKE MICROBEN IN LABO. Een bijzondere categorie dieren waaromtrent in België veel discussie rijst in het kader van het art. 1385 BW zijn de microben. Allereerst is het belangrijk op te merken dat de categorie microben nog kan worden opgesplitst in bacteriën en virussen. Binnen de bacteriën en de virussen kan men dan weer een onderscheid maken tussen dierlijke en plantaardige bacteriën en virussen. Volgens de meerderheid van de rechtsleer zullen enkel de dierlijke microben binnen het toepassingsgebied van art. 1385 BW vallen.²²¹ Enkel DEBAENE is het met deze visie oneens. Hij is van mening dat virussen geen levende wezens zijn, en dat bacteriën geen deel uitmaken van het dierenrijk omdat ze slechts uit één cel bestaan.²²² De plantaardige microben moeten gezien worden als een zaak, en vallen binnen het toepassingsgebied van art. 1384 lid 1 BW. Om deze reden zal ook niet verder worden ingegaan op de plantaardige microben.²²³ Nu op basis van bovenstaande kan worden aangenomen dat dierlijke microben onder het toepassingsgebied van art. 1385 BW vallen, dient te worden nagegaan wie als eigenaar/bewaarder van deze microben kan worden aangewezen. Over het algemeen wordt aangenomen dat enkel een laboratorium als eigenaar/bewaarder van microben kan worden aangewezen. Een persoon die louter drager is van microben en deze verspreidt, kan niet

²¹⁸ M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 245-246.

²¹⁹ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 65 – 66; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 561; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 147 – 148; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127.

²²⁰ E. BAUW *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 65 – 66; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 561; A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht. Deel IV: de verbintenis uit de wet*, Deventer, Kluwer, 2011, 224; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 148; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127.

²²¹ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 55; L. CORNELIS, *Principes du droit belge de la responsabilité extra-contractuelle*, Brussel, Bruylant, 1991, 621; J.-L. FAGNART, "La responsabilité du fait des microbes", *RGAR* 1969, nr. 8302; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 129; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 559.

²²² L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 55.

²²³ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 129; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 559.

beschouwd worden als eigenaar/bewaarder van de microben omdat bij de verkrijging van de microben geen wilselement voorhanden was en die persoon nooit het volledige meesterschap over het dier kan uitoefenen.²²⁴ Wanneer niet een persoon maar een zaak drager is van bepaalde microben, wat veel vaker het geval zal zijn, kan men eventueel spreken van een gebrekkige zaak waarop art. 1384 lid 1 BW van toepassing kan zijn. Op dit laatste zal in deze masterproef niet verder worden ingegaan.²²⁵

78. DUITSLAND – GEEN DIER. In Duitsland is de meerderheid, in tegenstelling tot België, de mening toegedaan dat microben (zowel plantaardig als dierlijk) niet onder het toepassingsgebied van § 833 BGB vallen omdat ze zowel biologisch, als door de normale mens niet gezien worden als dieren.²²⁶

79. FRANKRIJK – DIERLIJKE MICROBEN IN LABO. Aangezien de bewaarder van een dier in Frankrijk, de leiding, de controle en het gebruik over het dier moet hebben, zullen microben die zich op de mens bevinden logischerwijs niet onder art. 1385 CC vallen omdat een zieke persoon geen leiding en controle over de microben heeft. Anders is het waarschijnlijk wanneer microben in laboratoria gehouden worden die wel leiding en controle hebben over de microben en gebruik maken van de microben. Naar analogie met België zal dit enkel het geval zijn voor dierlijke microben. Wanneer het Projet Catala wordt aangenomen zal de aansprakelijkheid voor dieren onder de aansprakelijkheid voor zaken vallen (art. 1354-4 Projet Catala). Dit heeft tot gevolg dat microben in elk geval onder het artikel omtrent de aansprakelijkheid voor zaken zullen vallen ongeacht of ze nu als dier of als zaak beschouwd worden.²²⁷

80. NEDERLAND – DISCUSSIE. In Nederland heerst er net zoals in België discussie over de microben in het kader van art. 6:179 NBW. Toch zijn HARTKAMP in zijn toelichting op het NBW en de meerderheid van de rechtsleer, net zoals in Duitsland, van mening dat microben (bacteriën en virussen die zowel dierlijk- als plantaardig kunnen zijn) niet binnen het toepassingsgebied van art. 6 : 179 NBW vallen omdat het geen dieren zijn. Evenwel is niet iedereen, waaronder DUNNÉ het met deze visie eens. Volgens hem moeten microben die door laboratoria gekweekt worden wel onder de aansprakelijkheid voor dieren vallen.²²⁸ Momenteel kunnen genetisch gemanipuleerde microben die in het kader van een onderneming gebruikt worden wel onder de regeling inzake productaansprakelijkheid vallen en kunnen microben die in het kader van een beroep of onderneming gebruikt worden, onder art. 6: 175 NBW

²²⁴ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 56 – 57; J.-L. FAGNART, "La responsabilité du fait des microbes", *RGAR* 1969, nr. 8302; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 129; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 559.

²²⁵ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 129; J.-L. FAGNART, "La responsabilité du fait des microbes", *RGAR* 1969, nr. 8302; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 559.

²²⁶ W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3510; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2333-2334; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1369; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1738 - 1739.

²²⁷ Cass. 2 décembre 1941, <http://www.legifrance.gouv.fr>; Cass. 17 mars 1965, nr. 62-11.860, www.legifrance.gouv.fr; X. HENRY, G. VENANDET, G. WIEDERKEHR, F. JACOB en A. TISSERAND-MARTIN, *Code civil*, Parijs, Dalloz, 2010, 1696 en 1791.

²²⁸ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 561; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 148; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127.

(gevaarlijke stoffen) vallen.²²⁹ Op deze regelingen zal echter niet verder worden ingegaan in het kader van deze masterproef.

4.2. Wordt vereist dat het dier een actieve handeling stelde?

81. BELGIË – GEEN ACTIEVE DAAD. Het principe in België is dat het slachtoffer, de eigenaar/bewaarder van het dier, kan aanspreken voor elke schadeverwekkende handeling van het dier.²³⁰ Niettemin zijn een aantal rechtsgeleerden de mening toe gedaan dat art. 1385 BW enkel kan worden toegepast wanneer het dier een autonome daad heeft gesteld.²³¹ Toch deelt de meerderheid van de rechtsleer deze mening niet aangezien men zo een extra voorwaarde toevoegt aan art. 1385 BW die niet in de wet staat en dit het, het slachtoffer moeilijker maakt om schadevergoeding te bekomen wanneer hij schade heeft geleden als gevolg van een gedraging van een dier.²³²

82. DUITSLAND – DIERGEVAAR. In Duitsland is het daarentegen niet voldoende dat er een dier, dat een louter passieve houding aannam, bij de gebeurtenis betrokken was. Het is vereist dat de schade het gevolg is van een zelfstandig en onberekenbaar handelen van het dier. Dit is het gevaar dat schuilt in het dier, kortweg 'diergevaar'.²³³ Hiervan is bijvoorbeeld sprake wanneer een paard op hol slaat of een hond uit eigen beweging iemand aanvalt, wanneer een dier uitbreekt,²³⁴ Er is geen sprake van 'diergevaar' wanneer het dier door de mens wordt aangezet tot het schadeverwekkend gedrag of wanneer er psychologische dwang voorhanden is (*infra* 55 - 56, nr. 102).²³⁵ Wel hoeft de gedraging van het dier niet de enige oorzaak voor de schade te zijn en volstaat het dat de schade indirect door

²²⁹ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 65; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 562.

²³⁰ J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995* in *Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 85.

²³¹ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 41; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE en P. HAMELINK, "Aansprakelijkheid voor dieren", *TPR* 1980, 1269; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1770; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 560.

²³² L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 41; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 560-561.

²³³ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlin, Sellier - de Gruyter, 2008, 258; E. DEUTSCH en H.-J. AHRENS, *Deliktsrecht. Unerlaubte Handlungen - Schadenersatz - Schmerzensgeld*, Köln, Carl Heymanns Verlag KG, 2001, 169; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2335 - 2336; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1369 - 1370; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1061.

²³⁴ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2335; W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3510.

²³⁵ BGH, *VersR* 78, 515; E. DEUTSCH en H.-J. AHRENS, *Deliktsrecht. Unerlaubte Handlungen-Schadenersatz-Schmerzensgeld*, Köln, Carl Heymanns Verlag KG, 2001, 169; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlin, Sellier - de Gruyter, 2008, 263 - 264; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2336 - 2338; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1739; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 571.

het dier is veroorzaakt.²³⁶ Zo is het bijvoorbeeld voldoende dat een chauffeur moest uitwijken en een ongeval veroorzaakte omdat een dier plots de weg opliep.²³⁷ Hetzelfde geldt voor § 834 BGB.²³⁸

83. FRANKRIJK – ACTIEVE DAAD. Ook in Frankrijk is het niet voldoende dat de schade ontstond door een passieve houding van het dier. Om te kunnen spreken van een causaal verband tussen de gedraging van het dier en de schade is het noodzakelijk dat het dier een actieve handeling stelde.²³⁹ Wanneer het dier in beweging was tijdens de schadeverwekkende gebeurtenis en in contact kwam met het slachtoffer, wordt deze actieve rol van het dier vermoed. Het is dan aan de eigenaar/bewaarder van het dier om aan te tonen dat er geen causaal verband voorhanden is, tussen de gedraging van het dier en de schade. Wanneer het dier daarentegen niet in beweging was op het moment van de feiten of er geen contact is geweest met het slachtoffer, zal het slachtoffer moeten bewijzen dat er een causaal verband bestaat tussen de gedraging van het dier en de schade. Dit causaal verband zal voorhanden zijn wanneer het dier abnormaal reageerde.²⁴⁰

84. PROJET CATALA – HANDELING VAN DE ZAAK. Ook wanneer het projet Catala zou worden aangenomen, blijft een handeling van de zaak vereist, wat meer inhoudt dan het louter bestaan van de zaak. Het betekent dat de zaak de oorzaak moet zijn van de schade.²⁴¹ Ook hier bestaat er een vermoeden van causaal verband tussen de zaak en de schade wanneer de zaak in contact geweest is met het slachtoffer of de zaak in beweging was op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis. Indien dit niet het geval is dan zal het slachtoffer moeten bewijzen dat de zaak, de oorzaak was van de schade. Hij kan dit doen door aan te tonen dat de zaak een gebrek vertoonde op het moment van de feiten. Dit heeft ook tot gevolg dat de bewaarder van de zaak bevrijd is, indien de zaak slechts een passieve positie innam. Ook dit krijgt wanneer het Project Catala (art. 1354-1 Projet Catala) wordt aangenomen een plaats in de wet.²⁴²

85. NEDERLAND – EIGEN ENERGIE. Tenslotte vereist ook Nederland, net als Duitsland en Frankrijk dat het dier een actieve daad gesteld moet hebben opdat de bezitter aansprakelijk kan worden gesteld voor de schade op basis van art. 6:179 NBW. Het is niet voldoende dat er louter een dier betrokken is bij de schadeverwekkende gebeurtenis. Sinds het 'besmette zeugarrest'²⁴³ is vereist dat de schade het gevolg is van het gevaar dat schuilt in de eigen energie van een dier waarin een onberekenbaar

²³⁶ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2334; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 570.

²³⁷ Köln, *VersR* 99, 1293, 1294; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1739.

²³⁸ J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 311; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2356; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578.

²³⁹ P. JOURDAIN en G. VINEY, *Traité de droit civil. Les conditions de la responsabilité*, Parijs, L.G.D.J., 1998, 254; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 288.

²⁴⁰ P. JOURDAIN en G. VINEY, *Traité de droit civil. Les conditions de la responsabilité*, Parijs, L.G.D.J., 1998, 254.

²⁴¹ Cass. 19 novembre 1998, nr. 96-22.628, www.legifrance.gouv.fr.

²⁴² M. BACACHE-GIBEILI, *Traité de droit civile. Tome 5: Les obligations la responsabilité civile extracontractuelle*, Parijs, Economica, 2012, 261 – 263; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contracts*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 247 - 250; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1887 – 1893.

²⁴³ HR 24 februari 1984, *NJ* 1984, 415; A.C. VAN SCHAICK, T. HARTLIEF en C.E. DU PERRON (eds.), *Wet en rechtspraak. Burgerlijk wetboek, boeken 3, 5 en 6*, Deventer, Kluwer, 2007, 776.

element vervat ligt.²⁴⁴ Het dier moet dus uit eigen beweging de schadeverwekkende gedraging hebben gesteld. Bijgevolg kan art. 6: 179 NBW niet worden toegepast wanneer het dier geen actieve handeling stelt of wanneer het dier handelt in opdracht van zijn bezitter (vb. wanneer een hond iemand aanvalt op bevel van zijn bezitter).²⁴⁵ Wel dient dit beperkend geïnterpreteerd te worden en betekent dit niet dat art. 6:179 NBW niet kan worden toegepast, telkens een dier geleid wordt door zijn bezitter. Zo zal er wel sprake zijn van de aansprakelijkheid voor dieren, wanneer het dier zich plots van de leiding van de bezitter onttrekt, door op hol te slaan.²⁴⁶ Uit het vereiste van eigen gedraging van het dier, kan men afleiden dat art. 6:179 NBW enkel kan worden toegepast indien de schade werd veroorzaakt door een levend dier, daar een dood dier geen eigen gedraging meer kan stellen. Niettemin zal de eigenaar van een schaap dat de weg was opgelopen, aangereden werd en voor dood bleef liggen, aansprakelijkheid oplopen op basis van art. 6:179 NBW wanneer een tweede auto het schaap aanrijdt en daardoor schade oploopt. Dit is zo omdat het feit dat het schaap op de weg ligt/geraakt is, het gevolg is van een eigen gedraging van het dier.²⁴⁷ Voor de toepassing van art. 6: 179 NBW is niet vereist dat het dier rechtstreeks de schade veroorzaakte. Het is voldoende dat het gedrag van het dier, de oorzaak is van de schade. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een hond zich losrukt, de openbare weg oploopt, waardoor een autobestuurder dient uit te wijken en in botsing komt met een andere wagen.²⁴⁸

²⁴⁴ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 565; E.F.D. ENGELHARD en G.E. VAN MAANEN, *Aansprakelijkheid voor schade: contractueel en buitencontractueel*, Deventer, Kluwer, 2008, 65 – 66; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 148 – 149; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 132 – 133.

²⁴⁵ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 565; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 148 – 149; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 133; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127.

²⁴⁶ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68; A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht. Deel IV: de verbintenis uit de wet*, Deventer, Kluwer, 2011, 225; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 149; A.C. VAN SCHAICK, T. HARTLIEF en C.E. DU PERRON (eds.), *Wet en rechtspraak. Burgerlijk wetboek, boeken 3, 5 en 6*, Deventer, Kluwer, 2007, 776.

²⁴⁷ C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 149; A.C. VAN SCHAICK, T. HARTLIEF en C.E. DU PERRON (eds.), *Wet en rechtspraak. Burgerlijk wetboek, boeken 3, 5 en 6*, Deventer, Kluwer, 2007, 777.

²⁴⁸ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 565; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 149 - 150; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127.

TUSSENBSLUIT

86. Aangezien men in alle besproken landen van mening is dat alle dieren die voor bewaring vatbaar zijn onder de aansprakelijkheid voor dieren vallen en dit een logische regel is, dient deze behouden te blijven in België. Dit hoeft niet expliciet in de wet te worden opgenomen aangezien men dit kan afleiden uit het feit dat de eigenaar/bewaarder aansprakelijk is voor schade aangericht door het dier dat onder zijn bewaring stond op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis. De tweedeling die Duitsland maakt tussen 'Nutz'- en 'Luxustieren' maakt de situatie onnodig ingewikkeld, waardoor men dit best niet in België invoert.

87. Omtrent de microben vindt men helemaal geen eenduidigheid terug in de betrokken landen. In België en Frankrijk wordt aangenomen dat dierlijke microben die in laboratoria gehouden worden onder art. 1385 BW vallen. Dit is een juiste regel aangezien dierlijke microben wel gezien moeten worden als dieren, maar het toch te ver zou gaan om mensen aansprakelijk te stellen op basis van art. 1385 BW wanneer zij iemand anders besmetten. Dat laboratoria hiervoor wel aansprakelijk zijn is geen onevenredige regeling aangezien zij de microben bewust bij zich houden. Bovendien houden zij de microben in grote hoeveelheden en manipuleren zij deze, wat een groot gevaar voor de mensheid met zich kan meebrengen. Wanneer men laboratoria aansprakelijk stelt, op basis van art. 1385 BW, voor de microben die ze bij zich houden, is het erg waarschijnlijk dat de laboratoria de microben met een grotere voorzichtigheid zullen houden.

88. Wat betreft de vereiste van actieve handeling van het dier, is de meerderheid in België de mening toegedaan dat art. 1385 BW geen actieve handeling van het dier vereist. Toch is dit geen juiste visie wanneer men de situatie in Duitsland, Frankrijk en Nederland bekijkt, waar wel een actieve daad van het dier vereist is voor een toepassing van respectievelijk § 833 BGB, art. 1385 CC en art. 6:179 NBW. Het is immers niet juist, dat iemand aansprakelijk wordt gesteld voor een daad van het dier, wanneer het dier zelf geen 'vrijwillige' gedraging heeft gesteld, dus wanneer het dier door de mens als zaak werd gebruikt (als projectiel), wanneer het handelde op menselijk bevel of zich louter passief gedroeg. Wel geven Duitsland en Nederland een betere invulling aan het begrip actieve daad van een dier dan Frankrijk. In Frankrijk geldt er een vermoeden van actieve handeling van het dier wanneer het dier in beweging was en in contact kwam met het slachtoffer. In Duitsland en Nederland daarentegen moet de schade het gevolg zijn van respectievelijk het 'diergevaar' of de 'eigen energie' van het dier, waardoor de houder/bezitter niet aansprakelijk zal zijn wanneer het dier door de mens wordt aangezet tot de handeling of als projectiel gebruikt wordt. Op basis van het Franse criterium zal de eigenaar/bewaarder wel aansprakelijk zijn wanneer het dier door de mens wordt aangezet tot de handeling of als projectiel gebruikt wordt. Wanneer men kijkt naar het begrip actieve daad van het dier, sluiten het Duitse 'diergevaar' en de Nederlandse 'eigen energie' hier veel beter bij aan dan het Franse vermoeden.

Op basis hiervan kan besloten worden dat België ook het vereiste van actieve daad van het dier moet invoeren en in art. 1385 BW moet opnemen. Wel moet België de actieve daad definiëren als een handeling ten gevolge van het 'diergevaar' of van de 'eigen energie' van het dier.

5. Bevrijdingsmogelijkheden

5.1. Weerleggen van fout

89. BELGIË – NIET MOGELIJK. Aangezien het Belgische art. 1385 BW momenteel wordt gebaseerd op een onweerlegbaar foutvermoeden, is het zo dat de eigenaar/bewaarder van het dier zich niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door aan te tonen dat hij geen fout heeft begaan.²⁴⁹

90. DUITSLAND – NUTZTIEREN. Wat Duitsland betreft moet opnieuw een onderscheid gemaakt worden tussen § 833, S1 BGB ('Luxustieren') en § 833, S2 BGB ('Nutztieren'). Aangezien regel 1 wordt gezien als een vorm van risico-aansprakelijkheid, zal de houder van een 'Luxustier' zich niet van zijn aansprakelijkheid kunnen bevrijden door aan te tonen dat hij geen fout heeft begaan.²⁵⁰ Wat de schuldaansprakelijkheid voor 'Nutztieren' betreft, is ontkomen aan de aansprakelijkheid wel mogelijk door aan te tonen dat men als houder niet tekort gekomen is aan zijn toezichtsplicht. Om te bepalen of de houder van het dier aan zijn toezichtsplicht is tegemoetgekomen, wordt zijn gedrag vergeleken met dat van een bedachtzame en voorzichtige dierenhouder in dezelfde omstandigheden. Wanneer op basis van dit criterium vastgesteld wordt dat hij zijn toezichtsplicht naar behoren heeft uitgevoerd, is meteen ook het causaal verband tussen de tekortkoming en de schade weerlegd. Er kan dan geen causaal verband meer zijn, aangezien er geen tekortkoming is. Eens de houder van het dier bewezen heeft dat hij zijn toezichtsplicht naar behoren heeft uitgevoerd, dient hij niet meer aan te tonen hoe de schade dan wel is ontstaan.²⁵¹

Wel kan hierbij opgemerkt worden dat er bij de beoordeling van de tekortkoming in de toezichtsplicht rekening wordt gehouden met het soort dier, de individuele kenmerken van het dier en het doel waarvoor het dier gebruikt werd. Ook de concrete omstandigheden zijn bij deze beoordeling van belang. Zo wordt er een strenger toezicht verwacht van de houder van het dier wanneer kinderen zich in de buurt van het dier bevinden.²⁵² Bovendien wordt verwacht dat men ervoor zorgt dat derden niet in de buurt van het dier kunnen komen of in staat zijn een dier te laten ontsnappen.²⁵³ Ook wanneer

²⁴⁹ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 48; K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. TAELEMAN, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOUBROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 396; J.-L. FAGNART, *Examen de la jurisprudence concernant la responsabilité civile 1968-1975 in Journal des Tribunaux*, Brussel, Larcier, 1976, 93 – 94; J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995 in Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 84; B. TILLEMANN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 155; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1773-1774, nrs. 73-88.

²⁵⁰ W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3513; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2353.

²⁵¹ OLG Frankfurt/M., *VersR* 82, 908; LG Köln, *NJW-RR* 2001, 1606; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1741 - 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 575-576; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1063.

²⁵² BGH, *NJW-RR* 92, 981; W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3513; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2353 - 2355; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1372; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 575 - 576; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1063.

²⁵³ OLG Nürnberg, *NJW-RR* 2004, 1168; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 576.

men met het dier aan het verkeer deelneemt, verwacht men extra voorzichtigheid van de houder. Hetzelfde geldt wanneer het dier in het verleden reeds agressief gedrag vertoonde²⁵⁴.²⁵⁵ Wel is het zo dat indien er geen duidelijkheid bestaat over de feitelijkeheden, dit ten nadele is van de houder van het dier, aangezien hij dan aansprakelijk zal worden gehouden.²⁵⁶

Wanneer de houder van het dier er niet in slaagt te bewijzen dat hij zijn toezichtsplicht naar behoren heeft uitgeoefend, kan hij nog proberen om zich van zijn aansprakelijkheid te bevrijden door aan te tonen dat er geen causaal verband is tussen zijn onzorgvuldig gedrag en de schade. Dit is het geval wanneer de schade zich op dezelfde manier zou hebben voorgedaan indien de houder wel voldoende toezicht zou hebben uitgeoefend op het dier.²⁵⁷

91. DUITSLAND – TOEZICHTHOUDER. Tenslotte is het ingevolge § 834 BGB mogelijk dat de houder de verplichting tot bewaking/toezicht via contract heeft overgedragen op een derde, 'de toezichthouder'. Deze overdracht leidt niet automatisch tot een bevrijding van aansprakelijkheid voor de houder van het dier. Zoals reeds eerder vermeld, is de houder van het dier verplicht op zorgvuldige wijze een toezichthouder aan te duiden. Bovendien moet hij deze toezichthouder de nodige inlichtingen geven en desnoods controleren. Dit betekent enerzijds dat indien de houder van het dier niet aan deze verplichtingen voldoet, hij samen met de toezichthouder kan worden aangesproken, en anderzijds dat indien hij aan deze verplichtingen voldoet, hij van zijn aansprakelijkheid bevrijd is, en enkel de toezichthouder kan worden aangesproken tot vergoeding van de schade.²⁵⁸ Voor de toezichthouder geldt hetzelfde principe als bij de aansprakelijkheid van de houder onder regel 2. In eerste instantie wordt vermoed dat de toezichthouder is tekort gekomen in zijn toezichtsplicht. In tweede instantie wordt het oorzakelijk verband tussen die tekortkoming en de schade vermoed. Dit heeft tot gevolg dat de toezichthouder kan proberen aan te tonen dat hij zijn toezichtsplicht naar behoren heeft uitgevoerd of dat er geen oorzakelijk verband is tussen het gebrek in het toezicht en de schade. Indien hij hierin slaagt zal hij van zijn aansprakelijkheid bevrijd zijn. Belangrijk is dat de toezichthouder zich op deze grond kan bevrijden zowel met betrekking tot 'Luxus'- als met betrekking tot 'Nutztieren'.²⁵⁹ Dus wanneer de houder van het dier zijn verplichtingen bij de overdracht van het toezicht op het dier heeft vervuld, en de toezichthouder erin slaagt één van de twee vermoedens die op hem rusten te weerleggen, zal het slachtoffer niemand kunnen aanspreken tot vergoeding van de schade.

92. FRANKRIJK – NIET MOGELIJK. In Frankrijk steunt men de aansprakelijkheid voor dieren op een aansprakelijkheidsvermoeden ('présomption de responsabilité' of 'responsabilité de plein droit'), welk een onweerlegbaar foutvermoeden en een vermoeden van causaal verband omhelst. Dit heeft tot gevolg dat de bewaarder van het dier zich niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door te

²⁵⁴ OLG Karlsruhe, *VersR* 2001, 724.

²⁵⁵ J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlin, Sellier - de Gruyter, 2007, 291-292.

²⁵⁶ G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 575.

²⁵⁷ H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1741 - 1742.

²⁵⁸ OLG Düsseldorf, *VersR* 2003, 870; W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3512-3513; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 576.

²⁵⁹ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2356 - 2357; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1742; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 578 -579; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1063.

bewijzen dat hij geen fout heeft begaan. Aangezien het causaal verband weerlegbaar vermoed wordt, zal de bewaarder van het dier dit vermoeden moeten weerleggen wanneer hij aan zijn aansprakelijkheid wil ontkomen.²⁶⁰ Hetzelfde geldt voor de aansprakelijk voor zaken, welke na de aanneming van het Projet Catala van toepassing zal zijn op dieren.²⁶¹

93. NEDERLAND – NIET MOGELIJK. Ook in Nederland kan de bezitter van het dier zich niet van zijn aansprakelijkheid op basis van art. 6:179 NBW bevrijden door aan te tonen dat hij geen fout heeft begaan, daar de aansprakelijkheid voor dieren in Nederland gezien wordt als een vorm van risico-aansprakelijkheid.²⁶²

5.2. Niet voldaan aan de toepassingsvoorwaarden

94. BELGIË. Omdat men de aansprakelijkheid voor dieren in België baseert op een onweerlegbaar foutvermoeden, kan eigenaar/bewaarder van een dier zich enkel van zijn aansprakelijkheid bevrijden door aan tonen dat niet aan de toepassingsvoorwaarden van art. 1385 BW is voldaan.²⁶³

95. DUITSLAND. Aangezien de houder van een 'Luxustier' in Duitsland, niet aan zijn aansprakelijkheid kan ontkomen door aan te tonen dat hij geen fout heeft begaan, is aantonen dat niet aan de toepassingsvoorwaarden van § 833, S1 BGB voldaan is, zijn enige mogelijkheid om te vermijden dat hij de schade die veroorzaakt werd door een dier moet dragen. Het bewijs van niet vervulling van de eerste drie toepassingsvoorwaarden, die hieronder besproken worden, staat ook open voor de houder van 'Nutztieren' en de toezichthouder samen met de mogelijkheid om de twee vermoedens te weerleggen. De laatste toepassingsvoorwaarde die hieronder besproken wordt is weliswaar gelijk aan het tweede vermoeden dat op de houder van 'Nutztieren' en op de toezichthouder rust.²⁶⁴

96. FRANKRIJK. De aansprakelijkheid voor dieren is in Frankrijk gebaseerd op een aansprakelijkheidsvermoeden ('présomption de responsabilité' of 'responsabilité de plein droit'), welk een onweerlegbaar foutvermoeden en een vermoeden van causaal verband omhelst. Dit heeft tot gevolg dat de bewaarder van het dier zich niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door te

²⁶⁰ M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 - responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses universitaires de France, 2013, 260-261 en 272; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1915; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 289.

²⁶¹ M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 - responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses universitaires de France, 2013, 260-261.

²⁶² HR 7 maart 1980, *NJ* 1980, 353; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 567 – 569; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 143-144; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 132.

²⁶³ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 48; K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. TAELEMAN, A. VAN OEEVELEN, C. VAN SCHOU BROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 396; J.-L. FAGNART, *Examen de la jurisprudence concernant la responsabilité civile 1968-1975 in Journal des Tribunaux*, Brussel, Larcier, 1976, 93 – 94; J.-L. FAGNART, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995 in Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 84; B. TILLEMANS en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 155; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1773-1774, nrs. 73-88.

²⁶⁴ O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1369 – 1373; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1738 – 1742.

bewijzen dat hij geen fout heeft begaan. Hij kan bijgevolg enkel aan zijn aansprakelijkheid ontkomen door aan te tonen dat de toepassingsvoorwaarden van art. 1385 CC niet vervuld zijn²⁶⁵ Hetzelfde zal gelden wanneer het Projet Catala wordt aangenomen en de aansprakelijkheid voor dieren onder de aansprakelijkheid voor zaken valt.²⁶⁶

97. NEDERLAND. In Nederland geldt er een bijzondere regeling. Naast de mogelijkheid om aan zijn aansprakelijkheid te ontkomen door aan te tonen dat één van de eerste drie toepassingsvoorwaarden die hieronder worden weergegeven niet is voldaan, kan de bezitter van het dier zich van zijn aansprakelijkheid bevrijden door een beroep te doen op de tenzij-clausule.²⁶⁷

5.2.1. Men is niet de eigenaar, bewaarder, houder of bezitter van het dier

98. BELGIË EN FRANKRIJK. In België zal de aangesprokene niet gehouden zijn tot vergoeding van de schade wanneer hij aantoont dat hij niet de eigenaar/bewaarder van het dier was op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis.²⁶⁸ Hetzelfde geldt voor Frankrijk.²⁶⁹

99. DUITSLAND. In Duitsland geldt eveneens dezelfde regel als in België en Frankrijk, en ditmaal in beide gevallen van § 833 BGB en § 834 BGB. Wanneer het slachtoffer niet aantoont dat de aangesprokene de houder of toezichtouder van het dier was op het moment van de schadeverwekkende gebeurtenis, zal de aangesprokene niet aansprakelijk zijn.²⁷⁰

100. Ook in Nederland kan de aangesprokene, zijn aansprakelijkheid ontlopen wanneer het slachtoffer niet kan bewijzen, dat hij de bezitter van het dier was of hij het dier in het kader van zijn onderneming gebruikte, aangezien art. 6:179 NBW en art. 6:180, 1° NBW stellen dat de bezitter of de ondernemer de schade aangebracht door het dier moet vergoeden.²⁷¹

²⁶⁵ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1915; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 289.

²⁶⁶ M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 - responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses universitaires de France, 2013, 244 – 260.

²⁶⁷ Art. 6:179 NBW; E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 66-68; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 562 - 565; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 147 – 149; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 133; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESEENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127.

²⁶⁸ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 48; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 191; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2198.

²⁶⁹ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1915; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 289.

²⁷⁰ O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1372; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1739 – 1742.

²⁷¹ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 66-67.

5.2.2. Geen gedraging van een dier

101. BELGIË – MOEILIJK. In België kan de eigenaar/bewaarder ook ontsnappen aan zijn aansprakelijkheid wanneer hij aantoont dat de schade niet veroorzaakt werd door de gedraging van het dier dat hij onder zijn bewaring had. Toch zal dit niet vaak het geval zijn aangezien België, in tegenstelling tot de andere besproken landen geen autonome daad van het dier vereist in het kader van art. 1385 BW, waardoor het gebrek aan actieve handeling dus ook niet kan leiden tot een bevrijding van aansprakelijkheid in hoofde van de eigenaar of de bewaarder.²⁷²

102. DUITSLAND – GEEN DIERGEVAAR. In Duitsland daarentegen biedt de voorwaarde dat de schade moet zijn ontstaan door het 'diergevaar' wel een aantal belangrijke uitwegen voor de houder van een dier. Zo zal de houder van het dier niet aansprakelijk zijn op basis van § 833, S1, S2 BGB wanneer hij kan aantonen dat het dier de handeling stelde op menselijk bevel. Hiervan is bijvoorbeeld sprake wanneer iemand zijn hond bevel geeft tot aanvallen²⁷³, wanneer een hond een bal apporteert en daardoor een verkeersongeval veroorzaakt²⁷⁴,²⁷⁵ Dit betekent niet dat telkens wanneer een dier geleid of aangestuurd wordt door een mens, § 833 BGB niet van toepassing zal zijn. Wanneer het dier niet handelt overeenkomstig de leiding door de mens, maar plots bijt, op hol slaat, uitbreekt,... zal § 833 BGB wel kunnen worden toegepast.²⁷⁶

Ook zal het slachtoffer zich niet kunnen beroepen op § 833 BGB wanneer het dier handelde uit psychologische dwang. Van psychologische dwang is sprake wanneer een externe gebeurtenis, een onweerstaanbare macht op het lichaam of de geest van het dier uitoefent, waardoor het zich niet anders kan gedragen. Zo zal een dierenarts geen schadevergoeding krijgen van de houder wanneer hij gebeten wordt door een hond, die hij probeert te doden²⁷⁷, of wanneer hij een stamp krijgt van een hengst die met geweld tegen de grond geduwd wordt omdat hij gecastreerd moet worden^{278, 279}

²⁷² L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 48; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 191; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2198.

²⁷³ OLG München, *OLG Rspr* 28, 295.

²⁷⁴ OLG Oldenburg, *VersR* 1954, 27.

²⁷⁵ W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3511; E. DEUTSCH en H.-J. AHRENS, *Deliktsrecht. Unerlaubte Handlungen-Schadensersatz-Schmerzensgeld*, Köln, Carl Heymanns Verlag KG, 2001, 169; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2336-2337; J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2007, 257 en 263-264; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 571.

²⁷⁶ BGH, *NJW* 86, 2501; BGH, *NJW-RR* 2006, 813; W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3511; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2336-2337; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1370.

²⁷⁷ LG Hechingen, *VersR* 1958, 738.

²⁷⁸ RGZ, 69, 399, 400.

²⁷⁹ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2337-2338; J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2007, 261 en 263; O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1370; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 571.

Vroeger stelde men ook dat de houder niet aansprakelijk was indien de schade werd veroorzaakt door een rustend dier. Dit was het geval indien een wielrenner viel over een op straat liggende hond²⁸⁰, of een trein ontspoorde door een op het spoor staande koe.²⁸¹ De hedendaagse rechtspraak past in dergelijke gevallen wel § 833 BGB toe aangezien men er tegenwoordig vanuit gaat dat de schade in dergelijk geval toch is ontstaan door het 'diergevaar' aangezien het dier zelf op die plek is gaan staan/liggen. Wanneer het dier op de plaats gezet/gelegd werd door een mens, zal er geen sprake zijn van 'diergevaar' en zal het slachtoffer zich niet op § 833 BGB kunnen beroepen.²⁸²

Wanneer de schade is ontstaan doordat het lichaam van het dier op iets of iemand terechtkomt, is dit vaak ook een gevolg van het 'diergevaar' waardoor het slachtoffer beroep kan doen op § 833 BGB. Dit is onder meer het geval wanneer het dier op iets of iemand terechtkomt omdat het op hol sloeg, schrok of uitgeput was en ging liggen.²⁸³ Toch werd een beroep op §833 BGB niet aanvaard in een geval waarin een paard bij een sprong overkop ging en daardoor met zijn gewicht op de ruiter terechtkwam, omdat er volgens de rechter geen sprake was van willekeurig handelen door het dier.²⁸⁴

Ook zal het slachtoffer zich vaak niet op § 833 BGB kunnen beroepen wanneer er sprake is van natuurlijk gedrag van het dier. Zo zal de houder van het dier in principe niet aansprakelijk zijn op grond van §833 BGB, wanneer iemand schade lijdt door de uitwerpselen van zijn dier, aangezien het in dergelijk geval gaat om natuurlijk diergedrag.²⁸⁵ Toch is er hierover geen eensgezindheid. Zo werd de houder van een koe die op straat gemest had, waardoor er een verkeersongeval gebeurde niet aansprakelijk gehouden op basis van §833 BGB²⁸⁶ en de houder van een hond die op iemands tapijt geplast had wel. Opzettelijk/willekeurig gedrag is wel duidelijk voorhanden wanneer iemands hond, andermans tapijt stuk bijt.²⁸⁷ Van natuurlijk diergedrag is daarenboven ook sprake wanneer een dier, een ander dier besmet met een ziekte en dit niet gebeurd is door middel van geweld, maar doordat de dieren aan elkaar snuffelden.²⁸⁸

103. FRANKRIJK – GEEN ACTIEVE DAAD. Ook in Frankrijk is het voor een toepassing van art. 1385 CC niet voldoende dat de schade ontstond door een passieve houding van het dier. Dit heeft tot gevolg dat de bewaarder van het dier aan zijn aansprakelijkheid ontkomt wanneer het slachtoffer niet aantoont dat het dier een actieve handeling stelde of wanneer de bewaarder erin slaagt het vermoeden van

²⁸⁰ RG, *Recht* 1909, nr. 1779.

²⁸¹ OLG Königsberg, *Recht* 1908, nr. 69.

²⁸² M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2338; J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2007, 262.

²⁸³ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2338; J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2007, 261.

²⁸⁴ OLG Braunschweig, *VersR* 83, 347.

²⁸⁵ J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2007, 257 en 266.

²⁸⁶ OLG Karlsruhe, *VersR* 95, 927.

²⁸⁷ J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2007, 257; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 571.

²⁸⁸ RGZ, 80, 237, 240; J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2007, 257 en 265-266.

actieve daad te weerleggen in het geval waarin een dier in beweging, in contact kwam met het slachtoffer.²⁸⁹ Dit vereiste van actieve rol blijft ook bestaan wanneer de aansprakelijkheid voor dieren ingevolge een aanneming van het Projet Catala onder de aansprakelijkheid voor zaken zal vallen. Ook het vermoeden van actieve rol, van een in beweging zijnde zaak die in contact komt met het slachtoffer blijft bestaan, waardoor ook dan de bewaarder van het dier niet aansprakelijk zal zijn indien hij dit vermoeden weerlegt, of indien het slachtoffer in andere gevallen er niet in slaagt de actieve rol van de zaak te bewijzen.²⁹⁰

104. NEDERLAND – GEEN EIGEN ENERGIE. Tenslotte vereist ook Nederland in het kader van art. 6:179 NBW dat de schade het gevolg is van het gevaar dat schuilt in de eigen energie van een dier waarin een onberekenbaar element vervat ligt.²⁹¹ Het dier moet dus uit eigen beweging de schadeverwekkende gedraging hebben gesteld. Bijgevolg kan art. 6: 179 NBW niet worden toegepast wanneer het dier geen actieve handeling stelde of wanneer het dier handelde in opdracht van zijn bezitter (vb. wanneer een hond iemand aanvalt op bevel van zijn bezitter).²⁹²

5.2.3. Geen schade aan een derde

105. BELGIË EN FRANKRIJK. In België is vereist dat de schade door het dier werd toegebracht aan een derde (niet de eigenaar/bewaarder) opdat de schade voor vergoeding in aanmerking komt op basis van art. 1385 BW.²⁹³ Hetzelfde kan men afleiden uit de Franse artt. 1385 CC en 1384 lid 1 CC (na aanneming Projet Catala).

106. DUITSLAND. Ook in Duitsland moet de schade zijn toegebracht aan een derde. Uit het feit dat § 833 BGB stelt dat de houder van het dier moet instaan voor de schade die het dier veroorzaakte, kan men afleiden dat de schade moet zijn toegebracht aan iemand anders dan de houder. § 834 BGB bepaalt zelfs uitdrukkelijk dat de schade moet zijn toegebracht aan een derde (iemand anders dan de houder of toezichthouder), opdat deze voor vergoeding in aanmerking komt.²⁹⁴

²⁸⁹ P. JOURDAIN en G. VINEY, *Traité de droit civil. Les conditions de la responsabilité*, Parijs, L.G.D.J., 1998, 252 – 253; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 288.

²⁹⁰ M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 - responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses universitaires de France, 2013, 247-250.

²⁹¹ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 565; E.F.D. ENGELHARD en G.E. VAN MAANEN, *Aansprakelijkheid voor schade: contractueel en buitencontractueel*, Deventer, Kluwer, 2008, 65 – 66; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 148 – 149; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 132 – 133.

²⁹² E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 565; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 148 – 149; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 133; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 127.

²⁹³ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 48; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 191; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2198.

²⁹⁴ O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1370 en 1372; H. PRÜTTING, G. WEGEN en G. WEINREICH, *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 1739 – 1740 en 1742; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1062.

107. NEDERLAND. Aangezien uit het Nederlandse art. 6:179 NBW en art. 6:180, 1° NBW volgt dat de bezitter van het dier aansprakelijk is voor schade toegebracht door het dier kan men besluiten dat ook in Nederland, de schade moet zijn toegebracht aan een derde (andere dan de bezitter).²⁹⁵ Wanneer het dier in het kader van een onderneming wordt gebruikt (art. 6:180, 1° NBW), zal de schade logischerwijze moeten toekomen aan iemand anders dan de ondernemer.²⁹⁶

5.2.4. Geen oorzakelijk verband

108. BELGIË – VREEMDE OORZAAK: ENIGE- OF MEDE-OORZAAK. In de meeste gevallen probeert de Belgische eigenaar/bewaarder van het dier aan zijn aansprakelijkheid ingevolge art. 1385 BW te ontkomen door aan te tonen dat er geen oorzakelijk verband bestaat tussen de gedraging van het dier en de schade.²⁹⁷

Wanneer men wil bewijzen dat er geen oorzakelijk verband is tussen het gedrag van het dier en de schade, moet men overeenkomstig de Belgische regels aantonen dat de schade zich zonder het dier op dezelfde wijze had voorgedaan. Dit kan men afleiden uit de equivalentietheorie die in België gehanteerd wordt. Deze theorie bepaalt dat elk element dat heeft bijgedragen tot de schade, moet gezien worden als oorzaak van de schade.²⁹⁸ Het bewijs leveren van een gebrek aan oorzakelijk verband tussen het gedrag van het dier en de schade zal bijzonder moeilijk zijn, aangezien zeer vaak wel een oorzakelijk verband voor handen zal zijn. Dit is onder meer het geval indien de schade onrechtstreeks door het dier werd veroorzaakt, wat inhoudt dat er geen fysiek contact vereist wordt tussen het dier en het slachtoffer. Zo zal de eigenaar/bewaarder al aansprakelijk zijn wanneer de schade wordt veroorzaakt door zaken die door een dier worden voortgetrokken²⁹⁹, wanneer iemand schade lijdt doordat het dier hem benadert³⁰⁰, wanneer iemand uitglijdt over de uitwerpselen van een dier³⁰¹, of wanneer het dier een ziekte overdraagt³⁰²,³⁰³

²⁹⁵ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 67; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 562-564; A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht. Deel IV: de verbintenis uit de wet*, Deventer, Kluwer, 2011, 229; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 147; J.H. NIEUWENHUIS, C.J.J.M. STOLKER en W.L. VALK, *Burgerlijk Wetboek: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2011, 2716 – 2717; A.C. VAN SCHAICK, T. HARTLIEF en C.E. DU PERRON (eds.), *Wet en rechtspraak. Burgerlijk wetboek, boeken 3, 5 en 6*, Deventer, Kluwer, 2007, 779-780.

²⁹⁶ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 147; J.H. NIEUWENHUIS, C.J.J.M. STOLKER en W.L. VALK, *Burgerlijk Wetboek: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2011, 2716 – 2717; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 134; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 131 – 133.

²⁹⁷ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 48; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 191; R.O. DALCQ en G. SCHAMPS, "Examen de jurisprudence. La responsabilité quasi-délictuelle", *RCJB* 1995, 634; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2198.

²⁹⁸ H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 79 – 80; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 227; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 563.

²⁹⁹ Gent 8 november 1956, *Pas.* 1958, II, 69.

³⁰⁰ Luik 7 augustus 1998, *TBBR* 1999, 341; Luik 9 maart 1987, *TBBR* 1998, 224;

³⁰¹ Gent 16 januari 1961, *RGAR* 1962, nr. 6818; Rb. Charleroi 9 januari 1965, *Bull.Ass.* 1965, 742.

De enige wijze waarop de eigenaar/bewaarder van een dier in België succesvol kan aantonen dat er geen oorzakelijk verband is tussen de gedraging van het dier en de schade, is door aan te tonen dat de schade is ontstaan door een vreemde oorzaak, al dan niet mede door een gedraging van een dier. De vreemde oorzaak kan op zijn beurt opgesplitst worden in drie delen: overmacht, fout van het slachtoffer of fout van een derde.³⁰⁴

Wanneer de eigenaar/bewaarder van het dier het bewijs levert van het bestaan van een vreemde oorzaak, betekent dit niet steeds dat hij volledig bevrijd is van zijn aansprakelijkheid. Van een volledige bevrijding zal geen sprake zijn indien de vreemde oorzaak niet de enige oorzaak is van de schade, en de schade dus gedeeltelijk werd veroorzaakt door een daad van een dier. In dit geval zal er op basis van de equivalentietheorie sprake zijn van een gedeelde aansprakelijkheid.³⁰⁵ Opnieuw dient hier opgemerkt te worden dat dit niet geldt voor overmacht, waarbij de eigenaar/bewaarder van het dier volledig aansprakelijk blijft indien naast de overmacht, de gedraging van het dier, een oorzaak was van de schade.³⁰⁶

Bovendien maakt het Hof van Cassatie twee uitzonderingen op het principe van gedeelde aansprakelijkheid. Namelijk wanneer de daad van een dier gecombineerd wordt met een fout van het slachtoffer of een derde (infra 11, nr. 12). Van een verdeling van aansprakelijkheid zal dus in twee gevallen sprake zijn: wanneer de voorwaarden voor een volledige bevrijding zoals gesteld door het Hof van Cassatie in het 'slepende twijgarrest' of het 'Rosenmontagarrest' (zoals onderstaand uiteengezet) niet voldaan zijn of wanneer de rechter zich strikt houdt aan de equivalentie leer.³⁰⁷

Wanneer er sprake is van een gedeelde aansprakelijkheid moet de schade in principe verdeeld worden volgens de zwaarte van de fouten. Toch zal de aansprakelijkheid in gelijke delen verdeeld worden wat betreft de aansprakelijkheid voor dieren aangezien het niet mogelijk is een vergelijking te maken

³⁰² Luik 4 januari 1989, *JLMB* 1991, 162.

³⁰³ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 563-564.

³⁰⁴ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 49; H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 191; L. CORNELIS, *Principes du droit belge de la responsabilité extra-contractuelle*, Brussel, Bruylant, 1991, 623; P. GRAULUS, "Aansprakelijkheid voor dieren en de fout van het slachtoffer", *T.Verz.* 2010, afl. 1, 97 - 98; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 155; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1774nrs. 73-88.

³⁰⁵ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 49; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 157; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2198 - 2199; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 565-566; S. VEREecken, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 437.

³⁰⁶ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 25; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 575 - 577.

³⁰⁷ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 157 - 159; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2203 - 2204; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 575 - 577.

tussen een werkelijke fout (van het slachtoffer of een derde) en een vermoede fout.³⁰⁸ Zo sprak de rechter een verdeling van de aansprakelijkheid in gelijke helften uit in een geval waarbij een kind een veulentje wou strelen en daardoor gebeten werd door de merrie³⁰⁹ en in een geval waarbij een slachtoffer plotse bewegingen maakte naar een loslopend paard waardoor het schrok^{310,311}. Toch zijn een aantal rechtsgeleerden en een aantal rechters van mening dat de rechter zich wel kan baseren op de zwaarte van de fouten om de aansprakelijkheid voor dieren te verdelen wanneer de schade mede is ontstaan door een fout van het slachtoffer. Zo zou hij enkel kunnen kijken naar de zwaarte van de fout van het slachtoffer en op basis hiervan de aansprakelijkheid verdelen. Toch leidt dergelijke aanpak tot willekeur omdat men zou gaan vergelijken met iets wat er niet is.³¹²

Wanneer de vreemde oorzaak de enige oorzaak is van de schade, is er geen causaal verband tussen de gedraging van het dier en de schade, en zal de eigenaar/bewaarder van het dier niet aansprakelijk zijn op basis van art. 1385 BW, aangezien één toepassingsvoorwaarde niet vervuld is.³¹³ Vaak wordt gezegd dat de eigenaar/bewaarder van zijn aansprakelijkheid bevrijd is, toch is dit niet juist en is de eigenaar/bewaarder van het dier gewoonweg niet aansprakelijk waardoor hij zich ook niet van zijn aansprakelijkheid kan/dient te bevrijden.³¹⁴

109. FRANKRIJK – VREEMDE OORZAAK. Ook in Frankrijk probeert de eigenaar/bewaarder van het dier zich vaak van zijn aansprakelijkheid te bevrijden door aan te tonen dat de schade werd veroorzaakt door een vreemde oorzaak, die op haar beurt kan bestaan uit overmacht, fout van het slachtoffer of fout van een derde. De fout van het slachtoffer of een derde kunnen niet leiden tot een volledige bevrijding in hoofde van de bewaarder van het dier, tenzij die fout onvoorzienbaar en onvermijdbaar was voor de bewaarder. Overmacht en risico-aanvaarding kunnen wel leiden tot een volledige

³⁰⁸ Rb. Bergen 5 december 1952, *RGAR* 1953, nr. 5125; Luik 20 juni 1985, *JLMB* 1985, 557; Gent 30 januari 1964, *RGAR* 1964, nr. 7233; Rb. Namen 4 mei 1979, *RGAR* 1980, nr. 10224; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 51; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 157 – 159; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2203 – 2204; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 575 – 577.

³⁰⁹ Luik 20 juni 1985, *JLMB* 1985, 557.

³¹⁰ Luik 3 november 1988, *RGAR* 1992, nr. 12.008.

³¹¹ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 51.

³¹² Rb. Luik 17 mei 1939, *Bull Ass.* 1939, 683; Luik 30 januari 1940, *Pas.* 1941, I, 55; Luik 19 maart 1940, *Bull Ass.* 1940, 517, noot G.D; Rb. Luik 8 maart 1948, *Jur. Liège* 1948-49, 106; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 157 – 159; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2203 – 2204; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1775, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 575 – 577.

³¹³ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 49; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 155; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1775, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 565; S. VERECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 437.

³¹⁴ T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2198; S. VERECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 437.

bevrijding in hoofde van de eigenaar/bewaarder van het dier.³¹⁵ Wanneer de aansprakelijkheid voor dieren ingevolge de aanneming van het Projet Catala zal vallen onder de aansprakelijkheid voor zaken, zal de bewaarder zich net zoals in België enkel van zijn aansprakelijkheid kunnen bevrijden door een beroep op vreemde oorzaak. Op zijn beurt wordt ook de vreemde oorzaak net zoals in België opgesplitst in drie delen: overmacht, fout van het slachtoffer en fout van een derde.³¹⁶ Ook dit zal in de wet komen te staan wanneer het Projet Catala wordt aangenomen.³¹⁷

110. DUITSLAND – GEHEEL OF GEDEELTELIJK. Wat Duitsland betreft moet worden opgemerkt dat in dit kader enkel een gedeeltelijke bevrijding mogelijk is wanneer het slachtoffer een fout heeft begaan of wanneer een fout van een derde gecombineerd wordt met de aansprakelijkheid van de toezichthouder. Wanneer er sprake is van overmacht of wanneer de fout van een derde gecombineerd wordt met de aansprakelijkheid van de houder van het dier, zal uiteindelijk (bij combinatie met de fout van een derde, enkel in de onderlinge verhouding tussen de houder en de derde en niet ten aanzien van het slachtoffer) een volledige bevrijding voorhanden zijn in hoofde van de houder van het dier.³¹⁸

111. NEDERLAND – ENKEL TENZIJ-CLAUSULE. Opnieuw is Nederland hier het buitenbeentje. Vroeger kon de eigenaar/bediener van een dier zich in Nederland ook beroepen op overmacht of fout van het slachtoffer of een derde om zich van zijn aansprakelijkheid te bevrijden. Onder art. 6:179 NBW is dit niet meer mogelijk en kan de bezitter enkel nog een beroep doen op de tenzij-clausule.³¹⁹

5.2.4.1. Vreemde oorzaak

5.2.4.1.1. *Fout van het slachtoffer*

112. BELGIË – NORMALE EN VOORZIENBARE GEDRAGING VAN DIER. Hoewel bovenstaand werd weergegeven dat er geen sprake is van een volledige bevrijding van aansprakelijkheid wanneer naast de vreemde oorzaak, de gedraging van het dier ook een rol speelde in het ontstaan van schade, maakt het Hof van Cassatie van België hierop, met betrekking tot de fout van het slachtoffer één uitzondering. Een eerste belangrijk arrest in dit kader is het Cassatie-arrest van 20 mei 1983, waarin het Hof stelde dat hoewel art. 1385 BW gebaseerd wordt op een onweerlegbaar foutvermoeden in hoofde van de eigenaar/bewaarder van een dier dat de schade veroorzaakte, dit niet betekent dat de eigenaar/bewaarder van het dier zich niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden wegens gebrek aan oorzakelijk verband. Zo kan de eigenaar/bewaarder van het dier zich van zijn aansprakelijkheid

³¹⁵ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1915; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 289.

³¹⁶ M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 - responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses universitaires de France, 2013 261-264; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1880 en 1907.

³¹⁷ Art. 1354 Projet Catala; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1880 en 1907.

³¹⁸ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2356; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 309; B. Hecker-Schlösser, *Tierhalterhaftung*, http://www.anwalt.de/rechtstipps/tierhalterhaftung_003302.html?type=yes (consultatie 7 mei 2013); O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1370 - 1372.

³¹⁹ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 564.

bevrijden wanneer het slachtoffer een fout heeft begaan die leidde tot de schadeverwekkende gedraging van het dier. Dergelijke fout van het slachtoffer sluit namelijk elke mogelijke fout van de eigenaar/bewaarder als oorzaak van de schade uit. De Feiten waren als volgt: vier ruiters reden per twee naast elkaar op de weg. Toen één van de paarden trapte, raakte het de knie van de ruiter die achter hem reed. Het Hof besliste hier dat ruiters in groep moeten weten dat ze voldoende afstand moeten houden. Omdat het slachtoffer onvoldoende afstand hield op zijn voorligger, oordeelde het Hof dat zijn fout de enige oorzaak was van de schade en dat de eigenaar/bewaarder van het trappende paard niet kon worden aangesproken tot vergoeding van de schade.³²⁰

Vervolgens velde het Hof van Cassatie het zogenaamde 'slepde twijgarrest' op 12 oktober 1984. Hierin stelde het Hof dat de eigenaar/bewaarder van het dier volledig van zijn aansprakelijkheid bevrijd is bij gebrek aan oorzakelijk verband, wanneer de fout van het slachtoffer leidt tot een niet abnormaal noch onvoorzienbaar gedrag van het dier, of beter gezegd tot een normale en voorzienbare gedraging van het dier. Volgens het Hof zou door deze fout van het slachtoffer elke mogelijke fout van de eigenaar/bewaarder van het dier als oorzaak van de schade worden uitgeschakeld. In casu ging het over een paard dat tijdens een boswandeling in groep een twijgje in zijn staart kreeg, dat over de grond sleepte. Omdat het paard dit storend vond, probeerde hij het twijgje uit zijn staart te schoppen. De ruiter die met zijn paard achter het schoppende paard reed kreeg hierdoor een hoefslag tegen zijn rechterbeen. Voor de schade aan zijn been, vorderde de achterliggende ruiter schadevergoeding van de ruiter van het schoppende paard op basis van art. 1385 BW. De ruiter van het schoppende paard betwistte zijn aansprakelijkheid en riep in dat de schade was ontstaan door een vreemde oorzaak, namelijk de fout van het slachtoffer, aangezien de achterliggende ruiter volgens hem te kort op het schoppende paard reed. Het Hof heeft dit aanvaard en stelde zelfs dat dit niet leidde tot een gedeelde aansprakelijkheid, maar tot een volledige bevrijding van aansprakelijkheid van de eigenaar/bewaarder van het schoppende paard.³²¹ Deze uitspraak van het Hof kwam er omdat de lagere rechtspraak dit principe al vaak hanteerde.³²² Deze zienswijze heeft het Hof bevestigd in een aantal latere arresten.³²³

Op zijn minst is deze redenering van Hof vreemd te noemen aangezien het Hof hier enerzijds ingaat tegen de equivalentietheorie en anderzijds lijkt in te gaan tegen de onweerlegbaarheid van het foutvermoeden waarop het Hof art. 1385 BW baseert.³²⁴ Dat dit 'slepde twijgarrest' ingaat tegen de

³²⁰ Cass. 20 mei 1983, *Arr. Cass.* 1982-83, 1165; S. VEREecken, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 438.

³²¹ Cass. 12 oktober 1984, *RW* 1984-85, 2278, noot; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 52; K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. Taelman, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOUbroeck, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 397; J.-L. Fagnart, *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995 in Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 85; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 566; S. VEREecken, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 438.

³²² Brussel 3 februari 1978, *RGAR* 1979, nr. 10078; Kh. Dinant 2 februari 1981, *RRD* 1982, 121; Vred. Brussel 26 februari 1981, *T. Vred.* 1981, 197; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 52.

³²³ Cass. 26 februari 1987, *Arr. Cass.* 1986-87, 852; Cass. 19 januari 1996, *Arr. Cass.* 1996, 78; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 159.

³²⁴ H. BOCKEN, en I. BOONE, *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 191-192; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 567 - 569.

equivalentietheorie ziet men in het feit dat het Hof stelt dat hoewel de gedraging van het dier leidde tot de schade, hier geen rekening mee gehouden moet worden omdat het slachtoffer de gedraging van het dier uitlokte. Wanneer men de equivalentietheorie zou toepassen, zou dergelijke situatie enkel kunnen leiden tot een gedeelde aansprakelijkheid van de eigenaar/bewaarder van het dier en het slachtoffer, en nooit tot een volledige bevrijding in hoofde van de eigenaar/bewaarder van het dier.³²⁵ Dat het Hof ingaat tegen het onweerlegbaar foutvermoeden kan men afleiden uit het feit dat het Hof stelt dat wanneer een dier normaal en voorzienbaar reageert op een fout van het slachtoffer, dit elke mogelijke fout van de eigenaar/bewaarder van het dier uitsluit, waardoor de eigenaar/bewaarder van het dier volledig van zijn aansprakelijkheid is bevrijd wegens gebrek aan causaal verband. Men ziet dus dat de volledige bevrijding gesteund wordt op de uitsluiting van elke mogelijke fout van de eigenaar/bewaarder van het dier, wat impliceert dat het foutvermoeden uit art. 1385 BW toch weerlegbaar is. Indien het foutvermoeden onweerlegbaar zou zijn, zou men geen rekening houden met de fout van de eigenaar/bewaarder van het dier.³²⁶ Bovendien is het zo dat met betrekking tot art. 1385 BW enkel het causaal verband tussen de gedraging van het dier en de schade relevant is, en niet het causaal verband tussen de fout van de eigenaar/bewaarder en de schade, daar het Hof de aansprakelijkheid voor dieren eerder steunde op een onweerlegbaar foutvermoeden waardoor de fout van de eigenaar/bewaarder van het dier compleet irrelevant werd.³²⁷

Wat volgens VANSWEEVELT³²⁸, WEYTS³²⁹, VAN GERVEN en COVEMAEKER³³⁰ wel mogelijk is, is dat men de volledige bevrijding in geval van een fout van het slachtoffer die leidt tot normale en voorzienbare gedraging van het dier, baseert op een opslorping van de causaliteit tussen de gedraging van het dier en de schade. Concreet zegt men dan dat de fout van het slachtoffer zo zwaar is, dat deze het oorzakelijk verband tussen de gedraging van het dier en de schade doorbreekt, waardoor de fout van het slachtoffer overblijft als enige oorzaak van de schade. In dergelijk geval zal de eigenaar/bewaarder van het dier volledig van zijn aansprakelijkheid bevrijd zijn, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de equivalentietheorie en het onweerlegbaar foutvermoeden.³³¹

³²⁵ K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. TAELEMAN, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOU BROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 398-399; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 159; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 567.

³²⁶ K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. TAELEMAN, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOU BROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 398-399; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 567 – 569; S. VERECKEN, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 439.

³²⁷ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 230; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 567 – 569.

³²⁸ T. VANSWEEVELT, "De fout van het slachtoffer en het normaal voorzienbaar gedrag van het dier vormen samen een bevrijdingsgrond voor de bewaarder van het dier (art. 1385 BW)", *TBBR* 1989, 250-253.

³²⁹ Vred. Wolvertem 13 februari 1997, *RW* 1998-99, 928, noot B. WEYTS.

³³⁰ W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Acco, Leuven, 2006, 409.

³³¹ P. GRAULUS, "Aansprakelijkheid voor dieren en de fout van het slachtoffer", *T.Verz.* 2010, afl. 1, 97 – 98; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 568-569.

Een andere mogelijkheid volgens VANSWEEVELT³³², CORNELIS³³³, VANDENBERGHE, VAN QUICKENBORNE en WYNANT³³⁴ is dat men het abnormaal en onvoorzienbaar gedrag van het dier tot een afzonderlijke toepassingsvoorwaarde van art. 1385 BW maakt. Momenteel gaat de meerderheid van de rechtsleer en lagere rechtspraak er van uit dat het normaal en voorzienbaar gedrag van het dier enkel relevant is in combinatie met de fout van het slachtoffer.³³⁵ Wanneer men het abnormaal en voorzienbaar gedrag van het dier gaat bekijken als een afzonderlijke voorwaarde, zou dit tot gevolg hebben dat het slachtoffer moet bewijzen dat het dier abnormaal en onvoorzienbaar handelde, opdat hij de eigenaar/bewaarder kan aanspreken tot vergoeding van de schade op grond van artikel 1385 BW. Van abnormaal en onvoorzienbaar gedrag zal dan geen sprake zijn wanneer het slachtoffer de gedraging van het dier uitlokte.³³⁶ Ook deze zienswijze is niet strijdig met de equivalentieleer en het onweerlegbaar foutvermoeden van art. 1385 BW. Bovendien werd deze visie reeds bevestigd door sommige rechters.³³⁷ Toch is niet iedereen het met deze stelling eens aangezien men via deze weg, de bewijslast voor het slachtoffer verzwakt omdat het slachtoffer steeds zal moeten bewijzen dat het dier abnormaal en onvoorzienbaar handelde. Ook zal een duidelijkere omschrijving van het begrip abnormaal en onvoorzienbaar wenselijk zijn wanneer men het abnormaal en onvoorzienbaar gedrag van het dier tot een afzonderlijke voorwaarde voor art. 1385 BW maakt.³³⁸

Ondanks deze kritiek zal de eigenaar/bewaarder van het dier zich momenteel toch moeten baseren op het 'slepande twijgarrest', wanneer hij zich wegens een fout van het slachtoffer van zijn aansprakelijkheid wil bevrijden. Hij draagt dus de bewijslast over de fout van het slachtoffer en het normaal en voorzienbaar gedrag van het dier. Wat betreft de fout van het slachtoffer, zal de eigenaar/bewaarder moeten aantonen dat het slachtoffer zich niet als een bonus pater familias (een normaal, zorgvuldig en vooruitziend persoon, in dezelfde omstandigheden geplaatst) heeft gedragen. Belangrijk hierbij is dat elke fout van het slachtoffer (dus niet enkel de uitlokking van de gedraging van het dier) in dit kader kan leiden tot een bevrijding van de aansprakelijkheid op basis van art. 1385 BW.³³⁹ Wat betreft het normaal en voorzienbaar gedrag van het dier stelt de meerderheid van de rechtsleer dat dit beoordeeld moet worden vanuit het oogpunt van het slachtoffer en niet vanuit het

³³² T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2207.

³³³ L. CORNELIS, *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Maklu, 1989, 596 - 598.

³³⁴ H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE en L. WYNANT, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1985-1993)", *TPR* 1995, 1338-1359, nrs. 86-100.

³³⁵ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 53; K. BERNAUW, H. BOCKEN, I. BOONE, I. CLAEYS, H. COUSY, S. DE GEYTER, H. DE WULF, T. HARTLIEF, G. JOCQUÉ, P. Taelman, A. VAN OEVELEN, C. VAN SCHOUBROECK, S. VOET en B. WEYTS, *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 398; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1771, nrs. 73-88.

³³⁶ L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 53; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 569.

³³⁷ Antwerpen 5 april 2006, *RABG* 2007, 1295; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 569.

³³⁸ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 570- 571.

³³⁹ Cass. 16 september 1988, *RW* 1989-90, 46; L. BECKERS, "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 50; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 571 en 574.

oogpunt van de eigenaar/bewaarder, aangezien deze laatste over een voorkennis betreffende het dier beschikt.³⁴⁰

Hoewel niet iedereen het eens is met deze zienswijze van het Hof bekomt men hiermee in de praktijk toch redelijke uitspraken. Zo zal het slachtoffer geen schadevergoeding krijgen wanneer hij schade heeft geleden omdat hij zelf te dicht in de buurt van het dier kwam.³⁴¹

113. DUITSLAND – VERMINDERING § 254 BGB. In Duitsland, zal de fout van het slachtoffer slechts zelden leiden tot een volledige bevrijding van de houder. Wel geldt zowel voor 'Luxus'- als voor 'Nutztieren' dat de aansprakelijkheid op basis van § 254 BGB verminderd kan worden wanneer het slachtoffer zelf een fout heeft begaan die heeft bijgedragen tot het ontstaan van de schade.³⁴² Van een eigen fout van het slachtoffer is bijvoorbeeld sprake indien men een bijenkorf te dicht nadert³⁴³, indien men een vreemd paard berijdt met een zweep³⁴⁴, wanneer men een tuin in loopt terwijl er een bordje 'hier waak ik' hangt³⁴⁵ of indien een jogger al van ver een loslopende hond ziet en toch aan dezelfde snelheid blijft lopen waardoor de hond hem aanvalt.³⁴⁶ Ook wanneer het dier van het slachtoffer betrokken was bij de schadeverwekkende gebeurtenis, zal dit leiden tot een vermindering van aansprakelijkheid.³⁴⁷ De bewijslast voor de fout van het slachtoffer ligt bij de houder van het dier.³⁴⁸

114. FRANKRIJK – ONVOORZIENBAAR/ ONVERMIJDBAAR – GEHELE BEVRIJDING. In Frankrijk kan de fout van het slachtoffer, net zoals in België wel leiden tot een gehele of een gedeeltelijke aansprakelijkheidsbevrijding in hoofde van de bewaarder van het dier. Wel maakt men hier een andere redenering als in België. Een totale bevrijding is mogelijk wanneer de daad van het slachtoffer de enige oorzaak is van de schade, wat het geval is wanneer de daad van het slachtoffer voor de eigenaar/bewaarder van het dier onvoorzienbaar en onvermijdbaar was. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer het slachtoffer zich ondanks verwittigingen, naar een dier begeeft dat opgesloten zit.³⁴⁹ De volledige bevrijding van de bewaarder van het dier wegens fout van het slachtoffer zal minder snel aanvaard worden wanneer het slachtoffer bij het dier kon komen omdat het niet opgesloten/aangelijnd

³⁴⁰ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 572.

³⁴¹ Rb. Leuven 16 oktober 1996, *De Verz.* 1998, 106, noot; Antwerpen 17 februari 1999, *AJT* 1999-2000, 625; Gent 30 mei 2005, *NjW* 2006, 467, noot.

³⁴² O. PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 1371.

³⁴³ RG, *JW* 1939, 288.

³⁴⁴ BGH, *NJW-RR* 2006, 813.

³⁴⁵ RG, *Warn Rspr* 1914, 161

³⁴⁶ OLG Koblenz, *NZV* 2004; 33.

³⁴⁷ OLG Hamm, *NJW-RR* 95,598; J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2007, 305-308; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1063.

³⁴⁸ BGH, *VersR* 1968, 797, 798; BGH, *NJW* 1982, 763-764; W. ERMAN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3512; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 572; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2338 en 2353.

³⁴⁹ Cass. 20 janvier 1904, *DP* 1904, 568; Cass. 29 avril 1969, <http://www.legifrance.gouv.fr>; Cass. 25 janvier 1978, nr. 77-10.106, <http://www.legifrance.gouv.fr>; X. HENRY, G. VENANDET, G. WIEDERKEHR, F. JACOB en A. TISSERAND-MARTIN, *Code civil*, Parijs, Dalloz, 2010, 1792; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1915 - 1916; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 290.

was.³⁵⁰ Men ziet dus dat men in Frankrijk enkel rekening houdt met het gedrag van het slachtoffer, terwijl men in België ook rekening houdt met het gedrag van het dier, dat volgt op de gedraging van het slachtoffer. Wanneer het slachtoffer zich enkel onvoorzichtig gedroeg en uit nieuwsgierigheid naar het dier liep, is enkel een gedeeltelijke aansprakelijkheidsbevrijding mogelijk.³⁵¹ Hiervan is bijvoorbeeld sprake wanneer een dierentuinbezoeker ondanks de waarschuwingsbordjes over de hekken klimt om een leeuw die in een kooi zit eten te geven³⁵², wanneer een paard opzij springt tegen een auto terwijl de bestuurder had gezien dat het paard angstig was en zijn gedrag hieraan niet aanpaste³⁵³, of wanneer een vader zijn kind te dicht bij het hok van een agressieve hond laat komen³⁵⁴,³⁵⁵

In 1984 werd het zogenaamde 'Desmares' vonnis uitgesproken. Volgens dit vonnis kon de bewaarder van het dier zich enkel van zijn aansprakelijkheid bevrijden in geval van overmacht. Hij kon zich niet meer beroepen op de fout van het slachtoffer wanneer deze fout voor de bewaarder niet onvoorzienbaar of onvermijdbaar was. In feite kwam het erop neer dat indien de fout van het slachtoffer niet de enige oorzaak was van de schade, het niet kon leiden tot een verdeling van de aansprakelijkheid.³⁵⁶ Toch werd de visie van dit vonnis opnieuw verlaten in een arrest dat het vonnis herzag en waarin werd beslist dat de bewaarder van het dier volledig aansprakelijk is voor de schade die ontstond toen iemand zich naar zijn hond begaf en door die hond gebeten werd. Volgens de rechter in beroep moest dergelijke situatie leiden tot een verdeling van de aansprakelijkheid aangezien het slachtoffer zelf een fout had begaan.³⁵⁷ Ook wanneer het projet Catala zou worden aangenomen blijft de regel dat indien de fout van het slachtoffer niet onvoorzienbaar en onvermijdbaar was dit enkel kan leiden tot een gedeeltelijke bevrijding van aansprakelijkheid in hoofde van de bewaarder van de zaak, bestaan.³⁵⁸

5.2.4.1.1.1. Risico-aanvaarding

115. BELGIË – ABNORMAAL RISICO. In uitzonderlijke gevallen aanvaardt men in België dat de eigenaar/bewaarder niet aansprakelijk is omdat er sprake is van risico-aanvaarding in hoofde van het slachtoffer. Dit zal enkel het geval zijn indien het slachtoffer, een blootstelling aan een abnormaal, uitzonderlijk gevaar, aanvaardt.³⁵⁹ Toch zal het feit dat het risico abnormaal is, niet volstaan voor een

³⁵⁰ Cass. 4 février 2010, nr. 09-65.420, www.legifrance.gouv.fr; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1916.

³⁵¹ Cass. 16 février 1956, *JCP* 1956, II, 9282; Cass. 14 novembre 1956, *D.* 1957, 74; Cass. 1er juillet 1987, *Bull. civ.* II, nr. 143; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1916.

³⁵² T. civ. Boulogne-sur-mer, 25 mars 1932, *DH* 1932, 391.

³⁵³ Cass. 27 mai 1935, *Gaz. Pal.* 1935, II, 241.

³⁵⁴ T. civ. Baugé, 19 octobre 1949, *Gaz. Pal.* 1949, II, 334.

³⁵⁵ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1916; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 290.

³⁵⁶ Cass. 18 juin 1984, *JCP* 84, IV, 96; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 290.

³⁵⁷ Cass. 1er juillet 1987, *Bull. Civ.* II, nr. 143; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 290.

³⁵⁸ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1880 en 1906.

³⁵⁹ Gent 6 februari 1992, *TGR* 1992, 66; Antwerpen 25 juni 1993, *RW* 1993-94, 302; S. VEREecken, "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 437.

bevrijding van aansprakelijkheid van de eigenaar/bewaarder van het dier. Er zal steeds een fout (onzorgvuldig gedrag) van het slachtoffer bewezen moeten worden.³⁶⁰

116. DUITSLAND – ABNORMAAL GEVAAR. In Duitsland probeert de houder van een dier zich vaak van zijn risico-aansprakelijkheid voor 'Luxustieren' te ontdoen door zich op de risico-aanvaarding van het slachtoffer te beroepen. Dit wordt gebaseerd op de vermindering van aansprakelijkheid zoals voorzien in § 254 BGB. Toch wordt dit slechts aanvaard indien het gaat om een bijzonder gevaarlijke activiteit en kan worden aangetoond dat het slachtoffer zich vrijwillig aan bijzonder gevaar blootstelde. Vereist is dat het slachtoffer vooraf op de hoogte was van het gevaar. Zo is er bijvoorbeeld sprake van risico-aanvaarding en zal de ruiters zich niet op § 833, 1 BGB kunnen beroepen tot vergoeding van zijn schade, wanneer de ruiters met kennis van zaken en vrijwillig een gevaarlijk paard had bestegen. Indien een ruiters een paard bestijgt zonder vooraf te weten dat het gevaarlijk is, zal hij zich wel op § 833, 1 BGB kunnen beroepen indien hij schade leed wegens het onberekenbaar gedrag van het dier.³⁶¹ Ook zal vaak sprake zijn van risico-aanvaarding bij deelname aan sportwedstrijden. Wel is het zo dat risico-aanvaarding enkel wordt aanvaard indien de deelnemer aan een sportwedstrijd met kennis van zaken risico's neemt die het normale 'diergevaar' te boven gaan en waarvan hij vooraf op de hoogte was.³⁶² Een vermindering van de aansprakelijkheid van de houder van het dier wanneer het slachtoffer zich vrijwillig blootstelde aan het 'diergevaar' wordt sneller aanvaard.³⁶³

117. FRANKRIJK – NORMALE RISICO'S. Net zoals in Duitsland probeert de Franse eigenaar/bewaarder van het dier zich vaak te beroepen op risico-aanvaarding in hoofde van het slachtoffer, om zich van zijn aansprakelijkheid te bevrijden of deze te verminderen. De risico-aanvaarding wordt vaak ingeroepen in het kader van sportwedstrijden. Wie deelneemt aan dergelijke wedstrijd, wordt geacht het risico dat verbonden is aan wedstrijden met dieren te hebben aanvaard. Wel geldt dit enkel voor de normale risico's van de sport. Toch maakt het Hof van Cassatie hierop een nuance door te stellen dat risico-aanvaarding enkel kan worden ingeroepen voor schade die tijdens de wedstrijd wordt veroorzaakt en niet voor schade die iemand lijdt buiten een wedstrijd om.³⁶⁴ Schade die iemand leed ten gevolge van een trap van een ander paard in de inrijpiste voor een paardrijwedstrijd werd wel gezien als schade ontstaan tijdens een sportwedstrijd.³⁶⁵

³⁶⁰ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 171.

³⁶¹ BGH, NJW 1974, 234; OLG Frankfurt/M., *VersR* 85, 670; BGH, NJW 1986, 2883; BGH, NJW 1993, 2611; W. ERMANN en H.P. WESTERMANN, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 3511; E. DEUTSCH en H.-J. AHRENS, *Deliktsrecht. Unerlaubte Handlungen-Schadenersatz-Schmerzensgeld*, Köln, Carl Heymanns Verlag KG, 2001, 170; J. HAGER (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2007, 303; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 572; R. SCHULZE (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 1062.

³⁶² BGH, NJW 1974, 234-235; BGH, NJW 2003, 2018; BGH, NJW-RR 2006, 813; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2339 – 2341; G. SCHLEGELMILCH, *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 572; E. DEUTSCH en H.-J. AHRENS, *Deliktsrecht. Unerlaubte Handlungen – Schadenersatz – Schmerzensgeld*, Köln, Carl Heymanns Verlag KG, 2001, 170.

³⁶³ BGH, NJW-RR 2006, 813; M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2339 – 2341.

³⁶⁴ Cass. 8 février 2006, nr. 05-13.707, www.legifrance.gouv.fr; X. HENRY, G. VENANDET, G. WIEDERKEHR, F. JACOB en A. TISSERAND-MARTIN, *Code civil*, Parijs, Dalloz, 2010, 1792; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1916-1917; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 289.

³⁶⁵ Cass. 5 juin 1985, nr. 84-11.786, www.legifrance.gouv.fr; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 289.

118. PROJET CATALA – GEEN RISICO-AANVAARDING. Ook wanneer de aansprakelijkheid voor dieren onder de aansprakelijkheid voor zaken zal vallen, ingevolge een aanneming van het Projet Catala zou men denken dat een beroep op risico-aanvaarding mogelijk blijft. Dit zou ertoe leiden dat het slachtoffer door deel te nemen aan een risicovolle activiteit, het risico op schade uit die activiteit heeft aanvaard, en dus geen vordering strekkende vergoeding van schade meer kan indienen. Toch is een beroep op risico-aanvaarding in het kader van art. 1384 lid 1 CC niet meer mogelijk door een recent arrest van la Cour de Cassation.³⁶⁶ Eerst stelde la Cour de Cassation dat een beroep op risico-aanvaarding enkel mogelijk is in geval van sportwedstrijden.³⁶⁷ Later ging men nog verder en werd beslist dat een beroep op risico-aanvaarding enkel mogelijk is met betrekking tot de normale risico's van de sport. Abnormale risico's komen wel voor vergoeding in aanmerking.³⁶⁸ Toch was de rechtsleer erg gekant tegen het idee van risico-aanvaarding en in 2010 maakte la Cour de Cassation dan ook een einde aan deze leer, in het kader van de aansprakelijkheid voor zaken. La Cour stelde dat het slachtoffer dat schade leed, als gevolg van een zaak, de schade kan verhalen op de bewaarder van de zaak en dat hem de schadevergoeding niet ontzegd kan worden omdat het slachtoffer het risico op de schade aanvaard zou hebben. De bewaarder van een zaak kan zich dus niet meer op de risico-aanvaarding van het slachtoffer beroepen om zich van zijn aansprakelijkheid voor zaken te bevrijden.³⁶⁹

5.2.4.1.2. *Fout van een derde*

119. BELGIË – VOLLEDIGE BEVRIJDING MOGELIJK. Met betrekking tot de fout van een derde besliste het Belgische Hof van Cassatie in dezelfde zin als met betrekking tot een fout van het slachtoffer. Ook wanneer de daad van een dier samen met de fout van een derde tot de schade heeft geleid, is het mogelijk dat de eigenaar/bewaarder van het dier volledig vrijuit gaat. Dit volgt uit het Cassatiearrest van 19 januari 1996, het zogenaamde 'Rosenmontagarrest' waarin de bewaarder van een trekpaard bevrijd werd van zijn aansprakelijkheid omdat hij kon bewijzen dat de gedraging van het dier het gevolg was van de fout van een derde. Het was namelijk zo dat een toeschouwer tijdens een carnavalsoptocht bommetjes had gegooid waardoor het paard op hol sloeg.³⁷⁰ Het Hof stelde in dit arrest naar analogie met het 'slepende twijgarrest' dat: "de bewaarder van een dier niet aansprakelijk is bij gebrek aan oorzakelijk verband, met name wanneer een derde een fout beging die aanleiding gaf tot de gedraging van het dier en waardoor niet de gedraging, maar elke mogelijke fout van de eigenaar of bewaarder als oorzaak van de schade wordt uitgeschakeld".³⁷¹ Hier wordt niet vereist dat het dier normaal en voorzienbaar reageerde op de fout van de derde. Niettemin is een volledige

³⁶⁶ M. BACACHE-GIBEILI, *Traité de droit civile. Tome 5: Les obligations la responsabilité civile extracontractuelle*, Parijs, Economica, 2012, 244-246.

³⁶⁷ Cass. 9 octobre 1975, *RTD civ.* 1976, 357; Cass. 28 mars 2002, *RTD civ.* 2002, 522.

³⁶⁸ Cass. 8 mars 1995, *JCP* 1995, II, 22499, note GARDACH.

³⁶⁹ Cass. 4 novembre 2010, nr. 09-65.947, www.legifrance.gouv.fr; M. BACACHE-GIBEILI, *Traité de droit civile. Tome 5: Les obligations la responsabilité civile extracontractuelle*, Parijs, Economica, 2012, 244-246; P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1880 en 1906.

³⁷⁰ Cass. 19 januari 1996, *RW* 1998-99, 1430, noot; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1770 – 1771, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 574.

³⁷¹ Cass. 19 januari 1996, *RW* 1998-99, 1430, noot.

bevrijding op basis van de fout van een derde enkel mogelijk indien de de eigenaar/bewaarder van het dier, de fout van de derde, waarop het dier schaderverwekkend reageerde, niet kon voorzien of vermijden. Het moet dus overmacht uitmaken. Bijgevolg kan dezelfde kritiek gegeven worden als op het 'slepde twijgarrest', namelijk dat de zienswijze van het Hof strijdig is met de equivalentie en het onweerlegbaar foutvermoeden (*supra* 62 - 63, nr. 113).³⁷²

120. DUITSLAND – § 840 BGB. Wanneer in Duitsland, een derde naast de houder van het dier verantwoordelijk is voor de schade, dan zullen de houder van het dier en de derde ten aanzien van het slachtoffer hoofdelijk aansprakelijk zijn op basis van § 840, 1 BGB. In hun onderlinge verhouding zal het wel de derde zijn die volledig voor de schade moet instaan. Wanneer de houder de schade vergoedt aan het slachtoffer zal hij dit dus kunnen terugvorderen van de derde (§ 840, 3 BGB).³⁷³ § 840, 1 BGB geldt in tegenstelling tot § 840, 3 BGB, ook in het kader van § 834 BGB (toezichthouder). Wanneer naast de houder van een dier, ook een derde verantwoordelijk is voor de schade, zal in hun onderlinge verhouding toepassing gemaakt moeten worden van § 426 BGB, welk stelt dat de hoofdelijke schuldenaren onderling instaan voor gelijke delen.³⁷⁴

121. FRANKRIJK - ONVOORZIENBAAR/ONVERMIJDBAAR – GEHELE BEVRIJDING. In Frankrijk gaat men eveneens telkens in concreto na of er sprake is van een fout van een derde. Vaak zal niet met zekerheid kunnen worden aangetoond dat een derde een fout beging, die in oorzakelijk verband staat met de schade. Zo besliste de rechter al eens dat er geen sprake is van een fout van een derde wanneer een paard op hol slaat doordat het wordt opgejaagd door een kind aangezien er in dergelijk geval geen sprake is van een onvoorziene en onvermijdbare gedraging van het kind.³⁷⁵ Wanneer dit wel met zekerheid kan worden aangetoond, zal de eigenaar/bewaarder van het dier, geheel of gedeeltelijk van zijn aansprakelijkheid op grond van art. 1385 CC bevrijd zijn. Van een gedeeltelijke aansprakelijkheid zal sprake zijn indien de gedraging van het dier en de gedraging van de derde, beiden een oorzaak waren voor de schade. Een volledige bevrijding zal voorhanden zijn wanneer de daad van de derde de enige oorzaak van de schade is, wat het geval is indien de daad van de derde voor de eigenaar/bewaarder van het dier onvoorziene en onvermijdbaar is.³⁷⁶ Belangrijk is dat de fout van een derde zal kunnen leiden tot een vermindering van aansprakelijkheid tussen meerdere aansprakelijken, maar niet in verhouding tot het slachtoffer. Het slachtoffer zal steeds volledig vergoed worden.³⁷⁷ Dit laatste zal logischerwijs ook het geval zijn in België. Hetzelfde geldt wanneer het *Projet Catala* wordt aangenomen.³⁷⁸

³⁷² H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1770 – 1773, nrs. 73-88.

³⁷³ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2353.

³⁷⁴ M. HABERSACK (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2356; J. HAGER (ed.), *J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2*, Berlijn, Sellier - de Gruyter, 2008, 309.

³⁷⁵ Cass. 2 décembre 1982, *JCP* 84, II, 20136, note CHABAS; B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 289.

³⁷⁶ X. HENRY, G. VENANDET, G. WIEDERKEHR, F. JACOB en A. TISSERAND-MARTIN, *Code civil*, Parijs, Dalloz, 2010, 1792.

³⁷⁷ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1880 en 1906.

³⁷⁸ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1880 en 1904 – 1905.

5.2.4.1.3. Overmacht

122. BELGIË – VOLLEDIGE BEVRIJDING - UITZONDERLIJK. In België kan een situatie van overmacht (een van buiten komende onvoorzienbare en onvermijdbare gebeurtenis) enkel leiden tot een gehele bevrijding van de aansprakelijkheid van de eigenaar/bewaarder van het dier en niet tot een verdeling van aansprakelijkheid.³⁷⁹ Een volledige bevrijding zal voorhanden zijn wanneer overmacht de enige oorzaak is van de schade. Toch wordt dit niet snel aanvaard door de rechtspraak. Schrikreacties vanwege vreemde geluiden wordt niet gezien als overmacht.³⁸⁰ Ook het op hol slaan van paarden wordt niet gezien als overmacht, aangezien men dan afbreuk zou doen aan de bestaansredenen van art. 1385 BW.³⁸¹

123. DUITSLAND – VOLLEDIGE BEVRIJDING. Ook in Duitsland leidt overmacht (een van buiten komende, onvoorzienbare gebeurtenis) tot een bevrijding van de aansprakelijkheid van de houder of toezichthouder van het dier.³⁸²

124. FRANKRIJK – VOLLEDIGE BEVRIJDING – UITZONDERLIJK. Ook in Frankrijk is enkel een volledige bevrijding mogelijk wanneer er sprake is van overmacht. Bovendien wordt overmacht, naar analogie met België niet snel aanvaard, daar van overmacht slechts sprake zal zijn indien de omstandigheid onvoorzienbaar en onvermijdbaar was. Een schrikreactie van een dier wordt niet gezien als geval van overmacht aangezien dit het doel van art. 1385 CC zou uithollen. Ook een trap van een muilezel³⁸³ of het openen van de omheining waarin het dier zich bevond³⁸⁴ maken geen overmacht uit. Wel werd overmacht aangenomen in een geval waarin door een auto-ongeluk, de omheining van een weide stuk raakte, waardoor een rund ontsnapte en een tweede ongeval veroorzaakte. Voor de eigenaar/bewaarder van het rund was het in dat geval onmogelijk te voorzien dat de weide-omheining stuk zou gaan doordat een auto erdoor reed.³⁸⁵ Wanneer overmacht wordt aangenomen door de rechtbank, heeft dit een volledige bevrijding van de aansprakelijkheid van de eigenaar/bewaarder van het dier tot gevolg.³⁸⁶ Wanneer het Projet Catala wordt aangenomen en de aansprakelijkheid voor dieren, onder deze voor zaken valt, blijft deze regeling behouden.³⁸⁷

³⁷⁹ B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 25; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 157 – 159; T. VANSWEEVELT, "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2203 – 2204; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 575 – 577.

³⁸⁰ Rb. Luik 18 juni 1942, *JT* 1945, 138, noot HERBIET; Luik 18 maart 1943, *JT* 1945, 138, noot HERBIET; Gent 8 november 1956, *Pas.* 1958, II, 69; Gent 14 november 1960, *RGAR* 1961, nr. 6760, noot DALCQ; Rb. Luik 10 april 1997, *De Verz.* 1998, 109, noot LAMBERT; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 160; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE, L. WYNANT en M. DEBAENE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1775, nrs. 73-88; T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 575.

³⁸¹ Brussel 18 januari 1971, *RGAR* 1974, nr. 9195; Rb. Bergen 16 februari 1982, *RGAR* 1983, nr. 10684; B. TILLEMEN en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 160; R. ULRIX, "Aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1984-85, 2317.

³⁸² B. Hecker-Schlösser, *Tierhalterhaftung*,

http://www.anwalt.de/rechtstipps/tierhalterhaftung_003302.html?type=yes (consultatie 7 mei 2013).

³⁸³ Angers 10 janvier 1950, *D.* 1951, 30.

³⁸⁴ Rouen 23 décembre 1958, *JCP* 1959, IV, 131.

³⁸⁵ Douai 23 novembre 2006, *Juris-Data*, nr. 33-730.

³⁸⁶ M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 2 – responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2013, 62-64.

³⁸⁷ P. LE TOURNEAU (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 1880 en 1906.

5.3. Tenzij-clausule (Nederland)

125. NEDERLAND – TENZIJ-CLAUSULE. Zelfs indien aan alle aansprakelijkheidsvoorwaarden van art. 1404 BW of art. 6: 179 NBW is voldaan, kon/kan de eigenaar/bezitter van het dier zich sinds 1984, in Nederland van zijn aansprakelijkheid bevrijden door beroep te doen op de tenzij-clausule. Deze tenzij-clausule luidt als volgt: “De bezitter van een dier is aansprakelijk voor de door het dier aangerichte schade, tenzij aansprakelijkheid op grond van de vorige afdeling zou hebben ontbroken, indien hij de gedraging van het dier waardoor de schade werd toegebracht, in zijn macht zou hebben gehad”.³⁸⁸ Concreet houdt dit in dat de bezitter van een dier niet aansprakelijk is voor de schade die zijn dier uit eigen beweging heeft aangericht, wanneer de bezitter ook niet aansprakelijk zou zijn op basis van artikel 6: 162 NBW voor die schade wanneer hij zelf de gedraging van zijn dier in zijn macht had of het dier aangestuurd had. Dit betekent dus dat men moet kijken naar de bevrijdingsgronden van de algemene aansprakelijkheid voor eigen daad uit art. 6: 162 NBW.³⁸⁹ Hiermee wilde men bereiken dat de eigenaar/gebruiker van het dier niet aansprakelijk kon worden gesteld voor handelingen van een dier buiten zijn macht om, wanneer hij voor die handeling niet aansprakelijk zou zijn, wanneer hij ze wel in zijn macht had.³⁹⁰

De Hoge Raad maakte voor het eerst toepassing van dit principe in het ‘besmette zeugarrest’ van 1984.³⁹¹ In het concrete geval besliste de Hoge Raad dat boer Swinkels niet aansprakelijk was voor de besmettingsschade welke zijn varken had teweeggebracht door zich uit eigen beweging naar de varkensweide van boer Bardoel te begeven. Dit besliste de Hoge Raad omdat, indien boer Swinkels zijn varken zelf in de weide van boer Bardoel had gezet, hij zelf op basis van art. 6: 162 NBW slechts aansprakelijk zou zijn wanneer hij op de hoogte was van het feit dat zijn varken besmet was met een schadelijke ziekte of dit moest weten, waardoor hij ervoor had moeten zorgen dat zijn varken niet in contact kwam met andere varkens. Het werd in casu niet bewezen dat boer Swinkels wist dat zijn varken besmet was.³⁹² In casu zou de tenzij-clausule als volgt geluid hebben: Swinkels is aansprakelijk voor de besmettingsschade aangericht door zijn varken tenzij, hij voor deze schade niet aansprakelijk is op basis van de gewone regels van de onrechtmatige daad, wanneer hij de gedraging van het dier in zijn macht had (wanneer het varken dus niet zelf in de weide was gelopen, maar hij dat varken erin had gezet). Concreet toegepast betekent dit, dat indien het varken niet uit eigen beweging in de weide van Bardoel was gelopen, maar Swinkels bewust zijn varken in de weide van Bardoel had gezet (en hij dus de macht over de gedraging van het dier had), hij voor de besmettingsschade niet aansprakelijk was aangezien hij zelf slechts aansprakelijk zou zijn geweest indien hij het besmettingsgevaar kende of

³⁸⁸ Art. 6:179 NBW.

³⁸⁹ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 70; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 571; A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht. Deel IV: de verbintenis uit de wet*, Deventer, Kluwer, 2011, 226; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 150 – 151; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 132 – 135; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 128.

³⁹⁰ A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht. Deel IV: de verbintenis uit de wet*, Deventer, Kluwer, 2011, 226; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 150 – 151.

³⁹¹ HR 24 februari 1984, NJ 415, noot G.

³⁹² E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 70 – 71; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 569 – 575; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 152 – 153; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 132 – 135; J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 128 – 130.

had moeten kennen en hij op basis daarvan had moeten vermijden dat zijn varken in de weide van de andere boer liep. Op basis hiervan kan hij dus ook niet op grond van art. 1404 BW worden aangesproken louter omdat zijn varken zelf op het erf van Bardeel zou zijn gelopen.³⁹³

Deze clausule krijgt veel kritiek vanuit de rechtsleer aangezien men door deze tenzij-clausule, de risico-aansprakelijkheid combineert met een schuldaansprakelijkheid. Hierdoor zou men de aansprakelijkheid voor dieren teveel beperken. Toch zijn HARTKAMP en SIEBURGH het niet eens met deze kritiek. Volgens hen moet een risico-aansprakelijkheid er niet toe leiden dat er helemaal geen bevrijding meer mogelijk is. Ook zijn zij van mening dat de tenzij-clausule helemaal niet zo beperkend is aangezien vroeger een beroep op overmacht mogelijk was om zich van zijn aansprakelijkheid voor dieren te bevrijden, en de tenzij-clausule dit net uitsluit.³⁹⁴

126. NEDERLAND – BEVRIJDING AANSPRAKELIJKHEID EIGEN DAAD. Hieronder zullen kort de voorwaarden en bevrijdingsgronden van de aansprakelijkheid op grond van art. 6:162 NBW besproken worden aangezien deze relevant zijn in het kader van de tenzij-clausule.

Om aansprakelijk te worden gehouden op grond van art. 6:162 NBW is vereist dat men een toerekenbare onrechtmatige gedraging stelde. De onrechtmatige gedraging kan op haar beurt bestaan uit een inbreuk op een recht of een handelen in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen het maatschappelijk verkeer betaamt. Van toerekenbaarheid is sprake zodra een persoon schuld, in de zin van verwijtbaarheid, heeft aan de onrechtmatige gedraging. De verwijtbaarheidsvoorwaarde is niet vereist in geval van geestelijke of lichamelijke tekortkoming of in geval de oorzaak van de schade volgens de in het verkeer geldende opvattingen voor rekening van de dader zijn.³⁹⁵

Aan de aansprakelijkheid op grond van art. 6:162 NBW kan men ontkomen door een rechtvaardigingsgrond in te roepen. Deze rechtvaardigingsgrond kan bestaan uit: overmacht, noodweer, uitvoering van een wettelijk voorschrift, handelen op ambtelijk bevel of zaakwaarneming. Een voorbeeld van een beroep op noodweer als bevrijdingsgrond in het kader van art. 6:179 NBW: wanneer een waakhond een inbreker aanvalt.³⁹⁶ De bezitter van het dier zal in dergelijk geval niet aansprakelijk zijn op basis van art. 6:179 NBW aangezien hij zich kan beroepen op noodweer, welke een bevrijdingsgrond is van art. 6:162 NBW, op welke men een beroep kan doen krachtens de tenzij-clausule. Ook de relativiteit van een bepaalde norm kan een uitweg bieden. Deze relativiteit houdt in dat wanneer een norm enkel dient ter bescherming van bepaalde personen, andere slachtoffers zich

³⁹³ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 68 – 70; J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 569 – 573; E.F.D. ENGELHARD en G.E. VAN MAANEN, *Monografieën BW. A15 Aansprakelijkheid voor schade: contractueel en buitencontractueel*, Deventer, Kluwer, 2008, 66; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 150 – 154; G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 134 – 135.

³⁹⁴ J.M. DUNNÉ, *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 572 – 573; A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht. Deel IV: de verbintenis uit de wet*, Deventer, Kluwer, 2011, 227-228; C.J.M. KLAASSEN, *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 151 – 152.

³⁹⁵ J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 20- 21.

³⁹⁶ E. BAUW, *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 70; A.S. HARTKAMP en C.H. SIEBURGH, *Verbintenissenrecht. Deel IV: de verbintenis uit de wet*, Deventer, Kluwer, 2011, 227.

niet op de norm kunnen beroepen tot vergoeding van hun schade.³⁹⁷ Hiernaast kan een beroep op risico-aanvaarding van het slachtoffer op grond van art. 6:101 NBW leiden tot een vermindering van aansprakelijkheid maar niet tot een volledige bevrijding.³⁹⁸

³⁹⁷ J. SPIER, T. HARTLIEF, G.E. VAN MAANEN en R.D. VRIESENDORP, *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 24-26.

³⁹⁸ *Ibid.*

TUSSENBESLUIT

128. Ten eerste is men overal (m.u.v. Duitsland wat betreft 'Nutztieren' en de toezichthouders) de mening toegedaan dat de aansprakelijkheid voor dieren geen foutaansprakelijkheid is. Daarom is het ook correct dat de aangesprokene niet aan zijn aansprakelijkheid kan ontkomen door aan te tonen dat hij geen fout heeft begaan. België kan best uitdrukkelijk in art. 1385 BW zetten dat het een risico-aansprakelijkheid is.

129. Ten tweede is het zo dat men de eigenaar, de bewaarder, de houder of de bezitter aansprakelijk stelt, waardoor het dan ook logisch is dat de aangesprokene aan zijn aansprakelijkheid kan ontkomen door aan te tonen dat hij niet de eigenaar, de bewaarder, de houder of de bezitter van het dier was op het moment van de feiten. Omdat reeds in het Belgische art. 1385 BW is opgenomen dat de eigenaar/bewaarder aansprakelijk is, is het niet noodzakelijk dat men in de wet opneemt dat men niet aansprakelijk is indien men niet de eigenaar/bewaarder is, daar dit een logisch gevolg is van het feit dat men de eigenaar/bewaarder aansprakelijk stelt.

130. Ten derde moet België zoals reeds eerder vermeld het vereiste van actieve daad van het dier, zoals in Duitsland en Nederland geïnterpreteerd, invoeren, wat tot gevolg heeft dat de eigenaar/bewaarder niet aansprakelijk is wanneer het dier geen actieve daad stelde.

131. Ten vierde is momenteel niet steeds duidelijk dat de bewaarder zijn schade niet kan verhalen op de eigenaar of omgekeerd. Om deze reden kan best in de wet komen te staan dat de schade moet zijn toegebracht aan iemand anders dan de eigenaar of de bewaarder vooraleer art. 1385 BW kan worden toegepast. Inspiratie hiervoor kan men vinden in de Duitse regeling omtrent de toezichthouder aangezien § 834 BGB uitdrukkelijk bepaalt dat de schade moet zijn toegebracht aan een derde.

132. Ten vijfde is het zo dat indien België de aansprakelijkheid voor dieren zou zien als een vorm van risico-aansprakelijkheid, de eigenaar/bewaarder van het dier enkel aan zijn aansprakelijkheid kan ontkomen wanneer niet aan de toepassingsvoorwaarden van art. 1385 BW is voldaan. Momenteel is dit onder het systeem van onweerlegbaar foutvermoeden ook het geval, maar toch zou het duidelijker zijn wanneer men de aansprakelijkheid voor dieren ziet als risico-aansprakelijkheid. De toepassingsvoorwaarden zullen niet vervuld zijn indien de aangesprokene aantoonde dat hij niet de eigenaar/bewaarder van het dier was op het moment van de feiten, wanneer het dier geen actieve daad stelde (wanneer men dit zou invoeren), wanneer er geen schade is toegebracht aan een derde of wanneer er geen oorzakelijk verband is tussen de gedraging van het dier en de schade. Een geheel of gedeeltelijk gebrek aan oorzakelijk verband is voorhanden wanneer de schade is ontstaan door vreemde oorzaak welke kan bestaan uit overmacht, fout van het slachtoffer of fout van een derde.

Wanneer zowel de vreemde oorzaak als de daad van een dier hebben geleid tot de schade, kan er normaal gezien op basis van de equivalentietheorie geen volledige bevrijding zijn in hoofde van de eigenaar/bewaarder van het dier. Toch maakt het Hof van Cassatie hierop twee uitzonderingen.

Een eerste uitzondering maakte het Hof in het 'slepde twijgarrest', waarin het stelde dat een volledige bevrijding wel mogelijk is wanneer de fout van het slachtoffer leidt tot een normale en voorzienbare gedraging van het dier. Volgens het Hof wordt hierdoor elke mogelijke fout van de eigenaar/bewaarder van het dier uitgesloten als oorzaak van de schade. Niettemin is dit een onjuiste redenering van het Hof. Aangezien het Hof art. 1385 BW steunt op een onweerlegbaar foutvermoeden, moet er helemaal geen rekening worden gehouden met de fout van de eigenaar/bewaarder van het dier, terwijl het Hof dit in het 'slepde twijgarrest' wel doet.

Hetzelfde zou gelden wanneer België art. 1385 BW zou zien als een vorm van risico-aansprakelijkheid, omdat men ook in dat geval geen rekening moet houden met het gedrag van de eigenaar/bewaarder van het dier. Beter zou het Hof stellen dat wanneer de fout van het slachtoffer leidt tot een normale en voorzienbare gedraging van het dier, elke mogelijke daad van het dier als oorzaak van de schade wordt uitgesloten of wordt opgeslorpt door de fout van het slachtoffer. Op deze manier maakt men eveneens een volledige bevrijding mogelijk bij een combinatie van oorzaken, maar baseert men de bevrijding op een juiste redenering.

Dat een volledige bevrijding toch mogelijk is bij een combinatie van oorzaken, is goed omdat het niet evenredig zou zijn, een eigenaar/bewaarder van een dier te laten instaan voor de schade die het gevolg is van andermans fout/uitlokking en het dier slechts normaal en voorzienbaar reageerde. Anders is het wanneer het dier abnormaal en onvoorzienbaar reageerde, op de fout van het slachtoffer, omdat dan opnieuw het 'diergevaar' of de 'eigen energie van het dier' (zoals men in België zou moeten invoeren) speelt, waarvoor de eigenaar/bewaarder wel moet instaan, waardoor in dat geval slechts een gedeeltelijke bevrijding mogelijk moet zijn.

Bovendien moet men dit abnormaal en onvoorzienbaar gedrag zien in combinatie met de fout van het slachtoffer omdat men anders inderdaad een extra voorwaarde toevoegt aan art. 1385 BW, welke de bewijslast voor het slachtoffer onterecht zou verzwaren. Ook dit moet in België in de wet komen te staan, zoals reeds het geval is in Duitsland, waar § 254 BGB bepaalt dat een vermindering van aansprakelijkheid mogelijk is wanneer het slachtoffer een fout heeft begaan en Nederland, waar de tenzij-clausule in art. 6:179 NBW is opgenomen. Hoewel de fout van het slachtoffer ook in Frankrijk kan leiden tot een gehele bevrijding wanneer het niet de enige oorzaak van de schade is, houdt men daar slechts rekening met de gedraging van het slachtoffer en de onvoorzienbaarheid en onvermijdbaarheid daarvan voor de bewaarder. Men houdt dus geen rekening met de gedraging van het dier, terwijl het net de gedraging van het dier is, die aan de basis ligt van de aansprakelijkheid voor dieren. Om deze reden is de Franse visie omtrent de fout van het slachtoffer niet correct en moet deze niet worden overgenomen in België.

Ook risico-aanvaarding in hoofde van het slachtoffer, kan ervoor zorgen dat de eigenaar/bewaarder niet aansprakelijk is. In België is dit het geval wanneer het slachtoffer zich op onzorgvuldige wijze aan een abnormaal en uitzonderlijk gevaar blootstelde. In Duitsland spreekt men in het kader van 'Luxustieren' van risico-aanvaarding wanneer het slachtoffer vrijwillig en bewust aan een bijzonder gevaarlijke activiteit deelneemt zoals een sportwedstrijd. Deze Duitse interpretatie sluit beter aan bij het begrip risico-aanvaarding omdat uitdrukkelijk bepaald wordt dat men zich vrijwillig en bewust aan

het gevaar moet blootstellen, waardoor het duidelijk is dat men het risico aanvaard heeft, terwijl enkel onzorgvuldig handelen niet steeds inhoudt dat men het risico heeft willen aanvaarden. Frankrijk maakt hier een tegenovergestelde redenering. Waar België en Duitsland enkel risico-aanvaarding aannemen wanneer het gaat om een abnormaal gevaar, neemt men in Frankrijk enkel aan dat men de normale risico's van een sport kan aanvaarden. Bovendien keert Frankrijk wanneer het projet Catala zou worden aangenomen en de aansprakelijkheid voor dieren onder de aansprakelijkheid voor zaken zal vallen, de risico-aansprakelijkheid helemaal de rug toe, aangezien la Cour de Cassation de risico-aanvaarding in het kader van de aansprakelijkheid voor zaken recent heeft afgewezen. Dit is geen goede zaak omdat het niet juist is dat het de eigenaar/bewaarder van een dier moet opdraaien voor schade veroorzaakt door zijn dier, wanneer het slachtoffer weet en aanvaard heeft dat hij schade kan oplopen wanneer hij met het dier omgaat. België kan hier best de Duitse visie volgen.

133. Omtrent de fout van een derde zijn België en Frankrijk het wel eensgezind en is een volledige bevrijding bij de fout van een derde in combinatie met een daad van een dier mogelijk wanneer de fout van de derde voor de eigenaar/bewaarder van het dier onvermijdbaar en onvoorzienbaar was. Volgens het Belgische Hof van Cassatie is dit omdat in dat geval elke mogelijke fout van de eigenaar/bewaarder van het dier als oorzaak van de schade wordt uitgesloten. Dit is de tweede uitzondering die het Hof van Cassatie maakt op de equivalentieleer. Vreemd is wel dat België hier niet vereist dat de gedraging van het dier normaal en voorzienbaar moet zijn. Net zoals bij de fout van het slachtoffer maakt het Belgische Hof van Cassatie hier dezelfde redeneerfout, door rekening te houden met de fout van de eigenaar/bewaarder. Ook hier zou men beter stellen dat in geval van een onvermijdbare en onvoorzienbare gedraging van het dier die het gevolg is van de fout van een derde, elke gedraging van het dier als oorzaak van de schade wordt uitgesloten. De Duitse situatie is in dit kader niet optimaal aangezien er opnieuw een onderscheid wordt gemaakt naarmate de fout van een derde gecombineerd wordt met de aansprakelijkheid van de houder van het dier of met de toezichthouder, waardoor de situatie opnieuw ingewikkeld wordt.

134. Daarenboven is het goed dat zowel in België, Duitsland als in Frankrijk overmacht niet snel aanvaard wordt (niet bij een schrikreactie van het dier) als bevrijdingsgrond omdat men anders de zin van het art. 1385 BW zou uithollen. Dat overmacht in combinatie met een gedraging van het dier niet kan leiden tot een gedeelde aansprakelijkheid is ook logisch, omdat overmacht ofwel voorhanden is ofwel niet en het vreemd zou zijn indien men zou aannemen dat overmacht deels voorhanden kan zijn.

135. Tenslotte is het zo dat Nederland een bijzondere bevrijdingsregeling hanteert. Op basis van de tenzij-clausule kan de bezitter van een dier zich van zijn aansprakelijkheid bevrijden wanneer hij aantoonst dat hij niet aansprakelijk zou zijn indien hij de gedraging van het dier in zijn macht had. Toch moet België dit idee niet volgen aangezien men zo een risico-aansprakelijkheid combineert met een schuldaansprakelijkheid, wat een onlogische redenering is en de situatie bemoeilijkt.

6. Besluit: regels buurlanden inspiratiebron voor wijziging art. 1385 BW?

Uit de tussenbesluiten kan men afleiden dat de aansprakelijkheid voor dieren zoals weergegeven in art. 1385 BW gezien moet worden als een risico-aansprakelijkheid en men geen opsplitsing moet maken zoals in Duitsland wordt gedaan tussen 'Nutz'- en 'Luxustieren'. Bovendien moet de Nederlandse tenzij-clausule niet worden overgenomen. Wel zou het goed zijn wanneer men aan deze risico-aansprakelijkheid een verplichte verzekering koppelt en men deze aansprakelijkheid plafonneert.

Vervolgens zou men beter in de wet opnemen dat de bewaarder aansprakelijk is en dat de eigenaar vermoed wordt de bewaarder te zijn, in plaats van de eigenaar of de bewaarder aansprakelijk te stellen. Niettemin moet men duidelijke criteria in de wet zetten om te bepalen wie de bewaarder van een dier is. De criteria die in Duitsland gebruikt worden (diegene die de bestemmingsmacht heeft over het dier, die de kosten voor het dier in het eigen belang draagt, die het dier gebruikt en die het economisch risico van verlies van het dier draagt) zijn hiervoor geschikt. Ook moet in de wet worden opgenomen dat meerdere bewaarders hoofdelijk aansprakelijk zijn en moet in de wet blijven staan dat men aansprakelijk blijft voor ontsnapte of verdwaalde dieren. Bovendien blijkt uit de tussenbesluiten dat het goed zou zijn de bijzondere categorieën personen niet als bewaarder aan te duiden en dat bij de koop-verkoop van een dier, de bewaring slechts overgaat vanaf de levering. Hiernaast zou het goed zijn in de wet op te nemen dat wanneer dieren in het kader van een onderneming worden gebruikt, de ondernemer de aansprakelijke persoon is.

Hierenboven is het correct dat alle dieren die voor bewaring vatbaar zijn onder de toepassing van art. 1385 BW vallen inclusief dierlijke microben die gehouden worden in laboratoria. Toch hoeft dit niet expliciet in de wet te worden opgenomen omdat dit blijkt uit het feit dat men de bewaarder aansprakelijk stelt. Ook zou men in België moet vereisen en in de wet moeten opnemen dat art. 1385 BW slechts van toepassing is, wanneer het dier een 'actieve handeling' stelde en dat dit begrip geïnterpreteerd moet worden als een handeling die het gevolg is van het 'diergevaar' of de 'eigen energie' van het dier, zoals in Duitsland en Nederland het geval is.

Met betrekking tot de bevrijdingsgronden is het correct dat de aangesprokene zich niet kan bevrijden door aan te tonen dat hij geen fout heeft begaan in het toezicht over het dier (m.u.v. Duitse 'Nutztiere' en Duitse toezichthouders). Ook is het logisch dat de aangesprokene aan zijn aansprakelijkheid kan ontkomen door aan te tonen dat hij niet de eigenaar/bewaarder was van het dier ten tijde van de schadeverwekkende gebeurtenis of door aan te tonen dat het dier geen actieve handeling stelde (wanneer men dit invoert). Tenslotte is het correct dat men zich van een risico-aansprakelijkheid enkel kan bevrijden door een gebrek aan causaal verband aan te tonen, hetgeen voorhanden is in geval van vreemde oorzaak die op haar beurt kan bestaan uit overmacht, fout van het slachtoffer (incl. risico-aanvaarding) of fout van een derde. Hierbij is het rechtvaardig is dat het Hof van Cassatie bij een combinatie van een daad van het dier met de fout van het slachtoffer of een derde, onder bepaalde voorwaarden een volledige bevrijding toelaat maar dat het Hof dit op een andere wijze moet motiveren. Ook het feit dat een beroep op overmacht niet snel aanvaard wordt en enkel kan leiden tot een volledige bevrijding is evenredig.

Op basis hiervan zou art. 1385 BW er in de toekomst als volgt moeten uitzien:

§ 1 De bewaarder van het dier is aansprakelijk voor schade aan derden die door een eigen gedraging van het dier, dat hetzij onder zijn bewaring stond, hetzij verdwaald of ontsnapt was, is veroorzaakt.

1° De bewaarder is diegene die de bestemmingsmacht heeft over het dier, die de kosten van het dier in het eigen belang draagt, die het dier gebruikt en die het risico van verlies van het dier draagt.

2° De eigenaar wordt vermoed de bewaarder te zijn.

3° De ondernemer is de bewaarder wanneer het dier in het kader van een onderneming gebruikt wordt.

4° Meerdere bewaarders zijn hoofdelijk gehouden tot de schade.

§ 2 Het houden van een dier omvat een risico, waardoor bevrijding enkel mogelijk is door een beroep op vreemde oorzaak welke kan bestaan uit overmacht, fout van het slachtoffer of fout van een derde.

1° Overmacht, de fout van het slachtoffer of de fout van een derde kunnen leiden tot een volledige bevrijding van de bewaarder van het dier wanneer ze de enige oorzaak van de schade zijn en er dus geen actieve gedraging van het dier voorhanden is.

2° De fout van het slachtoffer of een derde in combinatie met een actieve gedraging van het dier kunnen enkel leiden tot een verdeling van aansprakelijkheid tenzij het dier normaal en voorzienbaar reageerde op de fout van het slachtoffer of de derde, in welk geval een volledige bevrijding mogelijk is.

§ 3 Eenieder die een dier houdt moet een verzekering afsluiten tot vergoeding van de schade die het dier kan veroorzaken.

§ 4 De Koning bepaalt het maximumbedrag van deze risico-aansprakelijkheid.

BIBLIOGRAFIE

Wetgeving

België.

Artikel 1352 BW.

Artikel 1382 BW.

Artikel 1384 BW.

Artikel 1385 BW.

Art. 18 wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten (WAO), *BS* 22 augustus 1978, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>.

Art. 8 wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen, *BS* 20 september 1979, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>.

Art. 1 en 7 wet van 25 februari 1991 betreffende de aansprakelijkheid voor produkten met gebreken, *BS* 22 maart 1991, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>.

Art. 1 koninklijk besluit van 5 augustus 1991 tot uitvoering van de artikelen 8, 8bis en 9 van de wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen, *BS* 30 augustus 1991, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>.

Nederland

Artikel 1404 BW.

Artikel 3: 107 NBW.

Artikel 3: 108 NBW.

Artikel 5: 19 NBW.

Artikel 6: 101 NBW.

Artikel 6: 162 NBW.

Artikel 6: 175 NBW.

Artikel 6: 179 NBW.

Artikel 6: 180 NBW.

Artikel 6: 181 NBW.

Artikel 6: 185 NBW.

Duitsland

§ 254 BGB.

§ 426 BGB.

§ 831 BGB.

§ 833 BGB.

§ 834 BGB.

§ 840 BGB.

Frankrijk

Article 1382 CC.

Article 1384 CC.

Article 1385 CC.

Article 1354 Projet Catala.

Article 1354 – 1 Projet Catala.

Article 1354 – 2 Projet Catala.

Article 1354 – 3 Projet Catala.

Article 1354 – 4 Projet Catala.

Rechtspraak

België

Cass. 23 december 1879, *D.* 1880, 134.

Cass. 16 oktober 1902, *Pas.* 1902, I, 350.

Cass. 23 juni 1932, *Pas.* 1932, 200.

Cass. 8 november 1956, *Pas.* 1957, I, 251.

Cass. 19 april 1963, *RW* 1963-64, 911.

Cass. 26 januari 1968, *Arr.Cass.* 1968.

Cass. 30 april 1975, *RW* 1975-76, 1184.

Cass. 26 juni 1981, *RW* 1981-82, 2628.

Cass. 5 november 1981, *RGAR* 1982, nr. 10.526, concl. F. DUMON.

Cass. 20 mei 1983, *Arr. Cass.* 1982-83, 1165.

Cass. 18 november 1983, *Arr. Cass.* 1983-84, 327.

Cass. 12 oktober 1984, *RW* 1984-85, 2278, noot.

Cass. 16 oktober 1986, *RW* 1987-88, 126.

Cass. 26 februari 1987, *Arr. Cass.* 1986-87, 852.

Cass. 16 september 1988, *RW* 1989-90, 46.

Cass. 25 januari 1993, *Arr.Cass.* 1993, I, 91.

Cass. 18 november 1993, *TBBR* 1995, 91, noot A. NUYTS.

Cass. 19 januari 1996, *RW* 1998-99, 1430, noot.

Brussel 11 maart 1829, *Pas.* 1829, 99.

Gent 9 augustus 1861, *Pas.* 1861, 365.

Luik 14 december 1899, *Pand. Pér.* 1900, nr. 1249.

Rb. Luik 17 mei 1939, *Bull Ass.* 1939, 683.

Luik 30 januari 1940, *Pas.* 1941, I, 55.

Luik 19 maart 1940, *Bull Ass.* 1940, 517, noot G.D.

Rb. Luik 18 juni 1942, *JT* 1945, 138, noot HERBIET.

Luik 18 maart 1943, *JT* 1945, 138, noot HERBIET.

Rb. Luik 8 maart 1948, *Jur. Liège* 1948-49, 106.

Rb. Bergen 5 december 1952, *RGAR* 1953, nr. 5125.

Gent 8 november 1956, *Pas.* 1958, II, 69.

Gent 14 november 1960, *RGAR* 1961, nr. 6760, noot DALCQ.

Gent 16 januari 1961, *RGAR* 1962, nr. 6818.

Gent 2 oktober 1961, *RW* 1961-62, 1760.

Brussel 24 januari 1963, *Pas.* 1964, II, 193.
Rb. Namen 21 oktober 1963, *JL* 1963-64, 109.
Gent 30 januari 1964, *RGAR* 1964, nr. 7233.
Rb. Charleroi 9 januari 1965, *Bull.Ass.* 1965, 742.
Brussel 11 juni 1970, *Pas.* 1971, III, 31.
Brussel 18 januari 1971, *RGAR* 1974, nr. 9195.
Brussel 5 mei 1971, *De Verz.* 1971, 978, noot R.B.
Antwerpen 8 februari 1973, *RW* 1973-74, 1171.
Luik 1 december 1977, *De Verz.* 1977, 845.
Brussel 3 februari 1978, *RGAR* 1979, nr. 10078.
Rb. Brussel 31 mei 1978, *RGAR* 1979, nr. 10.022.
Gent 30 januari 1979, *De Verz.* 1979, 241.
Brussel 21 febrauri 1979, *De Verz.* 1981, 220.
Rb. Namen 4 mei 1979, *RGAR* 1980, nr. 10224.
Antwerpen 5 februari 1980, *RW* 1980-81, 1785.
Brussel 15 februari 1980, *RW* 1980-81, 734.
Kh. Dinant 2 februari 1981, *RRD* 1982, 121.
Vred. Brussel 26 februari 1981, *T. Vred.* 1981, 197.
Brussel 19 januari 1982, *RGAR* 1983, nr. 10.635.
Dinant 2 februari 1982, *RRD* 1982, 121.
Rb. Bergen 16 februari 1982, *RGAR* 1983, nr. 10684.
Vred. Tienen, 20 december 1982, *T. Vred.* 1983, 197.
Rb. Dinant 16 maart 1983, *RGAR* 1984, nr. 10.844.
Luik 14 juni 1984, *Jur. Liège* 1984, 593.
Vred. Sint-Kwintens-Lennik 22 oktober 1984, *RW* 1987-88, 1068.
Brussel 11 december 1984, *RGAR* 1986, nr. 11.057.
Gent 16 april 1985, *RW* 1987-88, 786.
Luik 20 juni 1985, *JLMB* 1985, 557.
Luik 14 februari 1986, *JLMB* 1986, 217.
Luik 9 maart 1987, *TBBR* 1998, 224.
Brussel 2 november 1987, *RW* 1989-90, 437, noot.
Rb. Charleroi 26 februari 1988, *JT* 1989, 10.
Luik 3 november 1988, *RGAR* 1992, nr. 12.008.
Luik 4 januari 1989, *JLMB* 1991, 162.
Brussel 20 november 1991, *Verkeersrecht* 1992, 147.
Brussel 27 januari 1992, *RGAR* 1993, nr. 12.233.
Gent 6 februari 1992, *TGR* 1992, 66.
Vred. Kontich 4 mei 1993, *RW* 1994-95, 1132.
Antwerpen 25 juni 1993, *RW* 1993-94, 302.
Gent 15 februari 1994, *RW* 1996 – 97, 887.
Gent 8 maart 1994, *RW* 1996-97, 93.
Luik 20 april 1994, *De Verz.* 1995, 177.
Rb. Brussel 2 juni 1994, *RGAR* 1995, nr. 12.467.
Luik 6 juni 1994, *Verkeersrecht* 1994, 287.

Vred. Ieper 28 oktober 1994, *De Verz.* 1996, 349.
Antwerpen 23 november 1994, *RW* 1995-96, 1267.
Gent 21 maart 1995, *RW* 1996-97, 1232.
Gent 26 april 1995, *RW* 1996-97, 1406.
Vred. Westerlo 19 januari 1996, *RW* 1997-98, 1052.
Bergen 13 maart 1996, *RGAR* 1998, nr. 13012.
Vred. Wolvertem 21 maart 1996, *AJT* 1995-96, 427.
Rb. Tongeren 25 september 1996, *RW* 1997-98, 1052.
Luik 27 september 1996, *RGAR* 2007, nr. 14.300.
Rb. Leuven 16 oktober 1996, *De Verz.* 1998, 106, noot.
Bergen 2 december 1996, *RGAR* 1998, nr. 12.934.
Vred. Wolvertem 13 februari 1997, *RW* 1998-99, 928, noot B. WEYTS.
Brussel 11 april 1997, *TBBR* 1999, 643.
Bergen 4 april 1997, *RGAR* 1998, nr. 12967.
Rb. Luik 10 april 1997, *De Verz.* 1998, 109, noot LAMBERT.
Rb. Brussel 11 april 1997, *TBBR* 1999, 643, noot S. COVEMAEKER.
Rb. Nijvel 5 december 1997, *TBBR* 1999, 644, noot S. COVEMAEKER.
Luik 7 augustus 1998, *TBBR* 1999, 341.
Luik 20 mei 1998, *TBBR* 1999, 342.
Antwerpen 17 februari 1999, *AJT* 1999-2000, 625.
Brussel 23 november 2000, *JLMB* 2003, 820.
Gent 16 maart 2001, *T. Verz.* 2002, 256.
Luik 7 november 2002, *RGAR* 2003, nr. 13.737.
Gent 30 mei 2005, *NjW* 2006, 467, noot.
Brussel 27 februari 2006, *RGAR* 2007, nr. 14.218.
Antwerpen 5 april 2006, *RABG* 2007, 1295.
Rb. Brussel 8 april 2008, *RGAR* 2008, nr. 14.339.

Duitsland

BGH, *VersR* 1956, 574.
BGH, *VersR* 1968, 797, 798.
BGH, *NjW* 1971, 509.
BGH, *NjW* 1974, 235.
BGH, *VersR* 1977, 866.
BGH, *NjW* 1982, 763-764.
BGH, *NjW* 1986, 2501.
BGH, *NjW* 1986, 2883.
BGH, *NjW-RR* 1988, 656.
BGH, *NjW-RR* 1990, 789 – 790.
BGH, *NjW* 1992, 2474.
BGH, *NjW-RR* 1992, 981.
BGH, *NjW* 1993, 2611.

BGH, *NJW* 2003, 2018.
BGH, *NJW-RR* 2006, 813.

OLG Königsberg, *Recht* 1908, nr. 69.
OLG München, *OLGRspr* 28, 295.
OLG Oldenburg, *VersR* 1954, 27.
OLG Karlsruhe, *VersR* 1969, 808.
OLG Oldenburg, *VersR* 1976, 644.
OLG Frankfurt/M., *VersR* 1982, 908.
OLG Frankfurt/M., *VersR* 1985, 670.
OLG, Saarbrücken, *NJW-RR* 88, 1492.
OLG Hamm, *NJW-RR* 95,598.

OLG, Saarbrücken, *NJW-RR* 98, 1492.
OLG Karlsruhe, *VersR* 2001, 724.
OLG Oldenburg, *VersR* 2002, 1166.
OLG Düsseldorf, *VersR* 2003, 870.
OLG Koblenz, *NZV* 2004, 33.
OLG Nürnberg, *NJW-RR* 2004, 1168.

LG Hechingen, *VersR* 1958, 738.
LG Köln, *NJW-RR* 2001, 1606.

RG, *Recht* 1909, nr. 1779.
RG, *Warn Rspr* 1914, 161.
RG, *JW* 1939, 288.
RGZ, 52, 117, 118.
RGZ, 55, 163, 166.
RGZ, 62, 79, 81.
RGZ, 66, 1, 3.
RGZ, 69, 399, 400.
RGZ, 80, 237,239.
RGZ, 141, 406, 407.

Frankrijk

Cass. 27 octobre 1885, <http://www.legifrance.gouv.fr>.
Cass. 20 janvier 1904, *DP* 1904, 1568.
Cass. 13 février 1930, <http://www.legifrance.gouv.fr>.
Cass. 27 mai 1935, *Gaz. Pal.* 1935, II, 241.
Cass. 19 février 1941, *GAJC* 12e ed. 2008, nr. 206.
Cass. 2 décembre 1941, <http://www.legifrance.gouv.fr>.
Cass. 16 février 1956, *JCP* 1956, II, 9282.

Cass. 14 novembre 1956, *D.* 1957, 74.
Cass. 22 mai 1964, *D.* 1965, 705, note AZARD.
Cass. 17 mars 1965, nr. 62-11.860, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 12 mai 1966, *D.* 1966, 700.
Cass. 29 avril 1969, <http://www.legifrance.gouv.fr>.
Cass. 8 juillet 1970, nr. 69-11.747, <http://www.legifrance.gouv.fr>.
Cass. 4 octobre 1972, nr. 70-12.954, <http://www.legifrance.gouv.fr>.
Cass. 9 octobre 1975, *RTD civ.* 1976, 357.
Cass. 15 décembre 1976, nr. 75-11.258, <http://www.legifrance.gouv.fr>.
Cass. 25 janvier 1978, nr. 77-10.106, <http://www.legifrance.gouv.fr>.
Cass. 2 décembre 1982, *JCP* 84, II, 20136, note CHABAS.
Cass. 18 juin 1984, *JCP* 84, IV, 96.
Cass. 8 novembre 1984, nr. 83-12.643, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 5 juin 1985, nr. 84-11.786, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 13 juin 1985, nr. 84-10.664, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 1 juillet 1987, nr. 86-11439, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 8 février 1989, nr. 87-20.272, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 22 avril 1992, nr. 90-14.586, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 6 janvier 1993, nr. 91-13.434, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 8 mars 1995, *JCP* 1995, II, 22499, note GARDACH.
Cass. 18 octobre 1995, nr. 93-17.277, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 2 avril 1997, nr. 95-20.735, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 18 juin 1997, nr. 95-17. 981, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 19 novembre 1998, nr. 96-22.628, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 27 septembre 2001, nr. 00-10208, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 28 mars 2002, nr. 00-10.628, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 23 janvier 2003, nr. 01-11.043, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 8 février 2006, nr. 05-13.707, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 15 février 2007, nr. 05-21.287, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 30 octobre 2007, nr. 06-19.390, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 4 février 2010, nr. 09-65.420, www.legifrance.gouv.fr.
Cass. 4 novembre 2010, nr. 09-65.947, www.legifrance.gouv.fr.

T. civ. Baugé, 19 octobre 1949, *Gaz. Pal.* 1949, II, 334.
T. civ. Boulogne-sur-mer, 25 mars 1932, *DH* 1932, 391.
T. civ. Pontoise, 17 décembre 1940, *Gaz. Pal.* 1941, 1, 122.
Angers 10 janvier 1950, *D.* 1951, 30.
Rouen 23 décembre 1958, *JCP* 1959, IV, 131.
Versailles 13 février 1998, *D.* 1998, IR., 125.
Douai 23 novembre 2006, *Juris-Data*, nr. 33-730.

Nederland

HR 15 oktober 1915, *NJ* 1915, 1071.
HR 31 mei 1963, *NJ* 1966, 338.
HR 7 maart 1980, *NJ* 1980, 353, noot GJS.
HR 24 februari 1984, *NJ* 415, noot G.
HR 29 november 1985, *NJ* 1987, 291.
HR 21 oktober 1988, *NJ* 1989, 729, noot CJHB.
HR 23 februari 1990 *NJ* 365.

Amsterdam 11 april 1995, *VR* 1995, 192.

Rechtsleer

Boeken

België:

BERNAUW, K., BOCKEN, H., BOONE, I., CLAEYS, I., COUSY, H., DE GEYTER, S., DE WULF, H., HARTLIEF, T., JOCQUÉ, G., Taelman, P., VAN OEVELEN, A., VAN SCHOUBROECK, C., VOET, S. en WEYTS, B., *Aansprakelijkheid, aansprakelijkheidsverzekering en andere schadevergoedingssystemen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 865 p.

BOCKEN, H. en BOONE, I., *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht: buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en andere schadevergoedingsstelsels*, Brugge, Die Keure, 2011, 284 p.

CORNELIS, L., *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Maklu, 1989, 744 p.

CORNELIS, L., *Principes du droit belge de la responsabilité extra-contractuelle*, Brussel, Bruylant, 1991, 779 p.

R.O. DALCQ, *Traité de la responsabilité civile I. Les causes de responsabilité*, Brussel, Larcier, 1967, 740 p.

DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge II*, Brussel, Bruylant, 1964, 1196 p.

DUERINCKX, K., *Aansprakelijkheidsrecht – een overzicht*, Antwerpen, Maklu, 2012, 100 p.

FAGNART, J.-L., *Examen de la jurisprudence concernant la responsabilité civile 1968-1975* in *Journal des Tribunaux*, Brussel, Larcier, 1976, 140 p.

FAGNART, J.-L., *La responsabilité civile: chronique de jurisprudence 1985-1995* in *Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, 145 p.

SAMYN, B., *Privaatrechtelijk bewijs: een diepgaand en praktisch overzicht*, Gent, Story Publishers, 2012, 576 p.

STIJNS, S., *Leerboek verbintenissenrecht, Boek 1bis*, Brugge, die Keure, 2008, 74 p.

TILLEMANS, B. en CLAEYS, I. (eds.), *Buitencontractuele aansprakelijkheid*, Brugge, Die Keure, 2004, 361 p.

VAN GERVEN, W. en COVEMAERKER, S., *Verbintenissenrecht*, Acco, Leuven, 2006, 719 p.

VAN OMMESLAGHE, P., *Droit des obligations. Tome 2*, Brussel, Bruylant, 2010, 937-1710 p.

VANSWEEVELT, T. en WEYTS, B., *Handboek buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 935 p.

WEYTS, B., *De fout van het slachtoffer in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 670 p.

Nederland

BAUW, E., *Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken*, Deventer, Kluwer, 2008, 113 p.

DUNNÉ, J.M., *Verbintenissenrecht deel 2. Onrechtmatige daad. Overige verbintenissen*, Deventer, Kluwer, 2004, 1001 p.

ENGELHARD, E.F.D. en VAN MAANEN, G.E., *Aansprakelijkheid voor schade: contractueel en buitencontractueel*, Deventer, Kluwer, 2008, 99 p.

HARTKAMP, A.S. en SIEBURGH, C.H., *Verbintenissenrecht. Deel IV: de verbintenis uit de wet*, Deventer, Kluwer, 2011, 465 p.

KLAASSEN, C.J.M., *Risico-aansprakelijkheid*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1991, 376 p.

NIEUWENHUIS, J.H., STOLKER, C.J.J.M. en VALK, W.L., *Burgerlijk Wetboek: tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2011, 4864 p.

SCHUT, G.H.A., *Onrechtmatige daad*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1997, 194 p.

SPIER, J., HARTLIEF, T., VAN MAANEN, G.E. en VRIESENDORP, R.D., *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding*, Deventer, Kluwer, 2009, 431 p.

VAN SCHAICK, A.C., HARTLIEF, T. en DU PERRON, C.E. (eds.), *Wet en rechtspraak. Burgerlijk wetboek, boeken 3, 5 en 6*, Deventer, Kluwer, 2007, 1094 p.

Duitsland

DEUTSCH, E. en AHRENS, H.-J., *Deliktsrecht. Unerlaubte Handlungen-Schadenersatz-Schmerzensgeld*, Köln, Carl Heymanns Verlag KG, 2001, 256 p.

ERMAN, W. en WESTERMANN, H.P., *Bürgerliches Gesetzbuch*, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 6500 p.

HABERSACK, M. (ed.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2009, 2819 p.

HAGER, J. (ed.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse*, Berlin, Sellier - de Gruyter, 2007, 410 p.

PRÜTTING, H., WEGEN, G. en WEINREICH, G., *BGB Kommentar*, Neuwied, Luchterhand, 2012, 3654 p.

PALANDT, O., *Bürgerliches Gesetzbuch*, München, Verlag C.H. Beck, 2011, 3085 p.

SCHLEGELMILCH, G., *Der Haftpflichtprozess*, München, Verlag C.H. Beck, 2008, 1723 p.

SCHULZE, R. (ed.), *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, 2197 p.

Frankrijk

BACACHE-GIBEILI, M., *Traité de droit civile. Tome 5: Les obligations la responsabilité civile extracontractuelle*, Parijs, Economica, 2012, 783 p.

FABRE-MAGNAN, M., *Droit des obligations. 2 - responsabilité civile et quasi-contrats*, Parijs, Presses universitaires de France, 2013, 523 p.

LE TOURNEAU, P. (ed.), *Droit de la responsabilité et des contrats*, Parijs, Dalloz, 2012, 2162 p.

STARCK, B., ROLAND, H. en BOYER, L., *Obligations. 1. Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 582 p.

HENRY, X., VENANDET, G., WIEDERKEHR, G., JACOB, F. en TISSERAND-MARTIN, A., *Code Civil*, Parijs, Dalloz, 2010, 2882 p.

Tijdschriften

BECKERS, L., "Aansprakelijkheid voor dieren: een juridische zoektocht die ons leidt van een ordinaire hondenbeet tot de ziekenhuisbacterie", *Jura Falc.* 2007-08, 39-58.

BOCKEN, H., "Van fout naar risico. Een overzicht van de objectieve aansprakelijkheidsregelingen naar Belgisch recht", *TPR* 1984, 329 – 415.

COVEMAEKER, S., "Wie is bewaarder van een dier bij medische behandeling", *TBBR* 1999, 646-651.

DALCQ, R.O. en SCHAMPS, G., "Examen de jurisprudence. La responsabilité quasi-délictuelle", *RCJB* 1995, 525 – 777.

FAGNART, J.-L., "La responsabilité du fait des microbes", *RGAR* 1969, nr. 8302.

GRAULUS, P., "Aansprakelijkheid voor dieren en de fout van het slachtoffer", *T.Verz.* 2010, afl. 1, 97 - 98.

ULRIX, R., "Aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1984-85, 2305-2322.

VANDEBERGHE, H., "Aansprakelijkheid voor dieren", *TPR* 2011, afl. 2, 475-503.

VANDEBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M., GEELEN, K. en DECOSTER, S., "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1979-1984)", *TPR* 1987, 1418-1438 en 1556 – 1559, nrs. 86-101 en 188.

VANDEBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M. en HAMELINK, P., "Aansprakelijkheid voor dieren", *TPR* 1980, 1254-1274.

VANDEBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M., WYNANT, L. en DEBAENE, M., "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1994-1999)", *TPR* 2000, 1758-1781, nrs. 73-88.

VANDEBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M. en WYNANT, L., "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1985-1993)", *TPR* 1995, 1338-1359, nrs. 86-100.

VANSWEEVELT, T., "De fout van het slachtoffer en het normaal voorzienbaar gedrag van het dieren vormen samen een bevrijdingsgrond voor de bewaarder van het dier (art. 1385 BW)", *TBBR* 1989, 250-253.

VANSWEEVELT, T., "Onderzoek naar de grondslag en de begrenzing van de aansprakelijkheid voor dieren", *RW* 1985-86, 2187-2214.

VERECKEN, S., "Aansprakelijkheid voor dieren: invloed van fout van slachtoffer als vreemde oorzaak", *NJW* 2006, 434-443.

Bijlage 1 : wetsartikelen.

1. België³⁹⁹

Art. 1352 BW:

“Het wettelijk vermoeden ontslaat degene in wiens voordeel het bestaat, van ieder bewijs. Geen bewijs wordt tegen het wettelijk vermoeden toegelaten, wanneer de wet, op grond van dit vermoeden, bepaalde handelingen nietig verklaart of de rechtsvordering ontzegt, tenzij de wet het tegenbewijs heeft vrijgelaten, en onverminderd hetgeen omtrent de gerechtelijke eed en de gerechtelijke bekentenis zal worden bepaald.”

Art. 1382 BW:

“Elke daad van de mens, waardoor aan een ander schade wordt veroorzaakt, verplicht degene door wiens schuld de schade is ontstaan, deze te vergoeden.”

Art. 1384 BW:

“Men is aansprakelijk niet alleen voor de schade welke men veroorzaakt door zijn eigen daad maar ook voor die welke veroorzaakt wordt door de daad van personen voor wie men moet instaan, of van zaken die men onder zijn bewaring heeft.

De vader en de moeder zijn aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door hun minderjarige kinderen. De meesters en zij die anderen aanstellen, voor de schade door hun dienstboden en aangestelden veroorzaakt in de bediening waartoe zij hen gebezigd hebben. De onderwijzers en de ambachtslieden, voor de schade door hun leerlingen en leerjongens veroorzaakt gedurende de tijd dat deze onder hun toezicht staan. De hierboven geregelde aansprakelijkheid houdt op, indien de ouders, onderwijzers en ambachtslieden bewijzen dat zij de daad welke tot die aansprakelijkheid aanleiding geeft, niet hebben kunnen beletten.”

Art. 1385 BW: “De eigenaar van een dier, of, terwijl hij het in gebruik heeft, degene die zich ervan bedient, is aansprakelijk voor de schade die door het dier is veroorzaakt, hetzij het onder zijn bewaring stond, dan wel verdwaald of ontsnapt was.”

Art. 18 WAO:

“Ingeval de werknemer bij de uitvoering van zijn overeenkomst de werkgever of derden schade berokkent, is hij enkel aansprakelijk voor zijn bedrog en zijn zware schuld. Voor lichte schuld is hij enkel aansprakelijk als die bij hem eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomt. Op straffe van nietigheid mag niet worden afgeweken van de bij het eerste en het tweede lid vastgestelde aansprakelijkheid, tenzij, en alleen wat de aansprakelijkheid tegenover de werkgever betreft, bij een door de Koning algemeen verbindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomst. De werkgever kan de vergoedingen en de schadeloosstellingen die hem krachtens dit artikel verschuldigd zijn en die na de feiten met de werknemer zijn overeengekomen of door de rechter

³⁹⁹ <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>

vastgesteld, op het loon inhouden in de voorwaarden als bepaald bij artikel 23 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers.”

Art. 8 lid 1 – 3 wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen:

“De in artikel 7, § 2, bedoelde natuurlijke of rechtspersonen zijn objectief aansprakelijk zowel voor de lichamelijke als voor de materiële schade, aan derden veroorzaakt door een brand of een ontploffing, onverminderd het gewone verhaal op de voor het schadegeval aansprakelijke personen. De Koning bepaalt het maximaal bedrag van die objectieve aansprakelijkheid. Geen inrichting mag voor het publiek worden opengesteld indien de objectieve aansprakelijkheid waartoe zij aanleiding kan geven, niet gedekt is door een verzekering welke de in het eerste lid vermelde personen hebben afgesloten bij een verzekeringsonderneming die erkend is of van erkenning ontslagen is krachtens de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen.”

Art. 1 wet van 25 februari 1991 betreffende de aansprakelijkheid voor produkten met gebreken:

“De producent is aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door een gebrek in zijn produkt.”

Art. 7 wet van 25 februari 1991 betreffende de aansprakelijkheid voor produkten met gebreken:

“Het bewijs van de schade, van het gebrek en van het oorzakelijk verband tussen het gebrek en de schade moet door de benadeelde worden geleverd.”

Art. 1 koninklijk besluit van 5 augustus 1991 tot uitvoering van de artikelen 8, 8bis en 9 van de wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen:

“Het bedrag van de objectieve aansprakelijkheid, bedoeld bij artikel 8, lid 2, van de wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffing en betreffende de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen, wordt vastgesteld per schadegeval op maximum 600 miljoen frank voor de schade voortvloeiend uit lichamelijke letsels en 30 miljoen frank voor de stoffelijke schade.”

2. Duitsland⁴⁰⁰

§ 254 BGB: “(1) Hat bei der Entstehung des Schadens ein Verschulden des Beschädigten mitgewirkt, so hängt die Verpflichtung zum Ersatz sowie der Umfang des zu leistenden Ersatzes von den Umständen, insbesondere davon ab, inwieweit der Schaden vorwiegend von dem einen oder dem anderen Teil verursacht worden ist.

(2) Dies gilt auch dann, wenn sich das Verschulden des Beschädigten darauf beschränkt, dass er unterlassen hat, den Schuldner auf die Gefahr eines ungewöhnlich hohen Schadens aufmerksam zu machen, die der Schuldner weder kannte noch kennen musste, oder dass er unterlassen hat, den Schaden abzuwenden oder zu mindern. Die Vorschrift des § 278 findet entsprechende Anwendung.

⁴⁰⁰ <http://dejure.org/>

§ 426 BGB: "(1) Die Gesamtschuldner sind im Verhältnis zueinander zu gleichen Anteilen verpflichtet, soweit nicht ein anderes bestimmt ist. Kann von einem Gesamtschuldner der auf ihn entfallende Beitrag nicht erlangt werden, so ist der Ausfall von den übrigen zur Ausgleichung verpflichteten Schuldnern zu tragen.

(2) Soweit ein Gesamtschuldner den Gläubiger befriedigt und von den übrigen Schuldnern Ausgleichung verlangen kann, geht die Forderung des Gläubigers gegen die übrigen Schuldner auf ihn über. Der Übergang kann nicht zum Nachteil des Gläubigers geltend gemacht werden."

§ 831 BGB: "(1) Wer einen anderen zu einer Verrichtung bestellt, ist zum Ersatz des Schadens verpflichtet, den der andere in Ausführung der Verrichtung einem Dritten widerrechtlich zufügt. Die Ersatzpflicht tritt nicht ein, wenn der Geschäftsherr bei der Auswahl der bestellten Person und, sofern er Vorrichtungen oder Gerätschaften zu beschaffen oder die Ausführung der Verrichtung zu leiten hat, bei der Beschaffung oder der Leitung die im Verkehr erforderliche Sorgfalt beobachtet oder wenn der Schaden auch bei Anwendung dieser Sorgfalt entstanden sein würde.

(2) Die gleiche Verantwortlichkeit trifft denjenigen, welcher für den Geschäftsherrn die Besorgung eines der im Absatz 1 Satz 2 bezeichneten Geschäfte durch Vertrag übernimmt."

§ 833 BGB: "Wird durch ein Tier ein Mensch getötet oder der Körper oder die Gesundheit eines Menschen verletzt oder eine Sache beschädigt, so ist derjenige, welcher das Tier hält, verpflichtet, dem Verletzten den daraus entstehenden Schaden zu ersetzen. Die Ersatzpflicht tritt nicht ein, wenn der Schaden durch ein Haustier verursacht wird, das dem Beruf, der Erwerbstätigkeit oder dem Unterhalt des Tierhalters zu dienen bestimmt ist, und entweder der Tierhalter bei der Beaufsichtigung des Tieres die im Verkehr erforderliche Sorgfalt beobachtet oder der Schaden auch bei Anwendung dieser Sorgfalt entstanden sein würde."

§ 834 BGB: "Wer für denjenigen, welcher ein Tier hält, die Führung der Aufsicht über das Tier durch Vertrag übernimmt, ist für den Schaden verantwortlich, den das Tier einem Dritten in der im § 833 bezeichneten Weise zufügt. Die Verantwortlichkeit tritt nicht ein, wenn er bei der Führung der Aufsicht die im Verkehr erforderliche Sorgfalt beobachtet oder wenn der Schaden auch bei Anwendung dieser Sorgfalt entstanden sein würde."

§ 840 BGB: "(1) Sind für den aus einer unerlaubten Handlung entstehenden Schaden mehrere nebeneinander verantwortlich, so haften sie als Gesamtschuldner.

(2) Ist neben demjenigen, welcher nach den §§ 831, 832 zum Ersatz des von einem anderen verursachten Schadens verpflichtet ist, auch der andere für den Schaden verantwortlich, so ist in ihrem Verhältnis zueinander der andere allein, im Falle des § 829 der Aufsichtspflichtige allein verpflichtet.

(3) Ist neben demjenigen, welcher nach den §§ 833 bis 838 zum Ersatz des Schadens verpflichtet ist, ein Dritter für den Schaden verantwortlich, so ist in ihrem Verhältnis zueinander der Dritte allein verpflichtet."

3. Frankrijk⁴⁰¹

Art. 1382 CC:

“Tout fait quelconque de l'homme, qui cause à autrui un dommage, oblige celui par la faute duquel il est arrivé à le réparer.”

Art. 1384 CC :

“On est responsable non seulement du dommage que l'on cause par son propre fait, mais encore de celui qui est causé par le fait des personnes dont on doit répondre, ou des choses que l'on a sous sa garde.

Toutefois, celui qui détient, à un titre quelconque, tout ou partie de l'immeuble ou des biens mobiliers dans lesquels un incendie a pris naissance ne sera responsable, vis-à-vis des tiers, des dommages causés par cet incendie que s'il est prouvé qu'il doit être attribué à sa faute ou à la faute des personnes dont il est responsable.

Cette disposition ne s'applique pas aux rapports entre propriétaires et locataires, qui demeurent régis par les articles 1733 et 1734 du code civil.

Le père et la mère, en tant qu'ils exercent l'autorité parentale, sont solidairement responsables du dommage causé par leurs enfants mineurs habitant avec eux.

Les maîtres et les commettants, du dommage causé par leurs domestiques et préposés dans les fonctions auxquelles ils les ont employés ;

Les instituteurs et les artisans, du dommage causé par leurs élèves et apprentis pendant le temps qu'ils sont sous leur surveillance.

La responsabilité ci-dessus a lieu, à moins que les père et mère et les artisans ne prouvent qu'ils n'ont pu empêcher le fait qui donne lieu à cette responsabilité.

En ce qui concerne les instituteurs, les fautes, imprudences ou négligences invoquées contre eux comme ayant causé le fait dommageable, devront être prouvées, conformément au droit commun, par le demandeur, à l'instance.”

Art. 1385 CC:

“Le propriétaire d'un animal, ou celui qui s'en sert, pendant qu'il est à son usage, est responsable du dommage que l'animal a causé, soit que l'animal fût sous sa garde, soit qu'il fût égaré ou échappé. »

Projet Catala

Art. 1354:

“On est responsable de plein droit des dommages causés par le fait des choses que l'on a sous sa garde.”

Art. 1354-1:

“Le fait de la chose est établi dès lors que celle-ci, en mouvement, est entrée en contact avec le siège du dommage. Dans les autres cas, il appartient à la victime de prouver le fait de la chose, en établissant soit le vice de celle-ci, soit l'anormalité de sa position ou de son état.”

⁴⁰¹ <http://www.legifrance.gouv.fr/>

Art. 1354-2:

"Le gardien est celui qui a la maîtrise de la chose au moment du fait dommageable. Le propriétaire est présumé gardien."

Art. 1354-3:

"Ni le vice de la chose, ni le trouble physique du gardien ne constituent une cause d'exonération."

Art. 1354-4:

"Les articles 1354 à 1354-3 sont applicables aux dommages causés par les animaux."

4. Nederland⁴⁰²

Art. 1404 BW:

"De eigenaar van een dier of degene die zich van hetzelfde bedient, is, zo lang hetzelfde tot zijn gebruikt verstrekt, aansprakelijk wegens de schade welke het dier heeft veroorzaakt, hetzij hetzelfde onder zijn toezicht en bewaring, dan wel verdwaald of ontsnapt zij."

Art. 3:107 NBW:

- "1. Bezit is het houden van een goed voor zichzelf.
2. Bezit is onmiddellijk, wanneer iemand bezit zonder dat een ander het goed voor hem houdt.
3. Bezit is middellijk, wanneer iemand bezit door middel van een ander die het goed voor hem houdt.
4. Houderschap is op overeenkomstige wijze onmiddellijk of middellijk."

Art. 3:108 NBW:

"Of iemand een goed houdt en of hij dit voor zichzelf of voor een ander doet, wordt naar verkeersopvatting beoordeeld, met inachtneming van de navolgende regels en overigens op grond van uiterlijke feiten."

Art. 5: 19 NBW:

- "1. De eigenaar van tamme dieren verliest daarvan de eigendom, wanneer zij, nadat zij uit zijn macht zijn gekomen, zijn verwilderd.
2. De eigenaar van andere dieren verliest daarvan de eigendom, wanneer zij de vrijheid verkrijgen en de eigenaar niet terstond beproeft ze weder te vangen of zijn pogingen daartoe staakt."

Art. 6: 101 NBW:

"1. Wanneer de schade mede een gevolg is van een omstandigheid die aan de benadeelde kan worden toegerekend, wordt de vergoedingsplicht verminderd door de schade over de benadeelde en de vergoedingsplichtige te verdelen in evenredigheid met de mate waarin de aan ieder toe te rekenen omstandigheden tot de schade hebben bijgedragen, met dien verstande dat een andere verdeling plaatsvindt of de vergoedingsplicht geheel vervalt of in stand blijft, indien de billijkheid dit wegens de uiteenlopende ernst van de gemaakte fouten of andere omstandigheden van het geval eist.

⁴⁰² <http://wetten.overheid.nl/zoeken/>

2. Betreft de vergoedingsplicht schade, toegebracht aan een zaak die een derde voor de benadeelde in zijn macht had, dan worden bij toepassing van het vorige lid omstandigheden die aan de derde toegerekend kunnen worden, toegerekend aan de benadeelde.”

Art. 6:162 NBW:

“1. Hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden.

2. Als onrechtmatige daad worden aangemerkt een inbreuk op een recht en een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond.

3. Een onrechtmatige daad kan aan de dader worden toegerekend, indien zij te wijten is aan zijn schuld of aan een oorzaak welke krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt.”

Art. 6: 175 NBW:

“1. Degene die in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf een stof gebruikt of onder zich heeft, terwijl van deze stof bekend is dat zij zodanige eigenschappen heeft, dat zij een bijzonder gevaar van ernstige aard voor personen of zaken oplevert, is aansprakelijk, wanneer dit gevaar zich verwezenlijkt. Onder degene die een bedrijf uitoefent, wordt mede begrepen elke rechtspersoon die de stof in de uitoefening van zijn taak gebruikt of onder zich heeft. Als bijzonder gevaar van ernstige aard geldt in elk geval dat de stof ontplofbaar, oxyderend, ontvlambaar, licht ontvlambaar of zeer licht ontvlambaar, dan wel vergiftig of zeer vergiftig is volgens de criteria en methoden, vastgesteld krachtens artikel 9.2.3.1, derde lid, van de Wet milieubeheer of indien de stof als zodanig is ingedeeld overeenkomstig de artikelen 3 en 4 en titel II van verordening (EG) nr. 1272/2008 van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 16 december 2008 betreffende de indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels tot wijziging en intrekking van de Richtlijnen 67/548/EEG en 1999/45/EG en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 1907/2006 (PbEU L 353).

2. Bevindt de stof zich in de macht van een bewaarder die er zijn bedrijf van maakt zodanige stoffen te bewaren, dan rust de aansprakelijkheid uit het eerste lid op deze. Met een zodanige bewaarder wordt gelijkgesteld de vervoerder, expediteur, stuwadoor, bewaarder of soortgelijke ondernemer, die de stof ten vervoer of uit hoofde van een met het vervoer samenhangende overeenkomst in ontvangst heeft genomen, zulks voor de periode waarin de stof zich in zijn macht bevindt zonder dat afdeling 4 van titel 6, 4 van titel 11, 1 van titel 14 of 4 van titel 19 van Boek 8 van toepassing is.

3. Bevindt de stof zich in een leiding, dan rust de aansprakelijkheid uit het eerste lid op de leidingbeheerder, behalve voor zover de leiding zich bevindt in een gebouw of werk en strekt tot toevoer of afvoer ten behoeve van dit gebouw of werk.

4. Is de schade een gevolg van verontreiniging met de stof van lucht, water of bodem, dan rust de aansprakelijkheid uit het eerste lid op degene die bij de aanvang van de tot verontreiniging leidende gebeurtenis door dit artikel als aansprakelijke persoon werd aangewezen. Heeft de verontreiniging plaatsgevonden doordat de stof in verpakte toestand in water of bodem is gekomen of op de bodem is achtergelaten, dan wordt die gebeurtenis geacht op dit tijdstip reeds te zijn aangevangen.

5. Vormt de stof, al of niet tezamen met andere bestanddelen, een roerende zaak als bedoeld in artikel 173 lid 1, is zij in een zodanige zaak verpakt of is zij opgeslagen in een daartoe bestemd gebouw of

werk als bedoeld in artikel 174, vierde lid, dan rust de aansprakelijkheid uit de artikelen 173 en 174, voor wat betreft de schade die door verwezenlijking van het aan de stof verbonden gevaar is veroorzaakt, op dezelfde persoon als op wie krachtens de voorgaande leden aansprakelijkheid ter zake van de stof rust.

6. Een stof wordt geacht aan de omschrijving van de eerste zin van het eerste lid te voldoen, wanneer zij bij algemene maatregel van bestuur als zodanig is aangewezen. Een stof kan in elk geval worden aangewezen, als:

- a. zij volgens de criteria en methoden, vastgesteld krachtens artikel 9.2.3.1, derde lid, van de Wet milieubeheer, behoort tot een der categorieën bedoeld in het tweede lid van dat artikel, of
- b. zij is ingedeeld overeenkomstig de artikelen 3 en 4 en titel II van verordening (EG) nr. 1272/2008 van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 16 december 2008 betreffende de indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels tot wijziging en intrekking van de Richtlijnen 67/548/EEG en 1999/45/EG en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 1907/2006 (PbEU L 353).

De aanwijzing kan worden beperkt tot bepaalde concentraties van de stof, tot bepaalde in de algemene maatregel van bestuur te omschrijven gevaren die aan de stof verbonden zijn, en tot bepaalde daarin te omschrijven situaties waarin de stof zich bevindt.”

Art. 6:179 NBW:

“De bezitter van een dier is aansprakelijk voor de door het dier aangerichte schade, tenzij aansprakelijkheid op grond van de vorige afdeling zou hebben ontbroken indien hij de gedraging van het dier waardoor de schade werd toegebracht, in zijn macht zou hebben gehad.”

Art. 6: 180 NBW:

“1.In de gevallen van de artikelen 173, 174 en 179 zijn medebezitters hoofdelijk aansprakelijk.
2.In geval van overdracht van een zaak onder opschortende voorwaarde van voldoening van een tegenprestatie rust de aansprakelijkheid die de artikelen 173, 174 en 179 op de bezitter leggen, vanaf het tijdstip van deze overdracht op de verkrijger.”

Art. 6: 181 NBW:

“1.Worden de in de artikelen 173, 174 en 179 bedoelde zaken, opstallen of dieren gebruikt in de uitoefening van een bedrijf, dan rust de aansprakelijkheid uit de artikelen 173 lid 1, 174 lid 1 en lid 2, eerste zin, en 179 op degene die dit bedrijf uitoefent, tenzij het een opstal betreft en het ontstaan van de schade niet met de uitoefening van het bedrijf in verband staat.
2.Wanneer de zaken, opstallen of dieren in de uitoefening van een bedrijf worden gebruikt door ze ter beschikking te stellen voor gebruik in de uitoefening van het bedrijf van een ander, dan wordt die ander als de uit hoofde van het vorige lid aansprakelijke persoon aangemerkt.”

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Heeft België nood aan een wijziging van art. 1385 BW?
Een rechtsvergelijkend onderzoek met Duitsland, Frankrijk en Nederland

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**

Jaar: **2013**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Kolbaba, Tine

Datum: **14/05/2013**